

АГЕНЦИЈА ЗА ЕНЕРГЕТИКУ  
РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ  
Број: 40/2018-D-03/62a  
Датум: 5. марта 2019. године  
Београд, Теразије 5

Савет Агенције за енергетику Републике Србије, поступајући по захтеву ГАСТРАНС д.о.о. Нови Сад, са седиштем у Новом Саду, Народног фронта 12, од 2. фебруара 2018. године поднетом преко пуномоћника Јелене Газиводе и Николе Ђорђевића, адвоката из Београда, којим је затражено изузеће ГАСТРАНС д.о.о. од обавезе власничког раздвајања и изузеће будућег интерконектора за природни гас од обавезе примене правила приступа треће стране и регулисаних цена, на основу члана 51. став 2. тачка 3), члана 288. став 19, а у вези са ставом 14. овог члана, и члана 39. став 1. Закона о енергетици („Службени гласник РС“, број 145/14 и 95/2018- др.закон), и члана 136. Закона о општем управном поступку („Службени гласник РС“, број 18/16 и 95/2018-аутентично тумачење), а по прибављеном мишљењу Министарства рударства и енергетике Републике Србије из члана 288. став 3. Закона о енергетици и прибављеном мишљењу Секретаријата Енергетске заједнице из члана 288. став 12. Закона о енергетици, на 6. ванредној седници од 5. марта 2019. године, донео је

Решење  
о изузећу новог интерконектора за природни гас

Тачка 1.

ОДОБРАВА СЕ друштву ГАСТРАНС д.о.о. Нови Сад, са седиштем у Новом Саду, Народног фронта 12, матични број 20785683, ПИБ 107350223 (у даљем тексту: ГАСТРАНС д.о.о.), изузеће будућег гасног интерконектора описаног у тачки 2. диспозитива овог решења од обавеза примене правила приступа треће стране (општих правила расподеле капацитета и општих услова транспорта природног гаса) и регулисаних цена из члана 283. став 1. Закона о енергетици (у даљем тексту: Закон), као и изузеће од обавезе власничког раздвајања из члана 224. Закона, како је ближе утврђено у тач. 3-24. диспозитива овог решења (у даљем тексту: обим изузећа).

ОДОБРАВА СЕ трајање изузећа из става 1. ове тачке на период од 20 година, рачунајући од дана почетка оперативног рада будућег гасног интерконектора (у даљем тексту: трајање изузећа).

Тачка 2.

Одобрење из тачке 1. диспозитива овог решења односи се на целокупни објекат будућег гасног интерконектора за транспорт природног гаса, чији је годишњи технички капацитет 13.88 bcm (милијарди кубних метара годишње) према очекиваном техничком пројекту (у даљем тексту: максимални технички годишњи капацитет), и чија ће траса пролазити кроз територију Републике Србије у дужини од око 400 km и прелазити државну границу Републике Србије, ради повезивања са суседним транспортним системима у Републици Бугарској и Мађарској, укључујући и припадајућу опрему за његово повезивање (у даљем тексту: Нови интерконектор).

Нови интерконектор има једно (1) место улаза - улаз "Зајечар" на коме се Нови интерконектор повезује са суседним транспортним системом у Републици Бугарској којим управља оператор транспортног система БУЛГАРТРАНСГАЗ ЕАД, и четири (4) места излаза, и то:

1) излаз "Хоргош" – место излаза на коме се Нови интерконектор повезује са суседним транспортним системом у Мађарској којим управља оператор транспортног система FGSZ, и

2) излаз "Параћин", излаз "Панчево" и излаз "Госпођинци" - сва три места повезивања Новог интерконектора на транспортни систем којим управља оператор транспортног система у Републици Србији.

Ово решење се примењује и у случају да ГАСТРАНС д.о.о. измени максимални технички капацитет Новог интерконектора и усклади његове техничке карактеристике у складу са тачком 13. став 3. диспозитива овог решења.

### **Изузеће од обавезе власничког раздвајања оператора**

#### Тачка 3.

ОДОБРАВА СЕ ГАСТРАНС д.о.о. да остане под контролом једног или више привредних друштава или да буде део групе привредних друштава која су под контролом једног или више привредних друштава која обављају делатност производње или снабдевања природног гаса, тако да се овим решењем ГАСТРАНС д.о.о. изузима од обавезе власничког раздавајања прописане чланом 224. став 2. и чланом 225. став 1. тач. 1)-4) Закона на начин да:

- 1) привредно друштво може да, директно или индиректно, остварује контролу над привредним друштвом које обавља делатност производње или снабдевања природним гасом и да истовремено, директно или индиректно, остварује контролу или има било које право над ГАСТРАНС д.о.о.;
- 2) привредно друштво може да, директно или индиректно, остварује контролу над ГАСТРАНС д.о.о. и да истовремено, директно или индиректно, остварује контролу или има било које друго право над субјектом који обавља делатност производње или снабдевања природним гасом;
- 3) привредно друштво може да именује чланове било ког органа управљања укључујући и лица овлашћена за заступање ГАСТРАНС д.о.о. и истовремено, директно или индиректно, остварује контролу или има било које друго право над субјектом који обавља делатност производње или снабдевања природним гасом, и
- 4) чланови органа управљања укључујући и лица овлашћена за заступање привредног друштва које обавља делатност производње или снабдевања природним гасом могу истовремено да буду чланови органа управљања, односно лице овлашћено за заступање у ГАСТРАНС д.о.о.

#### Тачка 4.

ОБАВЕЗУЈЕ се друштво ГАСТРАНС д.о.о. да трајно штити поверљивост комерцијално осетљивих података корисника система и примењује мере којима обезбеђује да комерцијално осетљиви подаци, посебно у вези са захтеваним и уговореним капацитетима и номинацијама корисника система, не буду на дискриминаторан начин откривени крајњим власницима Гастранс д.о.о. и њиховим зависним друштвима која обављају делатност производње или снабдевања природном гасом (у даљем тексту: Повезана лица) или другим привредним субјектима који обављају делатност производње или снабдевања природним гасом.

ОБАВЕЗУЈЕ се друштво ГАСТРАНС д.о.о. да, у мери у којој то није у супротности са изузећем одобреним овим решењем, најкасније до дана почетка оперативног рада Новог интерконектора као и за сво време трајања изузећа:

- 1) самостално послује и управља Новим интерконектором и буде организован одвојено од Повезаних лица;
- 2) располаже потребним финансијским, материјалним и техничким средствима за обављање делатности транспорта и управљања транспортним системом, укључујући независне информационе системе, опрему, уређаје и системе заштите информација од приступа Повезаних лица, и има одвојене и различите просторије од Повезаних лица;
- 3) има довољан број запослених који независно обављају правне, економске, техничке и друге послове, као и послове информационих технологија;
- 4) примењује Програм недискриминаторног понашања (у даљем тексту Програм) и препоруке лица овлашћеног за праћење Програма, и
- 5) обезбеди да лице задужено за праћење спровођења Програма самостално и независно од утицаја ГАСТРАНС д.о.о и Повезаних лица обавља дужност праћења спровођења Програма.

#### Тачка 5.

ОБАВЕЗУЈЕ СЕ друштво ГАСТРАНС д.о.о. да:

- 1) донесе Програм уз сагласност Агенције за енергетику Републике Србије (у даљем тексту: Агенција);
- 2) донесе акт о условима за именовање лица задуженог за праћење Програма, уз сагласност Агенције,
- 3) и именује лице задужено за праћење Програма, уз претходну сагласност Агенције.

НАПАЖЕ СЕ друштву ГАСТРАНС д.о.о. да пре упућивања обавезујућег позива за расподелу дугорочних капацитета у складу са Одлуком о начину расподеле и механизмима за управљање транспортним капацитетима ГАСТРАНС д.о.о. број 40/2018-Д-03/42 коју је усвојио Савет Агенције за енергетику Републике Србије на седници од 3. септембра 2018. године, и њеним изменама и допунама (у даљем тексту: Одлука о расподели):

1) донесе Програм и акт о условима за именовање лица задуженог за праћење Програма уз сагласност Агенције и прибави претходну сагласност Агенције на именовање лица задуженог за праћење Програма из става 1. ове тачке диспозитива овог решења, и

2) одреди *ad hoc* тело за поступање по приговорима понуђача поднетим на резултате расподеле капацитета изузетих од приступа треће стране. Ово тело ће чинити три члана који нису именована лица у органима управљања нити имају професионалну одговорност ни у једном од: (а) привредних друштава која су крајњи власници ГАСТРАНС д.о.о., или (б) зависних друштава привредних друштава из тачке (а) која обављају делатности производње или снабдевања природним гасом.

#### Тачка 6.

ОБАВЕЗУЈЕ СЕ друштво ГАСТРАНС д.о.о. да у Програму утврди:

- 1) мере за спречавање дискриминаторног поступања ГАСТРАНС д.о.о. према корисницима услуга, узимајући у обзир обим изузећа;
- 2) мере за трајну заштиту од дискриминаторног приступа комерцијално осетљивим подацима корисника услуга и спречавање откривања неагрегираних података Повезаним лицима;
- 3) овлашћења лица задуженог за праћење Програма, нарочито:
  - право и обавезу да присуствује састанцима свих органа управљања на којима се одлучује о питањима која су предмет његовог праћења и буде правовремено обавештаван о дневном реду и материјалима који ће се разматрати;
  - право на приступ службама, просторијама, документацији, информационим и другим системима за потребе праћења спровођења Програма и његових циљева, без претходне најаве;

- праћење начина извршавања уговора о транспорту природног гаса, посебно у погледу недискриминаторности примене механизма за управљање загушењима, обрачуна цена приступа систему по уговорима о пружању дугорочних и краткорочних услуга транспорта природног гаса, правилности и недискриминаторног одређивања дебаланса корисника и начина одређивања накнаде за дебаланс;
  - праћење адекватности техничких средства и ресурса неопходних за самостално обављање делатности транспорта и управљања транспортним системом, и
  - праћење недистриминаторности и адекватности обављања послова од стране запослених у вршењу техничких, економско-финансијских, правних и информатичких послова у складу са условима из Програма;
- 4) обавезу лица задуженог за праћење Програма да прати спровођење Програма, да доставља Агенцији годишње извештаје о предузетим мерама за остварење Програма, да Агенцију обавештава о свакој битној повреди одредаба Програма и доставља друге релевантне податке на захтев Агенције;
  - 5) обавезу лица задуженог за праћење Програма да поднесе извештај органу управљања о спровођењу Програма и да препоруке везане за његову примену, и
  - 6) услове под којима Повезана лица могу пружати услуге ГАСТРАНС д.о.о., осим послова у вези са кредитирањем и реализацијом изградње и одржавања Новог интерконектора.

#### Тачка 7.

ОБАВЕЗУЈЕ СЕ друштво ГАСТРАНС д.о.о. да у акту о условима за именовање лица задуженог за праћење Програма утврди, у складу са овим решењем:

- 1) услове за именовање лица задуженог за праћење Програма и услове за обезбеђивање његове независности који подразумевају да оно не може бити именовано или имати професионалну одговорност, интерес или удео у Повезаном лицу, директно или индиректно, нити је такав ангажман, интерес или одговорност имало, директно или индиректно, у претходне 3 године, и
- 2) трајање мандата и услове за разрешење лица задуженог за праћење Програма, с тим да се оно може разрешити само уз претходну сагласност или на захтев Агенције, ако није било стручно или независно у вршењу својих дужности.

#### **Изузеће од приступа треће стране**

#### Тачка 8.

ОДОБРАВА СЕ друштву ГАСТРАНС д.о.о. делимично изузеће Новог интерконектора од обавезе примене правила приступа треће стране из члана 283. став. 1. Закона, тако да ГАСТРАНС д.о.о има право да део капацитета Новог интерконектора расподели дугорочно у обиму и на начин утврђен у тач. 9. 10. и 11. диспозитива овог решења.

Начин расподеле капацитета који се овим решењем изузимају од обавезе примене правила приступа треће стране обавезујући је за ГАСТРАНС д.о.о и у случају да, по доношењу овог решења, ГАСТРАНС д.о.о. измени максимални технички капацитет и усклади техничке карактеристике Новог интерконектора.

ОБАВЕЗУЈЕ СЕ друштво ГАСТРАНС д.о.о. да капацитете Новог интерконектора из тач. 9. 10. и 11. диспозитива овог решења, који се изузимају од обавезе примене правила приступа треће стране, расподели у једном поступку који спроводи у року који одреди у позиву за доставу обавезујућих понуда у складу са Одлуком о расподели.

*Расподела капацитета изузетих од примене правила приступа треће стране*

Тачка 9.

ОДОБРАВА СЕ друштву ГАСТРАНС д.о.о. да део капацитета Новог интерконектора приоритетно расподели друштвима „Gazprom export LLC“ и ЈП Србијагас Нови Сад (у даљем тексту: „Лица која имају право на приоритетну расподелу“) ради уговарања дугорочних услуга транспорта природног гаса у трајању не дужем од трајања изузећа, при чему обим капацитета који је дозвољено да буде приоритетно расподељен не може бити већи од:

- 1) 70% техничког капацитета на месту улаза „Зајечар“, у трајању не дужем од 20 година;
- 2) 55% техничког капацитета на местима излаза „Параћин“, „Панчево“, „Госпођинци“, у трајању не дужем од 20 година, и
- 3) 75% техничког капацитета на месту излаза „Хоргош“, у трајању не дужем од 18 година.

Приоритетна расподела капацитета Лицима која имају право на приоритетну расподелу врши се на месту улаза „Зајечар“ и појединачним местима излаза:

- 1) према укупној економској вредности њихових обавезујућих понуда (која се рачуна на основу захтеваног трајања услуге, обима капацитета и тарифе) на месту улаза „Зајечар“, ако укупно захтевани капацитети из њихових обавезујућих понуда буду већи од дозвољеног обима техничког капацитета из става 1. ове тачке;
- 2) прихватањем у целости понуда за приоритетну расподелу капацитета, ако укупно захтевани капацитети буду мањи или једнаки дозвољеном обиму капацитета из става 1. ове тачке који је одређен на месту улаза, односно на појединачном месту излаза.

ОБАВЕЗУЈЕ СЕ друштво ГАСТРАНС д.о.о. да, у случају да део капацитета остане нерасподељен из разлога наведених у ставу 2. подтачка 2) ове тачке, нерасподељени капацитет расподели заједно са капацитетима из тачке 10. став 2. диспозитива овог решења.

Тачка 10.

ОДОБРАВА СЕ друштву ГАСТРАНС д.о.о. да део капацитета Новог интерконектора расподели свим трећим лицима која нису Повезана лица, а која поднесу обавезујуће понуде у складу са Одлуком о расподели ради закључења уговора о пружању дугорочних услуга транспорта природног гаса у трајању не дужем од трајања изузећа.

ОБАВЕЗУЈЕ СЕ друштво ГАСТРАНС д.о.о да, у складу са правилима расподеле капацитета и критеријума за рангирање обавезујућих понуда из тач. 5, 7. и 8. Одлуке о расподели, трећим лицима из става 1. ове тачке расподели најмање:

- 1) 20 % техничког капацитета на месту улаза „Зајечар“, у трајању не дужем од 20 година;
- 2) 35% на месту излаза „Параћин“, „Панчево“, „Госпођинци“, у трајању не дужем од 20 година, и
- 3) 15% на месту излаза „Хоргош“ („Кишкундорожма“), у трајању не дужем од 18 година,

при чему се обавезује да све капацитете из става 2. подтач. 1)-3) ове тачке увећа за оне капацитете који су остали нерасподељени на месту улаза, односно местима излаза након расподеле Лицима која имају право на приоритетну расподелу, у смислу тачке 9. став. 3. диспозитива овог решења.

ГАСТРАНС д.о.о. је дужан да, на основу ранг листе обавезујућих понуда коју сачињава у складу са тачком 8. Одлуке о расподели, укупно расположиве капацитете из става 2. ове тачке расподели ранжираним понудама оних понуђача који су захтевали капацитет у обиму који је исти у свакој гасној години, под условом да су захтевали пружање услуге транспорта у трајању од 20 година, односно 18 година на месту излаза „Хоргош“.

Тачка 11.

ОДОБРАВА СЕ друштву ГАСТРАНС д.о.о. да, у случају да део капацитета остане нерасподељен након расподеле у складу са тач. 9 и 10. диспозитива овог решења, сав нерасподељени капацитет расподели понуђачима који су поднели обавезујуће понуде (укључујући Лица која имају право на приоритетну расподелу и Повезана лица), према ранг листи обавезујућих понуда сачињеној у складу са тачком 8. Одлуке о расподели.

Расподела капацитета из став 1. ове тачке спроводи се ако ГАСТРАНС д.о.о. оцени да је то економски оправдано.

*Расподела капацитета који нису изузети од примене правила приступа треће стране*

Тачка 12.

ОБАВЕЗУЈЕ СЕ друштво ГАСТРАНС д.о.о. да, и за случај умањења техничког капацитета из тачке 2. диспозитива овог решења, нуди на расподелу краткорочне капацитете Новог интерконектора у обиму од најмање 10% техничког капацитета места улаза и сваког појединачног места излаза, што укључује и капацитете који постану расположиви услед престанка дугорочних уговора о транспорту природног гаса закључених у складу са тач. 9, 10. и 11. диспозитива овог решења.

Капацитети из става 1. ове тачке нуде се и расподељују свим заинтересованим лицима током трајања изузећа у складу са важећим правилима регулисаног приступа треће стране, ради закључења краткорочних услуга транспорта природног гаса у трајању од гасног квартала, гасног месеца, гасног дана и унутар гасног дана.

ОБАВЕЗУЈЕ СЕ друштво ГАСТРАНС д.о.о. да почев од дана почетка оперативног рада Новог интерконектора нуди и расподељује капацитет из става 1. ове тачке путем оперативне платформе, примењујући метод аукције на којој се почетна цена за капацитет одређује у износу који одговара важећој годишњој тарифи коју примењује у тренутку расподеле капацитета на месту улаза, односно појединачаном излазу, коју је образовао у складу са методологијом коју доноси за одређивање цена дугорочног приступа Новом интерконектору и уз примену коефицијената и сезонских фактора утврђених у Одлуци 2018/07/ Сталне групе на високом нивоу Енергетске заједнице (PHLG EnC) у делу којим Енергетска заједница адаптира Поглавље III Уредбе (ЕУ) бр. 2017/460 мрежног правила за усаглашавање структуре тарифа за транспорт природног гаса.

ОБАВЕЗУЈЕ СЕ друштво ГАСТРАНС д.о.о. да у складу са правилима регулисаног приступа треће стране, пре почетка оперативног рада Новог интерконектора донесе правила о раду транспортног система којима ближе уређује начин расподеле капацитета на аукцији и услове коришћења оперативне платформе коју одабере, имајући у виду платформе које користе суседни оператори транспортних система на чију проширену инфраструктуру планира повезивање Новог интерконектора, ради спровођења расподеле капацитета сагласно правилима утврђеним у Одлуци 2018/06/ Сталне групе на високом нивоу Енергетске заједнице (PHLG EnC) у делу којим се адаптира Уредба (ЕУ) бр. 2017/459 за успостављање механизма за расподелу капацитета за транспорт природног гаса и Одлуци 2018/07/ Сталне групе на високом нивоу Енергетске заједнице (PHLG EnC) у делу којим Енергетска заједница адаптира Поглавље III Уредбе (ЕУ) бр. 2017/460 мрежног правила за усаглашавање структуре тарифа за транспорт природног гаса.

Тачка 13.

Капацитети из тачке 12. диспозитива овог решења расподељују се sukcesивно за сво време трајања изузећа у складу са важећим правилима регулисаног приступа треће стране, при чему се прва расподела капацитета спроводи почев од прве године у којој почиње оперативни рад Новог интерконектора.

ОБАВЕЗУЈЕ СЕ друштво ГАСТРАНС д.о.о. да време одржавање аукција одреди у складу са аукционим календаром утврђеним у Одлуци 2018/06/ Сталне групе на високом нивоу Енергетске заједнице (PHLG EnC) у делу којим се адаптира Уредба (ЕУ) бр. 2017/459 за успостављање механизма за расподелу капацитета за транспорт природног гаса.

ГАСТРАНС д.о.о. има право да умањи максимални технички капацитет Новог интерконектора ако, након спроведене расподеле капацитета у складу са тач. 9, 10. и 11. диспозитива овог решења, уговори мање од 90% максималног техничког капацитета Новог интерконектора, с тим да је дужан да у случају умањења максималног техничког капацитета пројекта током трајања изузећа трајно нуди свим заинтересованим лицима најмање 10% од умањеног максималног техничког капацитета у складу са тачком 12. диспозитива овог решења.

ГАСТРАНС д.о.о. ће настојати да у сарадњи са суседним операторима транспортног система нуди на расподелу краткорочне капацитете као спојене производе.

#### Тачка 14.

ОБАВЕЗУЈЕ СЕ друштво ГАСТРАНС д.о.о. да почев од дана оперативног рада Новог интерконектора и током трајања изузећа нуди на расподелу прекидне повратне (комерцијалне) капацитете, и то за правац из Мађарске ка Србији на месту излаза „Хоргош“, за правац из Србије ка Бугарској на местима излаза „Госпођинци“, „Панчево“ и „Параћин“ и на месту улаза „Зајечар“ у складу са правилима из члана 12. диспозитива овог решења, с тим да почетна цена на аукцији за годишњи прекидни повратни (комерцијални) капацитет не може бити већа од 47,5% износа важеће годишње тарифе за изузети дугорочни капацитет коју примењује на овим местима у тренутку расподеле капацитета, а које је образовао у складу са методологијом. Почетна цена на аукцији за прекидни повратни (комерцијални) капацитет за гасни квартал, гасни месец и гасни дан не може бити већа од 47,5 % износа важеће тарифе коју примењује као почетну цену на аукцијама за гасни квартал, гасни месец и гасни дан на овим местима за физички смер протока природног гаса.

ОБАВЕЗУЈЕ СЕ друштво ГАСТРАНС д.о.о. да сваке две године испитује интересовање тржишта за коришћење додатних капацитета у смеру физичког и повратног тока испоруке природног гаса, и ако добијени резултати покажу економску оправданост инвестиције, изгради додатне капацитете сагласно захтевима тржишта природног гаса. Додатни капацитети ће се расподељивати у складу са правилима регулисаног приступа треће стране из тачке 12. став 3. диспозитива овог решења.

ОБАВЕЗУЈЕ СЕ друштво ГАСТРАНС д.о.о. да у случају ванредне ситуације обезбеди физички проток природног гаса из правца Србије ка Бугарској, у поступку и према правилима утврђеним важећим прописима што подразумева принципе транспарентности, недискриминације и правичне надокнаде.

#### Тачка 15.

ОДОБРАВА СЕ друштву ГАСТРАНС д.о.о. право на изузеће од примене правила приступа треће стране на делу капацитета Новог интерконектора који расподељује у складу са тач. 9, 10. и 11. диспозитива овог решења, које подразумева:

- 1) изузеће од обавезе примене недискриминаторног приступа транспортном систему из члана 247. тачка 7) Закона и члана 248. став 1. тачка 12) Закона, тако да се расподеле капацитета сагласно правилима из тач. 9, 10. и 11. диспозитива овог решења не сматрају дискриминаторним третманом корисника у остваривању права на приступ систему;
- 2) изузеће од обавезе објављивања методологије коју ГАСТРАНС д.о.о. доноси уз сагласност Агенције за одређивање цена за обрачун дугорочних услуга транспорта природног гаса из тачке 9. 10. и 11. диспозитива овог решења, као и изузеће од обавезе објављивања структуре трошкова, појединачних износа тарифа и начина њиховог усклађивања утврђеног овом методологијом, тако да се њихово необјављивање не сматра кршењем члана 248. став 1. тач. 13) и 15) и члана 254. став 1. тач. 17) и 18) Закона, при чему ГАСТРАНС д.о.о. има обавезу објављивања почетних цена за капацитет који расподељује у складу са правилима приступа треће стране на аукцијама које спроводи у складу са тачком 12. диспозитива овог решења;

- 3) изузеће од обавезе вођења евиденција прописаних чланом 248. став 1. тачка 17) Закона;
- 4) изузеће од обавезе примене прописаних правила балансирања транспортног система из члана 248. став 1. тачка 8), 254. став 1. тачка 16), 293. и 296. Закона, уколико ГАСТРАНС д.о.о. оцени повољнијим примену друкчијих правила током трајања изузећа, као што су уговарање оперативног балансирања система у уговору о транспорту природног гаса и/или правилима о раду транспортног система и одређивања накнаде за дебаланс, и
- 5) да уговара приступ Новом интерконектору на основу уговора о приступу (уговор о транспорту природног гаса) који садрже елементе прописане чланом 284. Закона и правила о раду из члана 254. Закона, а у вези члана 53. став 1. тачка 4) Закона, тако да ГАСТРАНС д.о.о има право да закључи уговоре о транспорту природног гаса у складу са овим решењем, под условом прибављања сагласности Агенције на модел овог уговора.

ОДОБРАВА СЕ друштво ГАСТРАНС д.о.о. право на изузеће од примене правила приступа треће стране на делу капацитета Новог интерконектора који расподељује у складу са тач. 9. 10. и 11. диспозитива овог решења, тако да оно обухвата изузеће од обавезе примене следећих обавеза и принципа ако они, по основу измене прописа у Републици Србији, постану обавезујући током трајања изузећа, и то:

- 1) обавезе одређивања дугорочних капацитета Новог интерконектора као стандардних непрекидних производа и примене општих или усаглашених правила, методологија или алгоритама за расподелу ових производа, као и стандардизације учесталости расподеле или аукција;
- 2) обавезе спајања дугорочних капацитета;
- 3) обавезе примене правила, методологија или алгоритама за расподелу или аукцију прекидног капацитета, усаглашених минималних времена за реализацију прекида, координације прекида и услова и основа за прекид;
- 4) обавезе примене стандардизованих правила трговачких номинација трећих лица;
- 5) обавезе примене стандардизованих правила формирања или образовања цене дневног дебаланса и обрачуна количина дебаланса;
- 6) обавезе примене захтева и принципа неутралности новчаних токова за активности балансирања система;
- 7) обавезе примене стандардизованих правила управљања кредитним ризиком за случај пружања или набавке услуга балансирања;
- 8) обавезе спровођења анализа трошкова и користи за предузете радње балансирања, и
- 9) обавезе у вези стандардизацијом правила флексибилности лајнпак услуге и привремених мера.

#### Тачка 16.

ОБАВЕЗУЈЕ се друштво ГАСТРАНС д.о.о. да пре расподеле капацитета у складу са тач. 9. 10. и 11. диспозитива овог решења утврди модел уговора о дугорочном транспорту природног гаса на који сагласност даје Агенција, као и да пре почетка оперативног рада Новог интерконектора донесе правила о раду транспортног система уз сагласност Агенције којим ближе уређује начин извршавања услуга транспорта природног гаса уважавајући обим изузећа одобреног овим решењем.

Модел уговора и правила о раду транспортног система из става 1. ове тачке обавезно садрже:

- 1) право корисника система на „секундарну трговину“ капацитетима (уступање уговора о дугорочном и краткорочном транспорту природног гаса трећим лицима, као и право корисника система да измени уговор ради преноса дела капацитета у корист трећег лица или другог корисника система);
- 2) право ГАСТРАНС д.о.о. да, уз писани пристанак корисника капацитета нуди и уговори са учесницима на тржишту део или целокупан дугорочно уговорени капацитет тог корисника, у своје име и за свој рачун, у складу са прописима који уређују механизме управљања капацитетима, за периоде гасног месеца, гасног квартала или гасну годину, уз обавезу ГАСТРАНС д.о.о. да у том



- случају умањи уговорену накнаду кориснику система, на начин и по ценама утврђеним у складу са прописима;
- 3) обавезу ГАСТРАНС д.о.о. да све уговорене дугорочне и краткорочне капацитете које корисници система нису номиновали у прописаном року, понуди на расподелу свим заинтересованим субјектима најмање дан унапред на прекидној основи, као и обавезу да у случају да се у годишњем извештају Секретаријата Енергетска заједнице утврди да је било уговорног загушења у претходној години, примени правила утврђена у Одлуци 2018/01/ Сталне групе на високом нивоу Енергетске заједнице (PHLG EnC) у делу којим се адаптира Анекс 1 Уредба (ЕУ) бр. 715/2009 о условима за приступ транспортним мрежама за природни гас, допуњена Одлуком Комисије ЕУ 2012/490;
  - 4) транспарентна и недискриминаторна правила за најаву количина, прихват и промене номинација (реноминације), у складу са прописима;
  - 5) право ГАСТРАНС д.о.о. да ограничи обим најављених количина за транспорт за случај преоптерећења или угрожености система;
  - 6) право ГАСТРАНС д.о.о да ограничи пружање услуге по основу примене мера утврђених у складу са прописима за случај поремећаја у раду система или наступања несташице природног гаса и ванредним ситуацијама;
  - 7) обавезу ГАСТРАНС д.о.о да размењује податке са суседним операторима и закључује уговоре о интерконецији, као и обавезе вршења контроле протока, мерења квалитета природног гаса, усаглашавања расподељених количина, примене прописаних јединица за мерење испорученог природног гаса, одоризације, доставе информација о измереним количинама корисницима и операторима система на које је повезан, у складу са прописима који уређују рад транспортног система и обавезе оператора транспортног система;
  - 8) обавезу сарадње са суседним операторима система на чије системе је повезан Нови интерконектор;
  - 9) обавезу поштовање правила транспарентности, осим у делу који је утврђен тачком 15. став 1. подтачка 2) диспозитива овог решења, и
  - 10) обавезу вођења евиденција о закљученим уговорима о транспорту и трансакцијама корисника система које је дужан да доставља на захтев Агенције за потребе обављања послова из њеног делокруга.

ГАСТРАНС д.о.о. ће почев од дана почетка транспорта примењивати правила о раду транспортног система ради извршавања уговора о транспорту природног гаса закључених у складу са тач. 9-12. диспозитива овог решења у мери у којој примена ових правила није у супротности са изузећем које је одобрено овим решењем.

### ***Изузеће од примене регулисаних цена***

#### Тачка 17.

ОДОБРАВА СЕ друштву ГАСТРАНС д.о.о. изузеће од обавезе образовања регулисаних цена приступа транспортном систему из члана 283. став 1. Закона и изузеће од примене члана 50. став 1. тачке б) и члана 248. став. 1. тачка 10) Закона на делу капацитета Новог интерконектора који су расподељени у складу са тач. 9, 10. и 11. диспозитива овог решења.

ГАСТРАНС д.о.о. ће образовати цене за обрачун трошкова дугорочног приступа Новом интерконектору које се исказују по тарифама, у складу са методологијом коју заснива на принципима утврђеним у тачки 18. диспозитива овог решења, и коју доноси уз сагласност Агенције.

ОДОБРАВА СЕ друштву ГАСТРАНС д.о.о. право на изузимање дугорочних капацитета уговорених у складу са тач. 9.-11. диспозитива овог решења, од примене следећих обавеза и принципа ако они, по основу промене прописа у Републици Србији постану обавезујући током трајања изузећа:

- 1) примене стандардизованих правила процене расподеле трошкова;
- 2) одређивања алтернативних методологија формирања цена и њихове примене на место улаза и места излаза;
- 3) примене стандардизованих правила за обрачун резервне цене;
- 4) примене стандардизованих правила усклађивања прихода од тарифа;
- 5) примене стандардизованих правила формирања цена за спојени капацитет;
- 6) примене стандардизованих правила формирања цена на виртуелној тачки;
- 7) примене стандардизованих правила за обрачун тарифе клиринг цене;
- 8) обављања консултација са корисницима транспортног система и операторима суседних система у вези са утврђивањем тарифа, и
- 9) примене стандардизованих правила формирања цена за проширени капацитет.

#### Тачка 18.

Тарифе за дугорочно уговорени капацитет Новог интерконектора (у даљем тексту: Тарифе) ће бити транспарентне, недискриминаторне и једнаке за све кориснике изузетог капацитета, са циљем да обезбеде покривање трошкова ефикасног обављања делатности и објективних ризика инвестиције, утврђују се за сваку гасну годину, а изражавају се у €/kWh/час/годину.

ГАСТРАНС д.о.о. ће примењивати номиналне фиксне Тарифе почев од гасне године када излаз Хоргош постане оперативан током целе гасне године и након тога.

Тарифе се образују распоређивањем потребног прихода на уговорене дугорочне непрекидне капацитете на улазу и излазима током трајања изузећа, тако да се при распоређивању примени исти пондер 0,5 на улазу и 0,5 на свим излазима, а да сви излази који се повезују на систем којим управља оператор транспортног система у Републици Србији буду третирани као један (виртуелни) излаз како би се обезбедио јединствени износ Тарифе за све излазе у Републици Србији.

Потребан приход за све године за које је излаз Хоргош у потпуности оперативан током целе гасне године се утврђује као збир оперативних трошкова, трошкова одржавања, трошкова природног гаса за надокнаду губитака, трошкова амортизације и потребног повраћаја на укупно инвестирана средства (CAPEX). Потребан приход умањује се за све приходе од продаје капацитета који нису уговорени као дугорочни непрекидни капацитети или су уговорени али се не користе, и усклађује се корекционим елементом.

Тарифа може да се увећа или умањи у складу са методологијом.

Трошкови амортизације који се односе на средства у функцији обављања транспорта природног гаса обрачунавају се пропорционалном методом током века коришћења од 40 година.

Потребан приход за прву гасну годину рада и гасне године док излаз Хоргош не буде у потпуности оперативан током целе гасне године не укључује трошкове амортизације и потребан повраћај на укупно инвестирана средства (CAPEX).

Тарифе за улазну, односно излазне тачке утврђују се као количник дела потребног прихода распоређеног на ту улазну, односно излазне тачке и уговорених капацитета. Расподела потребног прихода између излазних тачака вршиће се у зависности од капацитета и дужине транспорта од улазне до излазних тачака. За гасне године након прве гасне године рада, док излаз Хоргош не буде у потпуности оперативан током целе гасне године, тарифе се утврђују на основу односа Тарифа за прву гасну годину рада и пројектованих Тарифа за прву гасну годину у којој је излаз Хоргош у потпуности оперативан током целе гасне године и одговарајућих просечних стопа раста у том периоду. Уколико место излаза „Хоргош“ не постане оперативан од самог почетка гасне године у којој почиње пословање, тарифа за тај излаз ће се одредити множењем тарифе на местима излаза за Србију у гасној години која претходи пуној искоришћености капацитета са очекиваним односом тарифе за место излаза „Хоргош“ подељене са тарифом за места излаза у Србији у наредној гасној години.

Тарифе за сваку гасну годину утврђују се на напред наведен начин, а њихово усклађивање врши се годишње путем корекционог елемента којим се потребан приход коригује за износ одступања оствареног потребног прихода обрачунаог у складу са методологијом у претходној години у односу на процењени потребан приход.

Корекциони елемент се не обрачунава до године у којој место излаза Хоргош не буде у потпуности оперативан током целе године.

ГАСТРАНС д.о.о. на основу релевантних података и документације о актуелним елементима потребног прихода и података о уговореним капацитетима и растојањима између улазне и излазних тачака најкасније 60 дана пре почетка пружања услуге транспорта и пре годишњег усклађивања образује Тарифе за дугорочни непрекидни и повратни капацитет у складу са овим решењем.

ГАСТРАНС д.о.о. има обавезу да Агенцији достави следеће економске и финансијске податке и документацију у следећим роковима:

- 1) обрачун тарифа, податке и документацију којима се документују актуелни елементи потребног прихода и обрачун корекционог елемента за претходну годину, најкасније 90 дана пре ступања тарифа на снагу, и
- 2) остале податке и документацију у роковима прописаним одлуком која уређује начин, поступак и рокове вођења књиговодствених евиденција, спровођење раздвајања рачуна по делатностима и доставе података и документације за потребе регулације.

## **Друге обавезе**

### Тачка 19.

ОБАВЕЗУЈЕ СЕ друштво ГАСТРАНС д.о.о да током трајања изузећа у правилима о раду транспортног система предвиди виртуелну тачку за место примопредаје природног гаса у којој се реализује промет природног гаса уговорен између учесника на тржишту, укључујући и промет количина уговорен на организованом тржишту независног оператора тржишта у Републици Србији.

Током трајања изузећа ГАСТРАНС д.о.о. у складу са прописима доставља на захтев Агенције тражене податке за потребе обављања послова из делокруга Агенције, укључујући и податке потребне за праћење конкуренције на тржишту природног гаса у Републици Србији.

### Тачка 20.

Сва права утврђена овим решењем одобравају се под условом да ГАСТРАНС д.о.о. буде власник Новог интерконектора описаних карактеристика, да њиме самостално управља и штити тајност података корисника система, као и да независно послује и буде организационо раздвојен од Повезаних лица, и извршава друге обавезе утврђене овим решењем.

### Тачка 21.

ГАСТРАНС д.о.о. може да предложи измене и допуне Програма, уговора о транспорту природног гаса, правила о раду транспортног система и методологије, о чему обавештава лице задужено за праћење Програма. Лице задужено за праћење Програма оцењује усклађеност предлога са обимом изузећа и о својој оцени обавештава Агенцију у року од пет радних дана од дана пријема предлога, коју оцену са предлогом измена и допуна прослеђује Агенцији. Агенција ће, узимајући у обзир оцену лица задуженог за праћење Програма, проверити усклађеност измена и допуна са обимом изузећа и, у случају усклађености, даће сагласност у року од пет радних дана од дана пријема предлога. Ако ускрати давање сагласности, Агенција ће образложити разлоге не давања сагласности, при чему сагласност не може бити ускраћена неосновано. Ако Агенција не достави изјашњење у року од пет радних дана, сматраће се да се сагласила са предложеним изменама.

Ова тачка не ограничава право корисника система да прихвати предложене измене уговора о транспорту природног гаса и правила о раду система сагласно поступку утврђеном у уговору о транспорту природног гаса и правилима о раду система.

Усклађивање Тарифе у складу са тачком 18. диспозитива овог решења не подлеже давању сагласности од стране Агенције.

#### Тачка 22.

Промена прописа који регулишу услове за власничко раздвајање, за приступ треће стране, опште услове услуга транспорта природног гаса, методе утврђивања цена за приступ транспортном систему за природни гас, начин управљања транспортним системом ради пружања услуга дугорочног транспорта у изузетом капацитету и начин организовања оператора система неће имати утицај на обим и начин вршења права која су овим решењем одобрена друштву ГАСТРАНС д.о.о, нити на права и обавезе које ГАСТРАНС д.о.о. уговори са корисницима услуге транспорта природног гаса током трајања изузећа у складу са обимом изузећа одобреним овим решењем.

#### Тачка 23.

Ово решење важи од дана његовог доношења а престаје по истеку 20 година рачунајући од дана почетка оперативног рада Новог интерконектора.

Сва права одобрена овим решењем престају ако ГАСТРАНС д.о.о. не отпоче радове на изградњи Новог интерконектора у року од две године од дана коначности овог решења и не пусти у рад Нови интерконектор у року од пет година од дана коначности овог решења или престане да трајно испуњава услове утврђене овим решењем у току његовог важења.

#### Тачка 24.

ОБАВЕЗУЈЕ СЕ друштво ГАСТРАНС д.о.о. да пре почетка оперативног рада прибави акт Агенције о сертификацији који се издаје и који важи под условом испуњења услова утврђених овим решењем, при чему ће Агенција у прописаном поступку сертификације услове из чл. 224, 225. ст. 1-4., 245. и члана 246. Закона сматрати испуњеним.

ОБАВЕЗУЈЕ СЕ друштво ГАСТРАНС д.о.о. да током трајања изузећа писмено извештава Агенцију о свакој промени од значаја за оцену испуњености услова под којима је одобрено изузеће, најкасније у року од 15 дана по њеном настанку.

#### Тачка 25.

УСВАЈА СЕ захтев друштва ГАСТРАНС д.о.о. за заштиту поверљивих комерцијалних и других тајних података и одређује се да се заштићена верзија овог решења, која не укључује комерцијалне и друге поверљиве податке, објави у Службеном гласнику РС и на интернет страници Агенције заједно са мишљењем Министарства рударства и енергетике и мишљењем Секретаријата Енергетске заједнице.

#### Тачка 26.

Износ административне таксе за издавање решења о изузећу за нову инфраструктуру у области индустрије природног гаса од 12.110,00 динара и износ административне таксе за доношење решења о изузећу од 121.100,00 динара наплаћен је по Закону о републичким административним таксама, тарифни број 140 .

#### Тачка 27.

Даном коначности овог решења престаје да се примењује Решење о изузећу Новог интерконектора за природни гас број: 40/2018-D-03/46 које је донео Савет Агенције за енергетику Републике Србије на 2. ванредној седници од 1. октобра 2018. године.

## Образложење

ГАСТРАНС д.о.о. Нови Сад, са седиштем у Новом Саду, Народног фронта 12, матични број 20785683 ПИБ 107350223, поднело је 2. фебруара 2018. године, преко пуномоћника Јелене Газиводе и Николе Ђорђевића адвоката из Београда, захтев за изузеће ГАСТРАНС д.о.о. од обавезе власничког раздвајања из члана 224. Закона и потпуно изузеће (100%) будућег гасног интерконектора од приступа треће стране и примене регулисаних цена из члана 283. став. 1. Закона, у трајању од 25 година.

Овај захтев поднет је Агенцији за енергетику Републике Србије у складу са чланом 288. став 1. Закона о енергетици (у даљем тексту: Закон) којим су у правни поредак Републике Србије преузимају међународне обавезе Републике Србије прихваћене Одлуком 2011/02/МС-ЕпС Министарског Савета Енергетске заједнице (у даљем тексту: „Одлука о имплементацији“). Одлуком о имплементацији Енергетска заједница југоисточне Европе адаптирала је члан 36(1) Директиве 2009/73/ЕЗ Европског парламента и Савета о заједничким правилима за унутрашње тржиште природног гаса, која укида Директиву 2003/55/ЕЗ (у даљем тексту: „Директива о гасу“) који прописује услове и начин одобравања права на изузеће треће стране на инфраструктури за природни гас. Одлуку о имплементацији донео је Министарски Савет Енергетске заједнице сагласно Закону о ратификацији Уговора о оснивању Енергетске заједнице између Европске заједнице и Републике Албаније, Босне и Херцеговине, Републике Хрватске, Бивше Југословенске Републике Македоније, Републике Црне Горе Румуније, Републике Србије и Привремене мисије Уједињених нација на Косову у складу са Резолуциом 1244 Савта безбедности Уједињених нација („Службени гласник РС“ број 62/2006).

Члан 51. став 2. тачка 3) Закона утврђује да Агенција доноси акт о изузећу из члана 288. Закона.

Члан 288. став. 1. Закона прописује да се нови инфраструктурни објекти гасоводног система, односно интерконектори или складишта природног гаса, на захтев, могу изузети од примене члана 224. овог закона (обавеза власничког раздвајања) и права на приступ (члан 283. став 1. Закона), под условом:

- 1) да улагање у нови инфраструктурни објекат повећава конкурентност на тржишту и сигурност снабдевања;
- 2) да је ризик улагања у нове инфраструктурне објекте такав да улагања неће бити ако се не одобри изузеће;
- 3) да нови инфраструктурни објекти морају бити у власништву физичког или правног лица које послује у другом правном субјекту одвојеном од оператора система у оквиру кога ће нови инфраструктурни објекти бити изграђени;
- 4) да корисници новог инфраструктурног објекта сnose трошкове за коришћење тог објекта, и
- 5) да изузеће не спречава конкуренцију, ефикасно функционисање унутрашњег тржишта природног гаса и ефикасан рад регулисаног система са којим су нови инфраструктурни објекти повезани.

Члан 288. ст. 3. Закона прописује да Агенција доноси Акт о изузећу пошто претходно прибави мишљење Министарства које објављује у „Службеном гласнику Републике Србије“.

Члан 288. став. 4. прописује да Акт о изузећу може обухватити делове или целу нову инфраструктуру, постојећу инфраструктуру са повећаним или измењеним капацитетом.

Чланом 288. став. 6. Закона прописано је да је Агенција приликом одлучивања о захтеву за изузеће дужна да размотри недискриминаторни приступ новој инфраструктури, трајање изузећа, приступ новим објектима који ће бити изграђени, планирани период употребе инфраструктуре и националне специфичности применљиве у конкретном случају.

Чланом 288. став. 7. Закона утврђено је да пре доношења Акта о изузећу, Агенције одлучује о правилима з араспделу капацитета и механизмима за управљање капацитетима.

Чланом 288. став 9. овог закона прописано је да се Акт о изузећу може донети након размене мишљења са суседним операторима.

Чланом 288. став 10. истог закона утврђено је да ће Агенција без одлагања доставити одлуку о изузећу и копију захтева за изузеће надлежном телу сагласно обавезама које произлазе из међународних уговора (Секретаријату Енергетске заједнице сагласно Уговору о оснивању Енергетске заједнице).

Чланом 288. став 13. Закона прописано је да надлежно тело сагласно обавезама које произлазе из потврђених међународних уговора може донети одлуку којом захтева да Агенција измени или повуче Акт о изузећу.

Чланом 288. став 13. Закона прописано је да у случају да надлежно тело донесе одлуку из става 12. овог члана, Агенција ће у највећој могућој мери узети у обзир ту одлуку.

Чланом 288. став 14. Закона, прописано је да када коначна одлука Агенције одступа од мишљења надлежног тела, Агенција ће обезбедити и објавити заједно са одлуком образложење на коме заснива своју одлуку.

### **I. Садржина Захтева за изузеће, ток поступка који је претходио доношењу акта о изузећу из члана 288. став 3. Закона (Решење о изузећу Агенције за енергетику Републике Србије број 40/2018-д-03/46 од 1. октобра 2018. године)**

ГАСТРАНС д.о.о је захтевом за изузеће који је поднео овој Агенцији 2. фебруара 2018. године (у даљем тексту: „Иницијални захтев“), тражио изузеће од:

- (1) обавезе примене одредаба о власничком раздвајању оператора система из члана 224. Закона (којим се имплементира члан 9. Директиве о гасу на основу Одлуке о имплементацији);
- (2) обавезе примене правила приступа треће стране новом интерконектору који планира да изгради за потребе транспорта природног гаса (што укључује обавезу примене пописаних услова транспорта природног гаса ) и изузеће од обавезе примене регулисаних цена транспорта природног гаса из члана 283. став 1. Закона (којим се имплементира члан 32. Директиве о гасу на основу Одлуке о имплементацији).

Иницијалним захтевом ГАСТРАНС д.о.о. тражио да Агенција одобри право на изузеће у обиму који подразумева:

- (а) изузеће ГАСТРАНС д.о.о. од обавеза примене методологија које доноси Агенција и обавезе да на основу ових методологија образује тарифе за приступ транспортном систему уз сагласност Агенције (одговара обиму изузећа из члана 41. став 8. Директиве о гасу, коју примењује Енергетска заједница на основу Одлуке о имплементацији), и с тим у вези одобравање права ГАСТРАНС д.о.о. да самостално доносе методологију којом ће утврдити начин образовања цена приступа транспортном систему за природни гас и методологија за одређивање трошкова прикључења, укључујући и право да самостално одређује накнаде за дебаланс (цена пружања услуга балансирања) и цена за приступ прекограничној инфраструктури (што одговара изузећу од члана 41. став 6. Директиве о гасу, коју примењује Енергетска заједница на основу Одлуке о имплементацији);
- б) изузеће од обавезе примене прописаних услова пружања услуге транспорта природног гаса, укључујући примену регулисане тарифе за транспорт и методологија Агенције (што одговара изузећу од члана 41. став 10. Директиве о гасу, коју примењује Енергетска заједница на основу Одлуке о имплементацији) и
- в) изузеће од обавезе да се на изграђену нову инфраструктуру примењује Регулатива (ЕЗ) 715/2009 Европског парламента и Савета од 13.07.2009. о условима за приступ транспортним системима природног гаса која замењује Регулативу (ЕЗ) 1775/2005 (у даљем тексту: „Уредба о гасу“) а коју је Република Србија имплементирала у Закону на основу Одлуке о имплементацији.

У прилогу **Иницијалног захтева** ГАСТРАНС д.о.о. је у складу са чланом 288. Закона и чланом 3. Правилника о условима за изузеће, садржају захтева за изузеће и садржају акта о изузећу (Службени гласник Републике Србије бр. 11/2018)- у даљем тексту: „Правилник, доставио: 1) податке о власничкој структури са листом енергетских субјеката у Републици Србији који су друштва повезана са ГАСТРАНС д.о.о, 2) преглед

тренутног развоја сектора природног гаса у Републици Србији, 3) детаље Пројекта са оценом усаглашености Пројекта са стратешким циљевима Републике Србије којим истиче основаност Иницијалног захтева 4) Извод о регистрацији привредног субјекта ГАСТРАНС д.о.о. издат од стране Агенције за привредне Регистре дана 31.1.2018. године, пуномоћје за адвокате Јелену Газиводу и Николу Ђорђевића из Београда од 31. јануара 2018, и 5) Писмо [...].

Иницијалном захтеву ГАСТРАНС д.о.о. је навео да:

- спроводи економску и техничку студију изводљивости изградње новог гасовода за транспорт природног гаса који ће прелазити кроз територију Републике Србије (у даљем тексту: "Пројекат") ради повезивања са транспортним системима мађарског и бугарског оператора (у даљем тексту: "НТС"), што (према прелиминарним проценама) подразумева максимални годишњи проток од тринаест милијарди осамсто осамдесет милиона (13,880,000,000) m<sup>3</sup> на Улазној тачки [с тим да се у Иницијалном захтеву унаводи и да ће (...)].

- је реализација инвестиције у нову инфраструктуру могућа само под условом да Агенција одобри потпуно изузеће у трајању од 25 година од обавезе власничког раздвајања из члана 224. Закона и изузеће од приступа треће стране и изузеће од обавезе примене регулисаних цена из члана 283. став 1. Закона.

- је Пројекат у складу са стратешким циљевима и приоритетним активностима наведеним у Стратегији развоја енергетског сектора Републике Србије до 2025, са пројекцијама до 2030 ("Службени гласник Републике Србије" бр. 101/2015, у даљем тексту: "Стратегија") јер би, ако се изгради, гасовод обезбедио нов правац снабдевања и успостављање интерконекија са НТС Бугарске и Мађарске;

- Пројекат испуњава захтеве Стратегије, да није у супротности са другим пројектима предвиђеним Програмом реализације Стратегије развоја енергетског сектора Републике Србије до 2025, са пројекцијама до 2030, за период 2017-2023 ("Службени гласник Републике Србије" бр. 104/2017, у даљем тексту: "Програм") и да представља јединствену прилику за повезивање српског НТС-а са бугарским НТС-ом и мађарским НТС-ом путем једног гасовода, због чега представља пројекат од интереса за Републику Србију јер обезбеђује снабдевање природним гасом, погодности за кориснике и развој тржишта природног гаса у Републици Србији.

- реализација нове инфраструктуре има повољне ефекте на тржиште природног гаса у Републици Србији коме недостају додатни транспортни капацитети, јер се 80% укупне тражње природног гаса у Републици Србији обезбеђује из увоза то преко једине интерконекије на локацији Хоргош (којим управља ЈП Србијагас Нови Сад), и да се, према подацима и пројекцијама којима ГАСТРАНС д.о.о. располаже очекује пораст потражње за природним гасом који се мора обезбедити из увоза, јер производња природног гаса у Републици Србији константно опада, као и да се у Републици Србији тренутно не реализују пројекти од стране надлежних оператора ни трећих лица у алтернативне руте или изворе снабдевања, па истиче да је, због оваквог стања гасног сектора у Републици Србији, заинтересован да гради и да као власник управља новом инфраструктуром под условом да Агенција одобри изузеће по поднетом захтеву.

- реализација Пројекта имати погодности за Републику Србију у смилсу: развоја домаћег тржишта природног гаса, гарантовања дугорочне сигурности и стабилности снабдевања природним гасом, повезивања транспортног система природног гаса Републике Србије са бугарским НТС-ом и мађарским НТС-ом, диверсификацију извора и токова/праваца снабдевања, добијање савременог транспортног система природног гаса, (...), обезбеђивање капацитета ради задовољавања повећане потражње за природним гасом у Републици Србији, ако и додатне користи за и смислу повећања јавних прихода Републике Србије кроз накнаде за услуге транспорта, ангажовање домаћих људских ресурса током реализације Пројекта и смањења стопе незапослености у Републици Србији.

- суседни оператори транспортних система у суседним земљама - БУЛГАРТРАНСГАЗ ЕАД и ФГСЗ планирају да надограде постојећи систем за транспорт природног гаса изградњом додатних деоница нових гасовода у Републици Бугарској и Мађарској на које би ГАСТРАНС д.о.о. могао да повеже своју нову инфраструктуру, у ком случају би реализација Пројекта омогућила повезивање тржишта гаса Републике Србије са тржиштем природног гаса у Бугарској и Мађарској, што би уједно била и прва интерконекија којом се по први пут повезују гасна тржишта ове две земље ЕУ, а преко трасе гасовода у Републици Србији.

ГАСТРАНС д.о.о. је у Иницијалном захтеву описао нови инфраструктурни објекат као гасни интерконекиор чија је траса планирано да пролази преко територије Републике Србије у дужини од око 400 km, да је на траси планирана улазна тачка у околини града Зајечара, и три излазне тачке на територији Републике

Србије (Параћин, Панчево, Госпођинци) а четврта излазна тачка у околини насељеног места Хоргош, тј. да се планира да овај гасовод прелази државну границу Републике Србије ради повезивања на будуће гасоводе који ће градити суседни оператори Мађарске и Републике Бугарске. ГАСТРАНС д.о.о. је у Иницијалном захтеву навео и да је отпочео прелиминарне разговоре са суседним операторима БУЛГАРТРАНСГАСЗ ЕАД и ФГСЗ ради усаглашавања техничких карактеристика гасовода и захтева на месту повезивања који, према прелиминарном договорима подразумевају пројектовани притисак на улазној и излазној тачки од 7,4 МРа, максимално дозвољени оперативни притисак од 6,6 МРа, и максимални годишњи проток интерконектора до 13,8 милијарди  $m^3$  природног гаса.

Иницијални захтев садржао је и посебан захтев ГАСТРАНС д.о.о. да Агенција утврди начин и услове за прикупљање необавезујућих понуда како би се утврдиле одлучујуће чињенице о потребама учесника на тржишту да користе нову инфраструктуру. Иницијални захтев садржао је и захтев ГАСТРАНС д.о.о. за заштиту поверљивих података у складу са чланом 57. став 7. Закона.

Агенција је поступајући по поднетом захтеву имала у виду:

- да је чланом 288. став 1. Закона прописао да се изузеће новог инфраструктурног објекта гасоводног система, односно интерконектора или складишта природног гаса, могу на захтев изузети од примене члана 224. овог закона (обавеза власничког раздвајања) и права на приступ (члан 283. став 1. Закона), под прописаним условима из тач. 1)-5) овог члана, међу којима је и услов да нови инфраструктурни објекти морају бити у власништву физичког или правног лица које послује у другом правном субјекту одвојеном од оператора система у оквиру кога ће нови инфраструктурни објекти бити изграђени. (подтачка 3) става 1. овог члана).

- да је чланом 2. тачка 25) Закона појам интерконектора дефинисан као далековод, гасовод, нафтовод односно продуктовод, који прелази границу између држава ради повезивања њихових система, као и опрема која се користи за повезивање енергетских система.

- да је чланом 2. тачка 46) Закона појам новог инфраструктурног објекта дефинисао као објекат који није изграђен до дана ступања на снагу овог закона.

Поступајући по Иницијалном захтеву ГАСТРАНС д.о.о. Нови Сад, Агенција је утврдила да ГАСТРАНС д.о.о. регистрован за обављање ценоводног транспорта и да није оператор система који послује на тржишту Републике Србије већ да је ГАСТРАНС засебан правни субјект који намерава да гради нову гасну инфраструктуру под условом да изузеће буде одобрено, и да по основу изградње стекне власништво на истом како би њиме управљао као оператор транспортног система, одвојено од других оператора транспорта у Републици Србији, што је услов из члана 288. став 1. тачка 3) Закона на основу којег се утврђује легитимација подносиоца захтева у поступку изузећа.

Како је у Иницијалном захтеву наведено да се планира изградња гасног интерконектора од места улаза на граници са Републиком Бугарском у близини града Зајечара, тако да траса пролази кроз територију Републике Србије у дужини од око 400км, и да место крајњег излаза/испоруке буде на локацији која се планира вероватно иза државне границе са Републиком Мађарском, на основу чега је Агенција утврдила да се захтева изузеће за објекат који ће у целисти бити изграђен од места улаза до крајњег излаза, што га чини новим интерконектором у смислу члана 288. став 1. и члана 2. тачка 46) Закона.

Увидом у карактеристике и опис новог инфраструктурног објекта за природни гас описаног у Иницијалном захтеву Агенција је оценила да је захтев дозвољен јер се подноси за објекат за транспорт природног гаса чији је технички капацитет значајног обима, а чија траса је планирано да прелази државну границу Републике Србије ради повезивања са суседним транспортним системима, што по оцени Агенције ова значајна гасна инфраструктура испуњава прописане захтеве које га квалификују као гасни интерконектор за који је дозвољено одобрити изузеће у смислу члана 288. став. 1. и члана 2. тачка 25) Закона. Агенција је при том имала у виду да Пројекат описан у Иницијалном захтеву није дефинисао тачна места и локације повезивања са суседним системом, а да је странка навела да ће се место повезивања прецизирати током усаглашавања карактеристика Пројекта са суседним операторима на чије систем планира повезивање овог интерконектора.

С обзиром на то да је странка у Иницијалном захтеву учинила вероватним да Пројекат предвиђа прелазак новог интерконектора преко државне границе ради повезивања са суседним транспортним системима у Мађарској и Републици Бугарској, Агенција је утврдила да ГАСТРАНС д.о.о. и други заинтересовани субјекти



нису регулаторном телу Мађарске (у даљем тексту: „мађарски НРТ“) ни регулаторном телу Републике Бугарске (у даљем тексту: „бугарско НРТ“) подносили захтеве за изузеће дела новог интерконектора који би био изграђен у Мађарској и/или Републици Бугарској, на основу чега је утврдила да је искључиво надлежна да одлучује о овом захтеву, а без обавезе доношења заједничке одлуке са суседним регулаторним телима, већ само уз право да размени мишљења са суседним државама, односно њиховим надлежним регулаторним телима на које би утицала нова инфраструктура изграђена под условом да изузећа буде одобрено (члан 288. став. 9. Закона).

Како је Иницијалном захтеву странка посебно захтевала од Агенције да утврди начин и услове за прикупљање необавезујућих понуда како би се утврдиле одлучујуће чињенице о потребама учесника на тржишту да користе нову инфраструктуру, Агенција је поводом овог посебног захтева ценила садржину приложеног Писма снабдевача [...од 26.5.2017] којим је, по цени Агенције, странка учинила вероватним постојање интересовања за коришћење нове инфраструктуре. Поступајући по овом захтеву, сагласно овлашћењима из члана 288. став. 7. Закона, Агенција је у складу са најбољом регулаторном праксом удружења регулатора ЕУ одлучила да начин расподеле капацитета и механизме за управљање капацитетима утврди тако да у првом кораку сагласно захтев странке утврди начин спровођења необавезујуће фазе испитивања интересовања тржишта за коришћење нове инфраструктуре. Ценећи доказ о постојању исказаног интересовања наведеног снабдевача, Агенција је сагласно захтеву странке и својим овлашћењима из члана 288. став. 7. Закона, донела Одлуку о начину и роковима испитивања интересовања тржишта за коришћење будућег инфраструктурног објекта друштва ГАСТРАНС д.о.о. (у даљем тексту: „Одлука о испитивању интересовања“).

Одлуком о испитивању интересовања из члана 288. став. 7. Закона утврђена је обавеза ГАСТРАНС д.о.о. да на транспарентни недискриминаторан начин омогући свим учесницима тржишта природног гаса да поднесу необавезујуће понуде за уговарање жељеног капацитета на новом интерконектору који планира да изгради, у року који ће ГАСТРАНС д.о.о. одредити у јавном позиву, како би на основу исказаног интересовања у необавезујућим понудама, ГАСТРАНС д.о.о. утврдио да ли, и у којој мери, постоји интерес тржишта да користи нову инфраструктуру, од чега зависи да ли ће остати при захтеву за изузеће ако интересовање тржишта буде недовољно да омогући економску одрживост и поврат инвестиције у Пројект, а што је и од утицаја на решавање ове управне ствари. Овом одлуком Агенција је наложила ГАСТРАНС -у д.о.о. и да омогући понуђачима да у необавезујућим понудама назначе и евентуалне додатне захтеве у погледу броја места испоруке, праваца и токова транспорта, и др. како би се утврдиле стварне потребе тржишта које нова инфраструктура треба да задовољи у највећој могућој мери, и како би се на основу добиених резултата исказаног интересовања могло одлучити о обиму изузећа, имајући у виду ове доказе као одлучне чињенице од значаја за оцену испуњености услова из члана 288. став. 1. подтач. 1)-5) Закона.

Агенција је одредила да ће се након прибављања резултата испитивања тржишта, ако страна остане при захтеву, бити одлучено и о поступку прикупљања необавезујућих понуда за расподелу капацитета и механизмима за управљање капацитетима.

Поступајући у складу са Одлуком Агенције о испитивању интересовања, ГАСТРАНС д.о.о. је дана 5. марта 2018. објавило Јавни позив за подношење необавезујућих понуда за резервацију капацитета у „Службеном гласнику РС“ број 16/2018, међународним гласилима и на својој интернет страници, којим је позвало све домаће предузетнике, домаћа и страна правна лица, укључујући чланове друштва ГАСТРАНС д.о.о. и њихова зависна и повезана друштва, као и операторе суседних транспортних система да, без дискриминације поднесу необавезујуће понуде и означе обим интересовања за коришћење нове инфраструктуре. На овај Јавни позив одазвало се укупно шест понуђача у року, а накнадно још четири по истеку рока за подношење понуда, па је ГАСТРАНС д.о.о. дана 30.4.2018. године Агенцији доставио Извештај о резултатима испитивања тржишта, уз који је приложио понуде заинтересованих понуђача.

Пошто је сумирао резултате испитивања тржишта према обиму капацитета који су захтевали учесници тржишта у необавезујућим понудама за коришћење услуге транспорта, ГАСТРАНС д.о.о. је дана 29.6.2018. године поднео Агенцији, преко горе наведених пуномоћника, допуну захтева за изузеће (у даљем тексту: „Допуна“) којим делимично допуњава и мења Иницијални захтев.

У Допуни, ГАСТРАНС д.о.о. је поступајући у складу са чланом 3. став 1. тачка 2) Правилника, који одређује доказе који се прилажу уз захтев за изузеће, ближе прецизирао обим и трајање захтеваног изузећа, наводећи да тражи од Агенције да одобри:

1. изузеће на период од 20 година (уместо 25 година колико је захтевао у Иницијалном захтеву)  
2. да се изузеће одобри за целокупне капацитете нове инфраструктуре (цео нови инфраструктурни објекат (100%)) од:

а) обавезе организовања у складу са чланом 224. став 2. Закона (са позивањем на члан 225. став 1. тачке 1), 2), 3) и 4) Закона (којим је транспонована у правни поредак Републике Србије члан 9. Директиве о гасу на основу Одлуке о имплементацији (обим обавеза је прецизиран у глави 6.3 Допуне);

б) обавезе омогућавања недискриминаторног приступа систему, у погледу које ГАСТРАНС д.о.о. тражи потпуно, односно делимично изузеће у случају промене максималног техничког капацитета Пројекта или кључних техничких карактеристика Пројекта (обим обавеза прецизиран у глави 6.1 Допуне); и

в) обавезе примене регулисаних цена у погледу које ГАСТРАНС д.о.о. тражи потпуно изузеће (обим обавеза прецизиран у глави 6.2. Допуне).

Овом Допуном захтевано изузеће Нове инфраструктуре од приступа треће стране и од обавезе примене правила регулисаног приступа транспортном систему (транспонован члан 32. Одлуке о имплементацији), подразумева:

- право ГАСТРАНС д.о.о. да има своје методологије за израчунавање цене приступа и трошкова прикључења на систем, да самостално одређује накнаде за дебаланс (пружање услуге балансирања) као и и приступа прекограничној инфраструктури, тако да оне не буду предмет оцене или одобрења Агенције (одговара изузећу од члана 41. став 6. Директиве о гасу), тј. право да образује тарифе, доноси методологије и образује накнаде за дебаланс које неће бити предмет одобравања Агенције (одговара изузећу од члана 41. став 8. Директиве о гасу);
- право да самостално утврђује услове пословања и транспорта гаса, укључујући износ тарифа и утврђивање методологија, који неће бити предмет оцене ни сагласности Агенције, с тим да Агенција обезбеди да услови буду пропорционални и да се примењују на недискриминаторан начин (одговара изузећу од члана 41. став 10. Директиве о гасу); и
- право да Уредба о гасу (коју примењује Енергетска заједница на основу Одлуке о имплементацији) не буде примењива на Пројекат (што је у складу са чланом 30. тачка б) Уредбе о гасу коју примењује Енергетска заједница на основу Одлуке о имплементацији).

Странка прецизира изузеће од приступа треће стране тражећи да се изузме 100% капацитета целокупног објекта, с тим да право на приоритетну резервацију 88% расположивог капацитета имају друштва инвеститори Пројекта (односно ГАСПРОМ, ЈП Србијагас Нови Сад - у даљем тексту: „СРБИЈАГАС“), и њихова зависна друштва, док би преосталих 12% расположивог капацитета требало расподелити на дугорочној основи заинтересованим трећим лицима која су поднела необавезујуће понуде (исказала интересовање за коришћење капацитета у необавезујућој фази испитивања тржишта). Захтев за изузећем од 88% предвиђеног техничког капацитета Новог интерконектора у корист ГАСПРОМ-у и СРБИЈАГАС-у и њихових зависних друштва ГАСТРАНС д.о.о. образлаже тиме што не може обезбедити финансирање Пројекта ако буде одобрен мањи проценат јод 88%, имајући у виду да укупна тражња трећих лица која су поднела необавезујуће понуде по Јавном позиву ГАСТРАНС д.о.о. од 5.3.2018. године износи [...], што је недовољно за реализацију планиране инвестиције. Ове наводе ГАСТРАНС д.о.о. доклазује приказом различитих сценарија искоришћености техничког капацитета гасовода, при чему истиче да укупна исказана тражња трећих лица у фази испитивања тржишта наведена у необавезујућим понудама за коришћење капацитета је дуплирана на местима излаза у Републици Србији, односно да су трећа лица захтевала значајно веће капацитете од стварне и будуће тражње домаћег конзума, што указује да ће, у случају да трећа лица поднесу обавезујуће понуда за резервацију капацитета на овим излазима, обим стварно захтеваних капацитета био значајно нижи. Из свега наведеног закључује да у том случају инвестиција у Нови интерконектор не би била оправдана ако се привредним субјектима у чијој је власничкој структури ГАСТРАНС д.о.о. не би одобрило 88% техничког капацитета који једино може да обезбеди доношење позитивне инвестиционе одлуке у изградњу Новог интерконектора.

ГАСТРАНС д.о.о. је у Допуни захтева посебно тражио и изузеће од обавеза који су у непосредној вези са остваривањем приступа треће стране из члана 283. став 1. Закона и изузећем од власничког раздвајања из члана 224. Закона, и то:

- обавезе примене правила приступа треће стране из чл. 228, 247, 248, 249, 283, 284 и 285 Закона (чланови Закона према табели хармонизације<sup>1</sup> транспонују члан 14 Уредбе о гасу),
- обавезе примене принципа расподеле капацитета и управљања загушењима из чл 254. и 286. Закона, (чланови Закона, према табели хармонизације, транспонују члан 16. Уредбе о гасу),
- обавеза транспарентности из чл. 247-249 Закона, (чланови Закона према табели хармонизације, транспонују члан 18. Уредбе о гасу),
- обавезе вођења евиденције из чл. 248. став 1. тачка 17) и 291. став 4. Закона, (чланови Закона, према табели хармонизације, транспонују члан 20. Уредбе о гасу),
- обавезе примене правила балансирања из чл. 248, 254. и чл. 293- 296. Закона (чланови, према табели хармонизације, транспонују члан 21. Уредбе о гасу),
- обавезе примене правила о трговини правима на капацитете из члана 254. став 1. тачка 8) Закона, (члан Закона према табели хармонизације, транспонује члана 22. Уредбе о гасу),
- обавезе прибављања сагласности на опште услове пружања услуга из члана 283. став 1, посебно члана 53. став 1. тачка 4) и члана 56. став 1. тачка 2) Закона (чланови, према табели хармонизације, транспонују члан 41 (6) (b) и (10) Директиве о гасу),
- обавеза прибављања сагласности Агенције на тарифе и методологије из члана 92. став 1. Закона, а у вези члан 50. став 1. тачка 6) Закона, (чланови Закона према табели хармонизације, транспонују члан 41 (6) (8) и (10) Директиве о гасу,
- обавеза примене тарифа које се утврђују на начин из члана 50. став 1. тач. 6-8) Закона (члан према табели хармонизације, транспонује члан 13. Уредбе о гасу),
- свих будућих обавеза које произлазе и правила о раду система у делу који уређује балансирање, расподелу капацитета, интероперабилност, за које ГАСТРАНС д.о.о. сматра да су у супротности са изузећем ако оно буде одобрено, и за које тражи да не буду применљиве, имајући у виду да слични прописи о овим питањима могу постати део правног поретка Републике Србије у периоду трајања изузећа.

У Допуни странка је остала при захтеву за одобравање изузећа од обавезе власничког раздвајања.

У прилогу Допуне приложени су сагласно члану 3. Правилника седећи докази и то:

1) информација о промени власничке структуре, којом доказује да је у међувремену ГАЗПРОМ ТРАНСГАЗ КРАСНОДАР постао акционар друштва South Stream Serbia AG Switzerland (у даљем тексту: „**SOUTH STREAM SERBIA AG**“) уместо ОАО ГАСПРОМ а.д- (у даљем тексту: „**ГАСПРОМ**“).

2) додатне податке и информације о Пројекту (објашњење да објекат испуњава услове новог интерконектора у смилу Закона и Директиве о гасу и Одлуке о имплементацији, податке о анализи тржишта, Студију тржишта и резултате испитивања интересовања тржишта, као и изјашњење о траженом обиму изузећа са објашњењем и анализом чињеница које потврђују о испуњености критеријума из члана 288. став 1. тачке 1)-5) Закона.

У прилогу Допуне достављени су и следећи докази у виду посебних прилога и то:

1) Прилог 1 – Студија изводљивости коју је припремило Друштво за пословно саветовање BDO Business Advisory DOO, Београд (Стари град), Кнез Михаилова 10, 11000 Београд, у складу са чланом 3. став 1. тачка 5) алинеја (1) Правилника; 2) Прилог 2 – Тарифна методологија коју је припремио ГАСТРАНС д.о.о.; 3) Прилог 3 - Програм недискриминаторног понашања који је припремио ГАСТРАНС д.о.о. а који садржи информације у погледу траженог изузећа од власничког раздвајања из чланова 224. и 225. Закона; 4) Прилог 4 – Студија тржишта коју је припремио BluBerries GmbH, Stetten 4, 83123 Amerang, Немачка, која доказује испуњеност услова предвиђених чланом 288. став 1. тачке 1) и 5) Закона и која такође садржи информације у

<sup>1</sup> Форма изјаве о хармонизацији прописа са прописима ЕУ, која је заједно са предлогом Закона поднета Народној Скупштини Републике Србије на усвајање, а која је доступна на: [http://www.parlament.gov.rs/upload/archive/files/cir/pdf/predlozi\\_zakona/4678-14.pdf](http://www.parlament.gov.rs/upload/archive/files/cir/pdf/predlozi_zakona/4678-14.pdf)

погледу доказивања испуњености других услова предвиђених чланом 288. став 1. Закона; 5) Прилог 5 - Лиценце, дозволе и сагласности, којима се доказује испуњеност услова предвиђених чланом 288. став 1. тачка 2) Закона и које такође садрже информације у погледу доказивања испуњености других услова предвиђених чланом 288. став 1. Закона; 6) Прилог 6 - Правилник о обавезујућој фази расподеле капацитета који је припремио ГАСТРАНС д.о.о. а који садржи метод расподеле капацитета; и 7) Прилог 7 – Изводи из регистра за South Stream Serbia AG, ГАЗПРОМ ТРАНСГАЗ КРАСНОДАР, ГАСПРОМ и ГАЗПРОМ ЕКСПОРТ и из регистра акција за South Stream Serbia AG на дан 30.05.2018. године који приказује промену члана односно замену ГАСПРОМА друштвом ГАЗПРОМ ТРАНСГАЗ КРАСНОДАР.

Агенција је дописом од 04.07.2018. године затражила да ГАСТРАНС д.о.о. достави: статут и оснивачки акт друштва South Stream AG Switzerland, превод на енглески језик извода из привредног регистра за ГАЗПРОМ ТРАНСГАЗ КРАСНОДАР, превод на енглески језик извода из привредног регистра за ГАСПРОМ, податке у складу са којима је припремљена студија изводљивости, економско-финансијске податке, информације о томе да ли су оператори суседних транспортних система изразили свој став о Правилнику о расподели капацитета за обавезујућу фазу који је ГАСТРАНС д.о.о. послао друштвима БУЛГАРТРАНСГАС ЕАД и FGSZ, акоји докази су неопходни за потребе даљег вођења поступка пред Секретаријатом Енергетске заједнице у складу са чланом 288. Закона Дана 03.08.2018. године ГАСТРАНС д.о.о. је доставио тражену документацију.

Дана 10.08.2018. године ГАСТРАНС д.о.о. је доставио и елаборат о потреби за изузећем у погледу ризика повезаних са инвестицијом. Дана 27.09.2018. ГАСТРАНС д.о.о. је доставио и измењени Прилог 1 (студија изводљивости) и Прилог 2 (тарифна методологија).

Чланом 288. ст. 3. Закона утврђено је да Агенција доноси Акт о изузећу пошто претходно прибави мишљење министарства које објављује у „Службеном гласнику Републике Србије“.

Агенција је прибавила мишљење Министарства рударства и енергетике из члана 288. став 3. Закона, које је ово министарство доставило својим дописом број: 312-01-00677/2018-05 дана 18. јула 2018. године, у ком мишљењу се закључује „да ће реализација описаног пројекта допринети остваривању стратешких циљева Републике Србије у области природног гаса и да ће његовог изузеће, у складу са условима прописаним чланом 288. Закона о енергетици, утицати на сигурност снабдевања природним гасом Републике Србије, увећање енергетске безбедности и безбедности цевоводног транспорта гасовитих угљоводоника, као и да ће пружити значајан допринос ефикаснијем и еколошки прихвативијем коришћењу енергије.“

Чланом 288. став. 7. Закона прописано је да Агенција, пре доношења акта о изузећу, одлучује о правилима и механизмима за управљање и расподелу капацитета.

Чланом 288. став. 6. Закона прописано је да је Агенција приликом одлучивања о захтеву за изузеће дужна да размотри, између осталог, и недискриминаторни приступ новој инфраструктури.

ГАСТРАНС д.о.о. је приложио уз Допуну предлог обима и начина расподеле капацитета, у коме предлаже да:

- технички капацитет Пројектног гасовода (ТКПГ) представља збир минималног потребног капацитета чланова (МПКЧ) и капацитета трећих страна (КТС) расподељеног током обавезујуће фазе испитивања интересовања;

- је 88% минимални потребни капацитет који треба доделити члановима који су крајњи власници друштва и њихова зависна друштва, како би се омогућило финансирање Пројекта,
- капацитет трећих страна (КТС) до 12% треба да буде подељен на следећи начин - капацитет трећих страна (КТС) представља збир капацитета трећих страна расподељених током обавезујуће фазе испитивања интересовања (РКТС) и капацитета трећих страна нерасподељеног током обавезујуће фазе испитивања интересовања (НКТС);
- да НКТС такође представља преостали расположиви капацитет трећих страна који ће бити на располагању члановима или њиховим повезаним лицима за накнадно приоритетно резервисање у односу на кориснике транспортног система који су треће стране, а што заједно са МПКЧ представља

приоритетни капацитет чланова. НКТС који нису резервисали чланови ни њихова повезана лица је капацитет трећих страна који ће се расподелити након датума почетка комерцијалног рада;

Поред Извештаја о резултатима испитивања интересовања тржишта од 30.04.2018. године, ГАСТРАНС д.о.о. је у прилогу Допуне доставио и анализу резултата испитивања интересовања тржишта, чија је садржина ближе представљена у делу образложења - „Изузеће од приступа треће стране“.

Како је странка у Допуни навела да према резултатим спроведеног поступка испитивања интересовања тржишта заинтересованост трећих лица (субјеката који нису Повезана лица тј. крајњи власници ГАСТРАНС и њихова зависна друштва) исказано интересовање није таквог обима да би омогућило ГАСТРАНС д.о.о. да изгради Нови интерконектор (тражња трећих лица износи само [...] техничког капацитета), ГАСТРАНС оцењује да без доделе капацитета Повезаним лицима изградња Новог интерконектора не би била финансијски и економски исплатива.

Ценећи резултате испитивања интересовања тржишта и мишљења суседних националних регулатора Савет Агенције је поступајући у складу са чланом 288. став 7. Закона, а пре одлучивања о захтеву за изузеће, донео Одлуку о начину расподеле и механизмима за управљање транспортним капацитетима друштва ГАСТРАНС д.о.о. бр. 40/2018-Д-03/42, дана 03.09.2018. (у даљем тексту: „Одлука о расподели капацитета“), којом је делимично прихваћен предлог начина расподеле капацитета. Овом одлуком Агенција је наложила ГАСТРАНС да расподели капацитете трећим лицима у обавезујућој фази, с тим да сва наведена правила расподеле може да примени ако она не буду у тренутку примене супротна акту о изузећу.

**II. Садржина Решења о изузећу број 40/2018-д-03/46 од 1. октобра 2018. године које је донела Агенција за енергетику Републике Србије у складу са чланом 288. став 3. Закона (у даљем тексту: Прелиминарно решење) и образложење испуњености прописаних услова за одобравање изузећа из члана 288. став. 1. тачка 1)-5) Закона**

Поступајући у складу са Иницијалним захтевом и Допуном (у даљем тексту: „Захтев за изузеће“) који су поднети Агенцији на српском и на енглеском језику, Агенција је оценила испуњеност прописаних критеријума из члана 288. став 1. подтач. 1)-5), и у овом поступку утврдила да су испуњени сви прописани критеријуми без којих није могуће позитивно решити о захтеву за изузеће.

Ценећи одлучне чињенице Савет Агенције је, поступајући у складу са чланом 288. став 3. Закона, донео Решење о изузећу новог интерконектора за природни гас број 40/2018-Д-03/46 од 1. октобра 2018. године које је објављено у „Службеном гласнику РС“ број 74/2018), а ачије доношење је претходило доношењу овог решења (у даљем тексту: **Прелиминарно решење**)-

#### **а) Садржина диспозитива Прелиминарног решења**

Диспозитивом Прелиминарног решења Агенције је одобрила изузеће од обавезе власничког раздвајања, обавезе примене правила приступа треће стране (обавезе примене прописаних услова пружања услуге транспорта) и обавезе примене регулисаних цена, у периоду од 20. година. Агенција је у диспозитиву Прелиминарног решења прецизирала да:

**1. одобрава изузеће од обавезе власничког раздвајања**, тако да ГАСТРАНС д.о.о. да остане под контролом једног или више привредних друштава или да буде део групе привредних друштава која су под контролом једног или више привредних друштава која обављају делатност производње или снабдевања природног гаса, и да се ГАСТРАНС д.о.о. изузима од обавезе власничког раздавања из чланом 224. став 2. и чланом 225. став 1. тачке 1)-4) Закона

Диспозитивим Прелиминарног решења ГАСТРАНС д.о.о. је обавезана да штити комерцијално осетљиве податке од приступа и дискриминаторног откривања друштвима са којима је ГАСТРАНС д.о.о. повезан, у ком циљу је наложено да ГАСТРАНС д.о.о. донесе и спроведе Програм недискриминације и прати његово спровођење од стране лица задуженог за праћење спровођења Програма, при чему се доношење

Програма, утврђивање услова за именовање и извор лица задуженог за праћење Програма условљава претходним прибављањем сагласности Агенције.

Истовремено, наложено је самостално пословање и одвојено организовање од Повезаних лица и друге мере којима се обезбеђује недискриминаторно пословање Гастранс д.о.о. као оператора система коме је одобрено изузеће од власничког раздвајања.

**2. одобрава изузеће од обавезе примене правила приступа треће стране**, с тим да ГАСТРАНС д.о.о. има право да расподели и уговори до 88% максималног техничког годишњег капацитета Новог интерконектора (у даљем тексту: "Приоритетни капацитет"), за период који не прелази трајање изузећа, са привредним друштвима „Gazprom export LLC“ и ЈП Србијагас (у даљем тексту: "Лица која имају право на приоритетну расподелу"), с тим да преосталих 12% максималног техничког годишњег капацитета Новог интерконектора може бити расподељено у складу са Одлуком о расподели капацитета и уговорено са трећим лицима која нису Лица која имају право на приоритетну расподелу, а која су поднела необавезујуће понуде по Јавном позиву ГАСТРАНС д.о.о. од 5. марта 2018. године, за период који не прелази трајање изузећа.

Агенција је у Прелиминарном решењу одобрила да ако у било којој години тражња за дугорочним капацитетом буде мања од техничког капацитета на месту улаза или на местима излаза (у складу са очекиваним техничким дизајном пројекта Новог интерконектора), ГАСТРАНС д.о.о. може да измени очекивани технички дизајн и технички капацитет Новог интерконектора тако да он најприближније одговара техничком дизајну који је потребан да задовољи све расподељене дугорочне капацитете и краткорочне капацитете, тако да капацитет расподељен као дугорочни капацитет износи 90% капацитета Новог интерконектора а преосталих 10% капацитета Новог интерконектора буде расподељено као краткорочни капацитет Новог интерконектора на недискриминаторној основи, при чему капацитет Новог интерконектора укупно неће прећи максимални технички годишњи капацитет. Усклађивање техничког пројекта и техничког капацитета Новог интерконектора ГАСТРАНС д.о.о. ће заснивати на резултатима обавезујуће фазе испитивања тржишта, узимајући у обзир понуде за период краћи од времена трајања изузећа. Истовремено, одобрено је да ако не усклади технички дизајн и технички капацитет ГАСТРАНС д.о.о. ће:

- 1) у случају да део од 88% максималног техничког годишњег капацитета не буде у потпуности расподељен Лицима која имају право на приоритетну расподелу као дугорочни капацитет, овај нерасподељени капацитет има обавезу да нуди као краткорочни, с тим да ова лица имају право на приоритетну расподелу, и
- 2) у случају да део од 12% максималног техничког годишњег капацитета понуђеног трећим лицима остане нерасподељен, овај нерасподељени капацитет има обавезу да нуди недискриминаторно као краткорочни капацитет.

Такође, ако није друкчије уговорено са суседним операторима транспортних система, расподела краткорочних капацитета врши се применом метода аукције за сво време трајања изузећа. Резервна (почетна) цена на аукцији одређује се према важећим тарифама за изузети дугорочни капацитет Новог интерконектора на месту улаза и местима излаза, образованим у складу са методологијом друштва ГАСТРАНС д.о.о. којом одређује цене услуга дугорочног транспорта природног гаса.

Наложено је и да ГАСТРАНС д.о.о. најкасније сваких шест година, или у било ком тренутку када ГАСТРАНС д.о.о. сматра потребним, проверава интересовање тржишта за проширење капацитета Новог интерконектора и, ако је оно економски оправдано, сачини план развоја и поднесе га Агенцији на сагласност у складу са чланом 250. Закона.

**3. одобрава изузеће од обавезе примене регулисаних цена**, уз обавезу ГАСТРАНС да обезбеди да:

-тарифе за дугорочно уговорени капацитет Новог интерконектора (Тарифе) буду транспарентне, недискриминаторне и једнаке за све кориснике изузетог капацитета, са циљем да обезбеде покривање трошкова ефикасног обављања делатности и објективних ризика инвестиције, утврђују се за сваку годину, а изражавају се у €/kWh/час/годину.

- ГАСТРАНС д.о.о. примени номиналне фиксне Тарифе почев од године када излаз Хоргош постане оперативан током целе године и након тога.

-тарифе буду образоване распоређивањем потребног прихода на уговорене дугорочне непрекидне капацитете на улазу и излазима током периода трајања права изузећа, тако да се при распоређивању примени исти пондер 0,5 на улазу и 0,5 на свим излазима, а да сви излази намењени за испоруку крајњим купцима природног гаса у Републици Србији буду третирани као један (виртуелни) излаз што обезбеђује јединствени износ Тарифе за све излазе у Републици Србији.

-да потребан приход за све године за које је излаз Хоргош у потпуности оперативан током целе гасне године се утврђује као збир оперативних трошкова, трошкова одржавања, трошкова природног гаса за надокнаду губитака, трошкова амортизације и потребног повраћаја на укупно инвестирана средства (CAPEX). Потребан приход умањује се за све приходе од продаје капацитета који нису уговорени као дугорочни непрекидни капацитети или су уговорени али се не користе, и усклађује се корекционим елементом.

- се Тарифа може мењати у складу са методологијом.

- трошкови амортизације који се односе на средства у функцији обављања транспорта природног гаса буду обрачунавана пропорционалном методом током века коришћења од 40 година.

-потребан приход за прву годину рада и године док излаз Хоргош не буде у потпуности оперативан током целе године не укључује трошкове амортизације и потребан повраћај на укупно инвестирана средства (CAPEX).

-тарифе за улазну, односно излазне тачке буду утврђене као количник дела потребног прихода распоређеног на ту улазну, односно излазне тачке и уговорених капацитета. Расдела потребног прихода између излазних тачака вршиће се у зависности од капацитета и дужине транспорта од улазне до излазних тачака. За године након прве године рада, док излаз Хоргош не буде у потпуности оперативан током целе године, тарифе се утврђују на основу односа Тарифа за прву годину рада и пројектованих Тарифа за прву годину у којој је излаз Хоргош у потпуности оперативан током целе године и одговарајућих просечних стопа раста у том периоду. Уколико излаз према Мађарској не постане оперативан од самог почетка године у којој почиње да послује, тарифа за тај излаз ће се одредити множењем излазне тарифе за Србију у години која претходи пуној искоришћености капацитета са очекиваним односом тарифе за излаз према Мађарској подељене са тарифом за излазе у Србији у наредној години.

-тарифе за дугорочно уговорени повратни капацитет (виртуелни повратни ток) износе 90% одговарајуће Тарифе за дугорочни непрекидни капацитет.

-се тарифе за сваку гасну годину утврђују на напред наведен начин, а њихово усклађивање врши се годишње путем корекционог елемента којим се потребан приход коригује за износ одступања оствареног потребног прихода обрачунатог у складу са методологијом у претходној години у односу на процењени потребан приход. Корекциони елемент се не обрачунава до године у којој излаз Хоргош не буде у потпуности оперативан током целе године.

-ГАСТРАНС д.о.о. на основу релевантних података и документације о актуелним елементима потребног прихода и података о уговореним капацитетима и растојањима између улазне и излазних тачака најкасније 60 дана пре почетка пружања услуге транспорта и пре годишњег усклађивања образује Тарифе за дугорочни непрекидни и повратни капацитет у складу са овим решењем.

- ГАСТРАНС д.о.о. има обавезу да Агенцији доставља економске и финансијске податке и документацију у следећим роковима:

- обрачун тарифа, податке и документацију којима се документују актуелни елементи потребног прихода и обрачун корекционог елемента за претходну годину, најкасније 90 дана пре ступања тарифа на снагу, остале податке и документацију у роковима прописаним одлуком која уређује начин, поступак и рокове вођења књиговодствених евиденција, спровођење раздвајања рачуна по делатностима и доставе података и документације за потребе регулације.

Осим наведеног. Агенција је одобрила изузеће од појединих обавеза које је прихватила Република Србија даном усвајања Одлуке 2018/07/ Сталне групе на високом нивоу Енергетске заједнице (PHLG EnC) у делу којим Енергетска заједница адаптира Поглавље III Уредбе (ЕУ) бр. 2017/460 мрежног правила за усаглашавање структуре тарифа за транспорт природног гаса, коју је Република Србије прихватила да имплементира тако да она постане део правног поретка Републике Србије, а чија примена неће бити компатибилна са одобреним изузећем.

На крају, Агенција је ГАСТРАНС –у д.о.о наложила обавезу сертификације пре почетка оперативног рада, при чему се услови из члана 224. и 244-246. Закона сматрају испуњеним.

**б) Образложење испуњености прописаних услова за одобравање изузећа из члана 288.с тав 1. тачка 1)- 5) Закона**

Чланом 288. став 13. Закона прописано је да надлежно тело сагласно обавезама које произлазе из потврђених међународних уговора може донети одлуку којом захтева да Агенција измени или повуче Акт о изузећу.

Чланом 288. став 13. Закона прописано је да у случају да надлежно тело донесе одлуку из става 12. овог члана, Агенција ће у највећој могућој мери узети у обзир ту одлуку.

Чланом 288. став. 14. Закона, прописано је да када коначна одлука Агенције одступа од мишљења надлежног тела, Агенција ће обезбедити и објавити заједно са одлуком образложење на коме заснива своју одлуку.

*1. Агенција је утврдила постојање активне легитимације ГАСТРАНС д.о.о., имајући у виду да странка није оператор транспортног система у Републици Србији а да је остала при намери да изгради интерконектор и по основу градње стекне право власништва на истом а са циљем да самостално обавља делатност транспорта природног гаса и управља новим интерконекторим, што је услов одобравања изузећа из члана 288. став. 1. тачка 3) Закона. Како је из овог разлога у делу Захтева за изузеће од обавезе власничког раздвајања странка тражила да не буде изузета од примене члана 224. став. 1. Закона који прописује обавезу оператора система да буде власник транспортног система, што одговара садржини члана 288. став. 1. тачка 3) Закона, то диспозитивом овог решења није одобрено изузеће од обавезе примене из члана 224. став 1. Закона који уређује обавезу оператора да буде власник транспортног система.*

*2. Агенција је утврдила да је Захтев за изузеће дозвољен с обзиром на то да:*

*А. Пројектни гасовод јесте значајна гасоводна инфраструктура која се гради у целисти као нова инфраструктура у смислу члана 288. став. 1. и члана 2. тачка 4б) Закона, а за коју Закон дозвољава изузеће. Ово с тога што је планирано да нови гасовод прелази преко територије Републике Србије у дужини од око 400 km и прелази државну границе Републике Србије, тако да улазна тачка буде на интерконекцији са системом Републике Бугарске, а крајња излазна тачка на локацији Хоргош, тако да гасовод прелази границу Републике Србије са Мађарском, ради повезивања са суседним транспортним системима у Републици Бугарској (којим управља БУЛГАРТРАНСГАС ЕАД) и у Мађарској (којим управља ФГСЗ), одакле је могуће снабдевати мађарско и/или суседна тржишта Централне Европе), уз повезивање улазне тачке Пројектног гасовода на капацитете које планира са изгради оператор БУЛГАРТРАНСГАС ЕАД ради испоруке на тржиште Републике Србије. Агенција има у виду да су описане техничке карактеристике Пројектног гасовода у Захтеву за изузеће дате прелиминарно, јер је пројектовање (front-end engineering and design (FEED)) није окончано, а коначни технички параметри ће бити познати у каснијој фази.*

*Б. је Пројектни гасовод јесте гасни интерконектор у смислу члана 2. тачка 25) Закона који дефинише појам интерконектора као далековод, гасовод, нафтовод који прелази границу између држава, ради повезивања њихових система, укључујући и опрему која се користи за повезивање енергетских система.*

*Агенција је при оцени Пројекта гасовода као интерконектора имала у виду да:*

*1) одредбу члана 2. тачка 17) Директиве о гасу дефинише интерконектор као "транспортни гасовод који прелази или премошћује границе државе чланице (ЕУ) са искључивим циљем повезивања националних транспортних система тих држава чланица"; и*

*2) члан 2. тачка 17) Одлуке о имплементацији којом је Министарски Савет Енергетске заједнице адаптирао појам интерконектора за потребе Енергетске заједнице тако да он значи "транспортни гасовод који прелази или премошћује границе између Уговорних страна с једним циљем повезивања националних*



транспортних система тих Уговорених страна", (чиме је искључио оне гасоводе који прелазе границе између Уговоре стране и земље чланице Европске уније, имајући у виду члан 2. тачку 17. Директиве о гасу).

3) постоје разлике у карактеристикама гасовода који „прелази“ државну границу и који „премошћава државну границу“ (појам интерконектора у Директиви о гасу и Одлуци о имплементацији) је прецизнији од појма интерконектора из члана 2. тачка 25) Закона који подразумева да гасовод прелази границу између држава ради повезивања са суседним системима.

С тим у вези, Агенција је утврдила да нови интерконектор испуњава услове из члана 2. тачка 25) Закона да буде квалификован као гасни интерконектор, мада члан 2. тачка 17. Директиве о гасу Европске уније и Одлука о имплементацији Енергетске заједнице не третирају као интерконектор онај гасовод који прелази границу између Уговорне стране и земље чланице ЕУ, при чему су је Одлука о имплементацији којом је транспонован члан 2. тачка 17. Директиве о гасу у Енергетској заједници супротна члану 2. тачка 25) Закона).

Међутим, имајући у виду да је:

- Министарски Савет Енергетске заједнице у свом Мишљењу од 23. септембра 2014. године бр. 2014/01/МС одредио у члану 2. да ће се „гасоводи који прелазе границу између Уговорених страна и чланица ЕУ третирају на исти начин као они који прелазе границу између Уговорних страна, и да се на њих примењују све одредбе у погледу протока, извоза, увоза, трансакција, капацитета и инфраструктур“е, што је потврдила и Европске Комисија актом од 29. 10. 2014. године,

- у пракси Енергетска заједница одобрила изузеће интерконектора „ТАР“ пројекта<sup>2</sup> а Европска комисија интерконектора „Nabucco“, у којме је оценила да би друкчији третман био дискриминаторан и да је одређење овх гасовода као интерконектора сагласно са циљевима Енергетске заједнице јер обезбеђују повезивање тржишта и када прелазе границу између Уговорне стране (или Треће стране) и Држава чланица ЕУ,

-Пројекат гасовода према техничким карактеристикама није супротности са постојећим гасоводима сличних карактеристика који су изузети у ЕУ и Енергетској заједници (у случају изузећа BBL – прекоморског гасовода између држава чланица ЕУ, који повезује обале, Gazelle, OPAL, SK-HU а који интерконектор – гасовод прелази преко једне Државе чланице и малом дужином улази у другу Државу чланицу, ТАР – гасовод прелази преко мора започевши на територији једне Државе чланице, протеже се преко територије Стране потписнице и територије друге Државе чланице и досеже у Трећу земљу и Nabucco – гасовод прелази преко територија више Држава чланица и досеже у Трећу земљу. На основу изнетог, Агенција је оценила да је рута Пројектног гасовода слична рути Gazelle, OPAL и SK-HU интерконектора као и гасоводу OPAL који својим највећим делом пролази кроз територију Немачке и прелази границу са Чешком Републиком, повезујући се са Чешким НТС-ом 300 метара од границе, а што је случај и са Пројектом ГАСТРАНС д.о.о.

- је поступак усаглашавања техничких карактеристика и тачне локације на месту повезивања у току и да није окончан.

Агенција је, примењујући члан 2. тачка 25) Закона (којим је транспонован члан 2. тачка 17. Директиве 2009/73/ЕК, без дискриминације) одобрила изузеће Пројекта јер је оценила да су испуњени прописани услови и да одобрење овог гасовода као новог гасног интерконектора није супротно пракси ЕУ и Енергетске заједнице.

**3. Агенција је оценила мишљење Министарства рударства и енергетике Републике Србије пре доношења акта о изузећу (члан 288. став 3. Закона)**

Чланом 288. став 3. Закона прописано је да акт о изузећу доноси Агенција по прибављеном мишљењу министарства надлежног за послове енергетике. Поступајући у складу са чланом 288. став 3. Закона, Агенција је дописом од 11.07.2018. године затражила мишљење Министарства рударства и енергетике пре доношења акта о изузећу (прелиминарног решења).

Министарство рударства и енергетике је својим дописом број: 312-01-00677/2018-05 дана 18. јула 2018. године доставило тражено мишљење Агенцији којим је обавештава да би изградња новог интерконектора

<sup>2</sup> Тачка 25 и 26 Мишљења СЕЗ 1/2013 о изузећу ТАР интерконектора од захтева у складу са Директивом 2009/73 које је одобрило регулаторно тело за енергетику Албаније (ERE).

допринела сигурности снабдевања природним гасом Републике Србије, које мишљење је дато у садржини како следи:

„Чланом 7. став 2. Закона о министарствима ("Службени гласник РС", бр. 44/14, 14/15, 54/15, 96/15 - др. Закон и 62/17) прописано је да Министарство рударства и енергетике, поред осталих, обавља и послове државне управе који се односе на: енергетску политику и планирање развоја енергетике, енергетски биланс Републике Србије, гасну привреду стратегију и политику енергетске безбедности, израду годишњих и средњорочних програма енергетске безбедности и обезбеђивања материјалних и других услова за реализацију тих програма. Енергетска политика Републике Србије утврђена је Стратегијом развоја енергетике.

Стратегијом развоја енергетике као стратешки приоритети развоја енергетике Републике Србије, за наведени период, дефинисани су: обезбеђење енергетске сигурности, развој тржишта енергије и транзиција ка одрживој енергетици.

Стратешки циљеви Републике Србије у области природног гаса су: обезбеђење сигурног снабдевања домаћег тржишта природним гасом, успостављање домаћег и регионалног тржишта природног гаса и диверсификације извора и праваца снабдевања природним гасом, а који се остварују кроз следеће стратешке правце деловања: истраживања у земљи у циљу проналаска нових лежишта природног гаса, коришћење природног гаса као замене за потрошњу електричне енергије за топлотне потребе, коришћење за комбиновану производњу електричне енергије и топлоте у индустрији и већим градовима, учешће у међународним пројектима транспорта природног гаса; и регионално повезивање.

Тржиште Републике Србије природним гасом се снабдева са домаћих налазишта и већим делом из увоза. Годишње потребе за енергијом, односно енергентима исказаним на месечном нивоу које је неопходно обезбедити ради поузданог, сигурног и квалитетног снабдевања крајњих купаца, уз уважавање потреба за рационалном потрошњом енергије и енергената, извори обезбеђивања потребних количина енергије, односно енергената, као и потребан ниво залиха и резервних капацитета енергетских, објеката за сигурно снабдевање купаца енергијом и енергентима утврђују се Енергетским билансом Републике Србије. Укупне количине природног гаса потребне за потрошњу у 2018. години планиране Енергетским билансом Републике Србије за 2018. годину ("Службени гласник РС", број 119/2017) износе 2.483,074 милиона  $m^3$  и обезбедиће се 18% из домаће производње и 82% из увоза.

Пројекција потрошње природног гаса има дугорочни тренд раста, са очекиваном потрошњом од око 4.000 милиона  $m^3$  до 2030. године.

Транспортни систем природног гаса Републике Србије има две интерконеције са другим гасоводним системима, и то једну улазну тачку на граници са Мађарском (Кишкундорожма) и једну излазну тачку на граници са Босном и Херцеговином.

Укупна дужина транспортног система природног гаса у Републици Србији износи око 2460 km, од чега је 95% у власништву СРБИЈАГАС-а, а осталих 5% у власништву ПРЕДУЗЕЋА ЗА ИЗГРАДЊУ ГАСОВОДНОГ СИСТЕМА, ТРАНСПОРТ И ПРОМЕТ ПРИРОДНОГ ГАСА "YUGOROSGAZ" А.Д. БЕОГРАД (у даљем тексту: „Yugorosgaz“).

Делатност транспорта и управљања транспортним системом природног гаса у Републици Србији обављају два оператора транспортног система и то: СРБИЈАГАС и ДРУШТВО СА ОГРАНИЧЕНОМ ОДГОВОРНОШЋУ YUGOROSGAZ-TRANSPORT НИШ (у даљем тексту: "Yugorosgaz-transport"). У току је усаглашавање пословања и организовања ових предузећа у складу са одредбама Закона.

Поред горе наведених учесници на тржишту природног гаса су и следећи енергетски субјекти: 65 снабдевача природним гасом, 33 јавних снабдевача природним гасом, 33 оператора дистрибутивних система, један оператор складишта природног гаса и око 270.000 крајњих купаца.

За гасни сектор Републике Србије од великог значаја била би реализација гасовода који би омогућио нови правац снабдевања природним гасом и који би унапредио сигурност снабдевања природним гасом целокупног региона у будућем периоду. Реализација интерконеције са земљама региона и изградња новог правца снабдевања природним гасом би омогућила значајније коришћење природног гаса, као и његову употребу за комбиновану производњу топлотне и електричне енергије и употребу у сектору саобраћаја (компримовани природни гас).

Сходно горе наведеном, мишљење Министарства је да ће реализација описаног пројекта допринети остваривању стратешких циљева Републике Србије у области природног гаса и да ће његовог изузеће, у складу са условима прописаним чланом 288. Закона о енергетици, утицати на сигурност снабдевања природним гасом Републике Србије, увећање енергетске безбедности и безбедности цевоводног транспорта гасовитих угљоводоника, као и да ће пружити значајан допринос ефикаснијем и еколошки прихвативијем коришћењу енергије.

*4. Агенција је разменила мишљења са националним регулаторним телима суседних земаља пре одлучивања о захтеву за изузеће (члан 288. став 9. Закона)*

Чланом 288. став 9. Закона прописано је да се акт о изузећу може донети након размене мишљења са другим државама на које изградња инфраструктуре има утицаја, или са надлежним регулаторним телима тих земаља.

Агенција је поступила сагласно члану 288. став 9. Закона када је у прилогу свог дописа број: 40/2018-Д-03/25 од 13. јула 2018. године доставила бугарском и мађарском НРТ Предлог акта који је ГАСТРАНС приложио у прилогу Допуне а који садржи однос и начин расподеле капацитета у обавезујућој фази. Овим дописом Агенција је тражила да се суседна регулаторна тела изјасне о прихватљивости предложеног метода расподеле који захтева Гастранс као и да доставе Агенцији мишљење о утицају нове инфраструктуре на њихова тржишта природног гаса.

[.....].

*5. Агенција је испитала испуњеност прописаних критеријума за одобравање изузећа из члана 288. тачка 1)-5) Закона*

Чланом 288. став 1. Закона утврђено је да се нови инфраструктурни објекти гасоводног система, односно интерконектори или складишта природног гаса, на захтев, могу изузети од примене члана 224. овог закона (обавеза власничког раздвајања) и права на приступ систему по регулисаним ценама утврђеног чланом 283. став 1. овог закона, под следећим условима:

1) да улагање у нови инфраструктурни објекат повећава конкурентност на тржишту и сигурност снабдевања;

2) да је ризик улагања у нове инфраструктурне објекте такав да улагања неће бити ако се не одобри изузеће;

3) да нови инфраструктурни објекти морају бити у власништву физичког или правног лица које послује у другом правном субјекту одвојеном од оператора система у оквиру кога ће нови инфраструктурни објекти бити изграђени;

4) да корисници новог инфраструктурног објекта сnose трошкове за коришћење тог објекта;

5) да изузеће не спречава конкуренцију, ефикасно функционисање унутрашњег тржишта природног гаса и ефикасан рад регулисаног система са којим су нови инфраструктурни објекти повезани.

Агенција је ценећи прописане услове из члана 288. став 1. тач. 1)-5) Закона, утврдила да:

**1. Улагање у нови инфраструктурни објекат повећава конкурентност на тржишту и сигурност снабдевања**

**1а) Оцена критеријума повећања сигурности снабдевања**

Агенције је прибавила мишљење Министарства рударства и енергетике, које је горе поменуто, ау коме се указује да би Нови интерконектор допринео сигурности снабдевања у Републици Србији.

Истовремено Агенција је ценила наводе странке о испуњености критеријума повећања сигурности снабдевања на основу података који су јој достављени у прилогу Допуне: Анализе тржишта природног гаса,

тачка 5.1. Допуне (*Преглед српског тржишта природног гаса*), у којој је ГАСТРАНС д.о.о. навео податке и и дао, процене и образложења:

1. тренутног и прогнозираног односа снабдевања и потрошње природног гаса укључујући и проценат снабдевања релевантног тржишта за који се очекује да буде покривен пројектом, како је ближе описано у поглављу Е Студије тржишта (Прилог 4 Допуне), коју је за ГАСТРАНС д.о.о. израдио BLUBERRIES GmbH.

2. потврде капацитета Пројекта заснованој на односу снабдевања и потрошње природног гаса и оцени капацитета постојећих рута снабдевања укључујући информације како Пројекат обезбеђује захтеве за капацитетима потребним националном и регионалним тржиштима за транспортном природног гаса

3. изворима природног гаса и доступним информацијама из уговора о снабдевању или дугорочном транспорту природног гаса. Овај критеријум је мање значајан ако се капацитети краткорочно расподељују, а имајући у виду да је у необавезујућој фази испитивања тржишта, [...], то се наводи да је могуће очекивати да ће део капацитета Новог интерконектора који се краткорочно расподељује омогућити транспорт природног гаса и из других извора који тренутно нису, али ће у будућности бити расположиви.

Агенција је у циљу утврђивања испуњености овог критеријума применила препоручене критеријуме Европске комисије које примењује и користи Енергетска заједница у поступку изузећа када цени испуњеност прописаног услова унапређења сигурности снабдевања<sup>3</sup>. Ове критеријуме и резултате Агенција је детаљно образложила у образложењу диспозитива Прелиминарног решења, указујући да Пројекат испуњава све предвиђене критеријуме као је доле образложено:

*Критеријум 1 – да ли пројекат доприноси диверсификацији снабдевања релевантног тржишта, нарочито омогућавајући транспорт природног гаса из новог извора снабдевања или само отварањем нове руте снабдевања из постојећег извора снабдевања,*

Агенција је оценила да Нови интерконектор омогућава транспорт природног гаса из новог извора снабдевања и отвара нову руту снабдевања из постојећег извора снабдевања. Иако један од примарних извора природног гаса јесте природни гас из Русије, пласман гаса из бројних алтернативних извора је, по оцени Агенције, потенцијално могућ (преко бугарске интерконекције са Румунијом, Турском и Грчком) а под условом реализације неких од пројеката који се тренутно разматрају.<sup>4</sup> Међу њима су: (1) природни гас из Азербејџана, преко Турске, Грчке, Бугарске, (2) гас из Румуније (која је битан произвођач природног гаса у региону), и (3) терминали за увоз LNG у Грчкој и Турској који нуде приступ међународном природном гасу, на пример LNG из Катарa, САД и Русије. Агенција сматра да је овај критеријум испуњен јер Пројекат као нова инфраструктура повећава сигурност снабдевања пошто доприноси диверсификацији не смао правца снабдевања релевантног тржишта, већ и потенцијално диверсификацији извора снабдевања

*Критеријум 2 – да ли пројекат доприноси постизању сигурности снабдевања за домаћинства*

Агенција је утврдила да *Нови Интерконектор* према Препоруци ЕУ 2004/67/ЕС која је замењена 2010. Уредбом (ЕУ) No 994/2010, а затим и Уредбом 2017/1938. обезбеђује Инфраструктурни стандард у случају прекида појединачно највеће гасне инфраструктуре. Овај стандард одређује се ради оцене да ли би у случају прекида појединачно највеће гасне инфраструктуре технички капацитети преостале инфраструктуре били довољни да се задовоље укупне потребе током дана са изузетно високим потребама за природним гасом који се дешавају са статистичком вероватноћом једном у 20 година.

Инфраструктурни стандард је задовољен када је задовољен услов да је  $N-1$  (%)  $\geq 100\%$ .

Анализа показује да:

- изградња Новог интерконектора знатно повећава испуњеност инфраструктурног стандарда у Републици Србији, са 33,8% на 114%.

<sup>3</sup> Commission staff working paper: New infrastructure exemption 6.5.2009

<sup>4</sup> За детаљније излагање о алтернативним изворима видите Студију тржишта коју је израдио BLUBERRIES, одељак E(i),

- изградња гасовода у Турској и Бугарској који су потребни за испоруку природног гаса у Нови интерконектор знатно повећава испуњеност инфраструктурног стандарда у Републици Бугарској са 62,8% на 175,6%.

- изградња Новог интерконектора повећава испуњеност инфраструктурног стандарда у Мађарској са 124,5% на 151%.

Сходно томе, Агенција сматра да је јасно да ће изградња Новог интерконектора знатно побољшати остваривање сигурности снабдевања домаћинства не само у Републици Србији, већ и у Републици Бугарској и Мађарској, како је приказано у даљем тексту.

За потребе анализе Агенција је извела следеће доказе:

$$N-1 (\%) \text{ рачуна на следећи начин: } N - 1(\%) = \frac{E_{pm} + P_m + S_m - I_m}{D_{max}} * 100$$

где су:

$E_{pm}$  (у милионима  $m^3/дан$ ) – сума техничких капацитета улаза из другог транспортног система који могу испоручити гас у посматрано географско подручје;

$P_m$  (у милионима  $m^3/дан$ )– максимална техничка способност производње природног гаса која може бити испоручена на улазима у транспортни систем;

$S_m$  (у милионима  $m^3/дан$ )– максимални технички капацитет испоруке који може испоручена на улазу у транспортни систем из подземног складишта природног гаса;

$I_m$  (у милионима  $m^3/дан$ ) – технички капацитет највећег улаза у транспортни систем;

$D_{max}$  (у милионима  $m^3/дан$ ) – укупна дневна потражња за природним гасом на дан највеће потражње за природним гасом која се јавља са статистичком вероватноћом од један у 20 година.

#### N-1 стандард у Републици Србији

У земљама Европске Уније код којих се транспортни гасоводи користе и за транзит у друге земље постоји два начина израчунавања испуњености инфраструктурног стандарда. Први који целокупни капацитет на улазу из транспортног система друге земље рачуна као улазни капацитет. Други приступ је да се капацитет на улазу из транспортног система друге земље умањи за уговорени капацитет на излазу из транспортног система за потребе транзита. Примењујући други приступ могуће је да не буде испуњен инфраструктурни стандард, иако је био испуњен применом првог приступа. За испитивање испуњености N-1 стандарда у Републици Србији биће коришћен први приступ, с обзиром да је исти начин израчунавања N-1 стандарда био примењен за Републику Бугарску и Мађарску.

Вредности капацитета у Републици Србији су у 2017. години износиле:

$E_{pm}$  – улазна тачка Хоргош / Кишкундорожма 13 милиона  $m^3/дан$ ;

$P_m$  - производња природног гаса 1,5 милион  $m^3/дан$ ;

$S_m$  - ПСГ Банатски Двор 5,2 милиона  $m^3/дан$ ;

$I_m$  - улазна тачка Хоргош / Кишкундорожма 13 милиона  $m^3/дан$

$D_{max}$  –17,274 милиона  $m^3/дан$  (процена на основу температуре ваздуха и потрошње од 09.02.2012. године).

$$N - 1(\%) = \frac{13+1,5+5,2-13}{17,274} * 100$$

$$N - 1(\%) = 38,8 \% \text{ - није испуњен инфраструктурни стандард}$$

Изградњом Новог интерконектора, повећаће се капацитети на улазима у Републику Србију за 38,0 милиона  $m^3/дан$ .

$$N - 1(\%) = \frac{38 + 13 + 1,5 + 5,2 - 38}{17,274} * 100$$

**$N - 1(\%) = 114,0\%$  - испуњен је инфраструктурни стандард**

ГАСТРАНС д.о.о. у Допуни није навео колики је повратни капацитет Новог интерконектора на излазној тачки Хоргош. Постојање повратног капацитета на излазној тачки Хоргош би свакако допринело даљем повећању испуњености инфраструктурног стандарда. Изградњом Новог интерконектора ће се повећати вредност испуњености инфраструктурног стандарда са 38,8% на 114,0%. Потребно је да пре почетка комерцијалног рада Новог интерконектора са 100% планираних капацитета ГАСТРАНС д.о.о. заједно са оператором транспортног система у Мађарској утврди капацитет за повратни проток Новог интерконектора на излазној тачки Хоргош .

Извештај о улози гасних складишта на интерном тржишту и у обезбеђењу сигурности снабдевања<sup>5</sup> садржи израчунавање N-1 стандарда за све земље Европске Уније, укључујући Мађарску и Републику Бугарску.

#### N-1 стандард у Републици Бугарској

У табели А.4.2. Извештаја о улози гасних складишта на интерном тржишту и у обезбеђењу сигурности снабдевања приказани су следећи подаци за Републику Бугарску:

Ерт1 – улазна тачка из Румуније 20,3 милиона т<sup>3</sup>/дан;

Ерт2 – улазна тачка из Грчке (капацитет повратног протока) 3,5 милиона т<sup>3</sup>/дан;

Ерт3 – улазна тачка из интерконектора Румунија Бугарска 1,4 милиона т<sup>3</sup>/дан;

Рт - производња природног гаса 2,2 милиона т<sup>3</sup>/дан;

Ст - подземно складиште 4,2 милиона т<sup>3</sup>/дан;

Іт - улазна тачка из Румуније 20,3 милиона т<sup>3</sup>/дан;

Dtах - 18 милиона т<sup>3</sup>/дан.

$$N - 1(\%) = \frac{20,3 + 3,5 + 1,4 + 2,2 + 4,2 - 20,3}{18} * 100$$

**$N - 1(\%) = 62,8\%$  - није испуњен инфраструктурни стандард**

Гасовод који ће се градити у Републици Бугарској ће бити повезан са Новим интерконектором у Републици Србији, а једним краком гасовода и са Турским током у Турској. Капацитет једног крака гасовода Турски ток, на основу информација на званичној интернет страници ГАЗПРОМ-а, износи 17,75 милијарди т<sup>3</sup>/годишње, односно 43,1 милион т<sup>3</sup>/дан. Уврштавањем капацитета те улазне тачке у формулу за израчунавање N-1 стандарда добија се нова вредност за N-1 стандард.

$$N - 1(\%) = \frac{43,1 + 20,3 + 3,5 + 1,4 + 2,2 + 4,2 - 43,1}{18} * 100$$

**$N - 1(\%) = 175,6\%$  - испуњен је инфраструктурни стандард**

ГАСТРАНС д.о.о. у Допуни захтева за изузеће није навео колики је повратни капацитет Новог интерконектора на улазној тачки. Постојање повратног капацитета на улазној тачки би допринело даљем повећању испуњености инфраструктурног стандарда за Републику Бугарску, па је потребно да пре почетка комерцијалног рада Новог интерконектора са 100% планираних капацитета ГАСТРАНС д.о.о. заједно са

5 - <https://ec.europa.eu/energy/sites/ener/files/documents/REPORT-Gas>

оператором транспортног система у Републици Бугарској утврди капацитет за повратни проток Новог интерконектора на улазној тачки .

#### *N-1 стандард у Мађарској*

У табели А.9.4. Извештаја о улози гасних складишта на интерном тржишту и у обезбеђењу сигурности снабдевања приказани су следећи подаци за Мађарску:

Ерт1 – улазна тачка из Украјине 56,3 милиона т<sup>3</sup>/дан;  
Ерт2 – улазна тачка из Аустрије 14,4 милиона т<sup>3</sup>/дан;  
Ерт3 – улазна тачка из Словачке 12,0 милиона т<sup>3</sup>/дан;  
Ерт4 – улазна тачка из Румуније 4,8 милиона т<sup>3</sup>/дан;  
Ерт4 – улазна тачка из Хрватске 19,2 милиона т<sup>3</sup>/дан;  
Рп - производња природног гаса 6,9 милиона т<sup>3</sup>/дан;  
Sm - подземна складишта 72,8 милиона т<sup>3</sup>/дан;  
Im - улазна тачка из Украјине 56,3 милиона т<sup>3</sup>/дан;  
Dmax - 104,5 милиона т<sup>3</sup>/дан.

$$N - 1(\%) = \frac{56,3 + 14,4 + 12 + 4,8 + 19,2 + 6,9 + 72,8 - 56,3}{104,5} * 100$$

**N – 1(%) = 124,5 % - испуњен је инфраструктурни стандард**

Изградњом Новог интерконектора, биће обезбеђен нови улаз за Мађарску капацитета 27,6 милиона т<sup>3</sup>/дан. Уврштавањем тог улаза у формулу за израчунавање N-1 стандарда добија се нова вредност за N-1 стандард.

$$N - 1(\%) = \frac{56,3 + 14,4 + 12 + 4,8 + 19,2 + 27,6 + 6,9 + 72,8 - 56,3}{104,5} * 100$$

**N – 1(%) = 151,0 % - испуњен је инфраструктурни стандард**

Анализа Агенције показала је да применом формуле за одређивање инфраструктурног стандарда, изградња Новог интерконектора знатно повећава испуњеност инфраструктурног стандарда у Републици Србији, са 33,8% на 114%, у Републици Бугарској са 62,8% на 175,6%, и у Мађарској са 124,5% на 151% , па је Агенција оценила да је на основу изнетог утврђено да Нови интерконектор унапређује сигурност снабдевања домаћинства у Републици Србији, Републици Бугарској и Мађарској.

*Критеријум 3 - Сигурност снабдевања се повећава ако нова инфраструктура омогући флексибилност извора природног гаса на тржишту. Флексибилност извора природног гаса на тржишту се реализује кроз омогућавање увоза природног гаса из више извора и омогућавањем да се део капацитета уговара краткорочно;*

Агенција је оценила да би изградња Новог интерконектора омогућила увоз природног гаса у Републику Србију и региону југоисточне Европе и из других извора, а не само из Руске Федерације (најближи други извор је природни гас из Црног мора за које постоје доказане резерве и на основу којих је планирано да Румунија 2022. године постане извозник природног гаса), имајући у виду да капацитет гасовода који повезује румунски и бугарски транспортног система износи више од 20 милиона т<sup>3</sup>/дан. Други додатни извор је природни гас из Азербејџана из гасног поља Shah Deniz 2. Природни гас из овог гасног поља је планирано да се транспортује гасоводом TAP од 01.01. 2020. године од Турске преко Грчке, Албаније до Италије. Природни гас из гасног поља Shah Deniz 2 би могао да се транспортује до Новог интерконектора рутом Турска, Бугарска, када се омогући транспорт природног гаса из правца Турске ка Републици Бугарској или рутом Турска, Грчка, Република

Бугарска када интерконектор IGB буде изграђен. Трећи додатни извор природног гаса је природни гас из LNG терминала у Турској и Грчкој. У LNG терминалима се може регасификовати природни гас из различитих земаља. Природни гас из LNG терминала у Турској би се транспортовао до Новог интерконектора рутом Турска, Република Бугарска, а из LNG терминала у Грчкој интерконектором IGB. Потенцијални извори природног гаса су и природни гас из Ирака, Ирана, као и из Средоземног мора када буде изграђена транспортна инфраструктура. С тим у вези закључено је да је овај критеријум испуњен, јер Нови интерконектор омогућава нове правце снабдевања али и могућност допреме гаса из других извора (диверзификација снабдевања тржишта природног гаса у Републици Србији и југоисточној Европи).

Критеријум 4 - *што је пројекат већи поређећи га са величином тржишта, већа је сигурност снабдевања.* Агенција је имала у виду да је потрошња природног гаса у Републици Србији и Босни и Херцеговини је 2017. године износила 2,805 милијарди  $m^3$ , а увоз 2,448 милијарди  $m^3$ , а да капацитет излазних тачка Новог интерконектора омогућава [...], Како је потрошња природног гаса у Мађарској је 2016. године износила 9,745 милијарди  $m^3$ , а увоз 7,951 милијарди  $m^3$ , а капацитет излазне тачке Новог интерконектора према Мађарској омогућава [...], Агенција је оценила да је Нови интерконектор довољног капацитета у односу на тржиште природног гаса у Србији и југоисточној Европи да повећава сигурност снабдевања.

На основу изнетог Агенција је оценила да Нови интерконектор повећава сигурност снабдевања природним гасом у Републици Србији и у региону југоисточне Европе, с обзиром да испуњава сва четири критеријума за повећање сигурности снабдевања које је дефинисала Комисија Европске Уније.

#### **16) Повећање конкуретности на тржишту**

Агенција је оцену испуњености овог услова засновала на оцени садржине Студије тржишта природног гаса у Србији и региону југоисточне Европе. коју је ГАСТРАНС д.о.о. доставило у Прилогу 4. Допуне.

У Студији тржишта у којој је анализиран утицај изградње Новог интерконектора на српско тржиште природног гаса и утицај на тржиште природног гаса у југоисточној Европи, странка наводи да ће изградњом Новог интерконектора конкуренција на тржишту природног гаса у Републици Србији бити повећана на два начина. Прво, повећањем капацитета за увоз природног гаса, па ће услед повећаних могућности снабдевања бити повећана потражња конзума за природним гасом, јер повећање могућности ствара услове за снижење цена природног гаса, а све то само по основу повећања ликвидности тржишта и без обзира на структуру тржишта природног гаса у РС. Друго, да ће Нови интерконектор имати позитиван утицај на конкуренцију на тржишту природног гаса у Републици Србији јер се очекује да омогући ограничење цене Газпром експорта, у случају да оне буду веће од цена природног гаса других снабдевача који имају приступ српском тржишту природног гаса.

У Студији се наводи да Нови интерконектор повећава конкуретност тржишта у Републици Србији, јер према закључцима ове Студије: 1) отвара нову трасу за транспорт природног гаса у супротном смеру (југ-север) у односу на постојеће трасе за транспорт (север-југ) у Републици Србији и у региону југоисточне Европе; 2) омогућава увоз природног гаса у Републику Србију и Мађарску из извора који до сада нису били расположиви као што је природни гас из Румуније, природни гас из Азербејџана, природни гас из LNG терминала у Грчкој и Турској, а и потенцијално из других извора, 3) повећава ликвидност јединог релативно ликвидног гасног чворишта региону - Баумгартен у Аустрији и 4) омогућава увоз природног гаса из централне Европе у Републику Бугарску кроз повратни ток Новог интерконектора. Странка наводи да сви наведени фактори заједно омогућавају смањење цене природног гаса у Републици Србији и региону и повећање потрошње природног гаса који замењује друге врста горива.

Студијом такође доказују да ће Нови интерконектор да подстакне конкуренцију између различитих врста горива, јер Република Србија, и регион има потенцијал да еколошки мање прихватљиве врсте фосилних горива као што су нафта и угљ, замени природним гасом, и да овај потенцијал, у комбинацији са већим снабдевањем и нижим ценама, треба би да омогући да природни гас стекне нови удео на тржишту преузимањем оних која раније нису била доступна из ценовних разлога или разлога који се тичу доступности



гаса, па се у закључку Студије тржишта оцењује да ће Нови интерконектор повећати конкуренцију на тржишту природног гаса у Републици Србији и региону југоисточне Европе.

*Анализа Агенције о тржишту природног гаса у Републици Србији и региону југоисточне Европе указује на следеће:*

#### *Извори природног гаса*

Једине земље у Европи у којима је производња природног гаса била већа од потрошње у 2017. години су Норвешка, Холандија и Данска. Нето увозници природног гаса због смањења производње природног гаса ће постати Данска<sup>6</sup> од 2020. године, а могуће и Холандија<sup>7</sup> од 2022. године због смањења производње природног гаса из гасног поља Гронинген. Економски је оправдано да се природни гас прода што је могуће ближе месту производње, па се природни гас из Норвешке, Холандије и Данске продавао на тржиштима северне и западне Европе. Земље југоисточне Европе, укључујући Републику Србију, нити су могле, нити у будућности могу да рачунају на природни гас произведен у те три земље. Како је скоро свим земљама северне, западне централне, јужне и југоисточне Европе производња природног гаса мања од потрошње, ГАСПРОМ ОАО се наметнуо као доминантан снабдевач природним гасом земаља југоисточне Европе. На територији југоисточне Европе, сем природног гаса из Руске Федерације, могуће је обезбедити природни гас и из других извора, па се потенцијално повољаним извором снабдевања Републике Србије, као и региона југоисточне Европе чини природни гас из Румуније. Други потенцијали извор природног гаса у Републици Србији, као и региону југоисточне Европе је природни гас из Азербејџана када се омогући физички транспорт тог природног гаса у Републику Бугарску из Турске или из Грчке. На крају, још један извор природног гаса може бити природни гас из терминала за регасификацију утечњеног природног гаса - LNG терминала у Грчкој и Турској. Најближи LNG терминал је у Грчкој, који се налази у близини Атине. LNG терминали у Европи највећим делом имају улогу да омогуће испоруку природног гаса из извора који се не могу повезати са европским системом путем гасовода. Међутим, комерцијално гледано, природни гас из LNG терминала је најчешће скупљи од природног гаса транспортованог цевима. Као хипотетички могући извори природног гаса у Републици Србији и у региону југоисточне Европе су природни гас из Ирака, Ирана и Средоземног мора. Мана ових извора је дужина транспорта за природни гас из Ирака и Ирана. За природни гас из Средоземног мора из територијалних вода Израела, Египта и других земаља проблем је недостатак инфраструктуре, а трошкови изградње гасовода би били високи.

#### *Структура тржишта природног гаса у Републици Србији*

У Републици Србији крајњи чланови ГАСТРАНС д.о.о. и њихова повезана друштва имају доминантну позицију. Увоз природног гаса у Републику Србију је највећим делом, а у неким годинама и 100% од Газпром експорта, а ГАЗПРОМ је преко предузећа Газпром Њефт већински власник у НИС-у који је једини произвођач природног гаса у Републици Србији. ЈП Србијагас има доминантну позицију у делатностима велепродаје природног гаса, транспорта природног гаса, дистрибуције природног гаса и малопродаје природног гаса. Газпром Експорт и СРБИЈАГАС су власници јединог складишта природног гаса у Републици Србији.

#### *Процена повећања конкурентности на тржишту*

Да би се оценило да ли пројекат за који се тражи изузеће повећава конкурентност на тржишту природног гаса Агенција указује да је имала у виду критеријме које Европска Комисија користи за оцењивање оправданости одобравања Изузећа новој инфраструктури и захтев да промотер пројекта и/или национални регулатор доставе:

- Власничку структуру за пројекат – (Друштво ГАСТРАНС д.о.о. је у Захтеву за изузеће доставио власничку структуру ГАСТРАНС д.о.о., органе управљања друштва у структури чланова ГАСТРАНС д.о.о., као

6 - <https://www.valuwalk.com/2017/01/denmark-natural-gas/>

7 - <https://www.woodmac.com/press-releases/groningen-gas-production-cap/>

и чланове органа управљања тих друштава, и све неопходне податке који су дефинисани у Правилнику о условима за изузеће, садржају захтева за изузеће и садржају акта о изузећу ("Службени гласник Републике Србије" бр. 11/2018, од 09.02.2018. године).

-Мишљење промотера пројекта како ће изузеће утицати на релеватно тржиште. ГАСТРАНС д.о.о. је као Прилог 4. Допуне доставио Студију тржишта коју је за потребе ГАСТРАНС д.о.о. израдио BLUBERRIES GmbH. Студија тржишта у поглављу Е Српско тржиште природног гаса у делу који односи на конкуренцију дефинише утицај Новог интерконектора на српско тржиште природног гаса, а у поглављу Ф Утицај Пројекта на конкуренцију и гасификацију у региону дефинише утицај Новог интерконектора на тржиште природног гаса у региону југоисточне Европе који се састоји од 9 земаља.

Закључак Студије тржишта је да би Нови интерконектор подстакао конкуренцију у смислу снижавања цена природног гаса како домаћем, српском тржишту тако и на регионалном тржишту, због чега одобравање изузећа не може утицати на ову одлучну чињеницу

1. Структура тржишта за свако од ових тржишта, укључујући опис релеватних тржишних услова и тржишног учешћа друштава који су крајњи чланови ГАСТРАНС д.о.о. и њихових повезаних друштава

ГАСТРАНС д.о.о. је у Допуни у тачки 5.1 Преглед српског тржишта природног гаса и у тачки 5.1.4. Преглед тржишта природног гаса југоисточне Европе дао преглед тржишта природног гаса, као и у тачки 7.1 Повећање конкурентности на тржиштима природног гаса и сигурности снабдевања. Такође, у Студији тржишта у поглављу Е Српско тржиште природног гаса, ГАСТРАНС д.о.о. је доставио: структуру тржишта транспорта природног гаса у Републици Србији, са дужинама транспортних система оператора транспортног система СРБИЈАГАС и Југоросгас транспорта, структуру тржишта дистрибуције природног гаса са укупним бројем прикључака и укупном дужином дистрибутивне мреже у Републици Србији и бројем прикључака и дужином дистрибутивне мреже дистрибутера ЈП СРБИЈАГАС. У Републици Србији постоји један произвођач природног гаса у коме већинско власништво има ћерка фирма једног од крајњих чланова ГАСТРАНС д.о.о., као и једно подземно складиште природног гаса. Крајњи чланови ГАСТРАНС д.о.о. су власници подземног складишта природног гаса, директно или индиректно. Комплетан увоз у 2017. години је реализовао ЈП Србијагас, а његово учешће на малопродајном тржишту природног гаса је износило 87%.

2. Начин на који ће капацитети бити расподељени и резултати испитивања тржишта које је ГАСТРАНС д.о.о. спровео

ГАСТРАНС д.о.о. је у Допуни доставио резултате необавезујућег испитивања тржишта за коришћење Новог интерконектора. ГАСТРАНС д.о.о. је као Прилог 6. Допуне доставио Предлог акта којим се предлаже начин расподеле капацитета у обавезујућој фази испитивања интересовања тржишта, која је Агенција само делимично прихватила када је утврдила начин расподеле у Одлуци о расподели капацитета 03. септембра 2018. године.

3. Оцена очекиваних утицаја пројекта на тржишта на која ће пројекат имати утицаја

ГАСТРАНС д.о.о. је у Студији тржишта у поглављу Е Српско тржиште природног гаса закључио да ће Нови интерконектор имати позитиван утицај на српско тржиште природног гаса, а у поглављу Ф Утицај Пројекта на конкуренцију и гасификацију у региону да ће Нови интерконектор имати позитиван утицај тржиште природног гаса у региону југоисточне Европе. Закључак Студије тржишта је да би утицај био повећање конкуренције унутар тржишта природног гаса и између различитих врста горива у региону и Републици Србији, што се делимично остварује кроз ниже цене природног гаса. Оцену очекиваних утицаја на тржиште природног гаса у Републици Србији и у региону југоисточне Европе Агенција даје кроз оцену критеријума Комисије Европске Уније за повећање конкуренције и кроз услове које намеће за Нови интерконектор.

4. Мере које ће спречити да капацитети не буду доступни трећим лицима

ГАСТРАНС д.о.о. је у Допуни у тачки 6.1.1. Изузеће од приступа трећих лица и Правилнику за обавезујућу расподелу капацитета, који је Прилог 6. Допуне, предложио начин расподеле капацитета Новог интерконектора. ГАСТРАНС д.о.о. предлаже да се 88% капацитета понуди за дугорочну расподелу крајњим члановима ГАСТРАНС д.о.о. и њиховим повезаним друштвима, а да се преосталих 12% капацитета дугорочно расподељује трећим лицима. Ако је интерес трећих лица за дугорочно уговарање капацитета мањи од 12%, нераспоређени капацитети се прво нуде крајњим члановима ГАСТРАНС д.о.о. и њиховим повезаним друштвима, па ако ни код њих нема интересовања, остављају се за расподелу за временске периоде краће од годину дана, у складу са NC SAM, када Нови интерконектор почне са комерцијалним радом. Агенција сматра да наведени принципи ГАСТРАНС д.о.о. нису прихватљиви и прецизира правила за расподелу како су детаљно описана у одељку Изузеће од правила у погледу приступа трећих страна.

#### 5. Мере које ће помоћи трговину секундарних капацитета

ГАСТРАНС д.о.о. је предложио да одредбе за управљање загушењем важе за капацитете трећих лица, али да не важе за капацитете крајњих чланова ГАСТРАНС д.о.о. и њихових повезаних друштава. Одредбе за управљање загушењем мотивишу власнике капацитета да продају капацитете на секундарном тржишту ако их не користе. Агенција сматра да наведене мере нису довољне и одредила је да се мере за управљањем загушењем капацитета UIOLI за дан унапред примењују на капацитете трећих лица, али и на капацитете крајњих чланова ГАСТРАНС д.о.о. и њихових повезаних друштава што ће помоћи развоју трговине секундарним капацитетима Новог интерконектора. То значи да ће ГАСТРАНС д.о.о. имати обавезу да у случају да постоји уговорно загушење капацитетима, да капацитете за које није послата номинација за њихово коришћење за наредни дан понуди за коришћење свим заинтересованим лицима на прекидној основи. Уколико корисник система који је уговорио непрекидни капацитет номинује тај капацитет (тачан сат за подношење номинације ће бити одређен у правилима о раду), оператор система ће тај капацитет вратити кориснику са непрекидним капацитетом.

#### Потенцијални услови који се могу поставити Новом интерконектору

У циљу оцене да ли гасовод за који се тражи изузеће повећава конкуренцију, Комисија Европске Уније је дефинисала Критеријумиме за оцењивање оправданости за давање Изузећа новој инфраструктури, чију испуњеност цене национални регулатори:

Захтев да се испита интресовање тржишта и да се задовољи тражња за капацитетима у највећој мери и да дефинише минимална величина инфраструктуре како би се избегле високе накнаде за њено коришћење у случају недовољног искоришћења капацитета. Агенција је донела Одлуку о испитивању интересовања тржишта, на основу које је ГАСТРАНС д.о.о. организовао необавезујуће испитивање тржишта за коришћење Новог интерконектора, при чему је ГАСТРАНС д.о.о. у Допуни одредио захтевани обим капацитета Новог интерконектора у складу са резултатима необавезујуће расподеле капацитета са циљем да се избегне загушење капацитета.

Агенција је донела Одлуку о расподели капацитета на основу које ће ГАСТРАНС д.о.о. расподељивати капацитете током обавезујуће фазе испитивања тржишта за коришћење Новог интерконектора.

- Дефинисање максималног процента капацитета који се могу расподелити компанијама са значајним учешћем на релевантном тржишту. Овај услов може бити комбинован са захтевом да се ослободи део капацитета или одговарајуће количина природног гаса који прелазе дефинисани максимални проценат.

Агенција је овим решењем утврдила максималан проценат од 88% капацитета Новог интерконектора који могу да уговоре Газпром Експорт и ЈП СРБИЈАГАС, како би се обезбедило да финасирање гасовода не буде угрожено. Истовремено, ово ограничење могуће расподеле капацитета друштвима Газпром Експорт и ЈП

СРБИЈАГАС треба да омогући да и учесници на тржишту који немају доминантан положај могу да било путем дугорочне или евентуално краткорочне расподеле обезбеде своје учешће на тржишту, односно да се ограничи доминантан положај појединих учесника.

- Дефинисање одлуке о изузећу важи само ако почетак рада пројекта почне у оквиру одређеног временског периода. Тиме се избегава „загушење изузећима“ које може водити до блокирања локације или руте за конкуретне пројекте.

У складу са чланом 288. став 18. Закона, Мишљење Секретаријата Енергетске заједнице о акту о изузећу истиче две године од дана његовог доношења, ако изградња инфраструктуре није почела, односно пет година од дана његовог доношења, ако инфраструктура није пуштена у погон, осим у случају да Секретаријат Енергетске заједнице одлучи да је до кашњења дошло због околности које су ван контроле лица коме је изузеће одобрено. Ово Решење дефинише такође да изузеће истиче две године од дана доношења коначног Решења, ако изградња инфраструктуре није почела, односно пет година од дана коначног Решења ако изградња инфраструктуре није завршена.

- Захтев да се резервишу капацитети за краткорочне уговоре који ће омогућити развој спот тржишта. Може се сматрати да за резервацију краткорочних капацитета није унапред утврђен износ капацитета као проценат техничког капацитета гасовода, него је идеално заснован на одговарајућој заинтересованости за краткорочним капацитетима утврђеним у оцењивању тржишних захтева. Треба имати у виду да је нуђење капацитета за кратке временске периоде има снажан утицај структуру финансирања пројекта, јер смањује предвидљивост дугорочних прихода. У складу са тим национални регулатори треба да узму у обзир тај ефекат када оцењују ризик пројекта.

С обзиром да је необавезујућем испитивању заинтересованости за капацитетима Новог интерконектора утврђено да је за значајан број година за које се тражи изузеће на излазу Хоргош постоји интересовање за капацитетима само од [...] и не постоји интересовање трећих лица, може доћи до ситуације да реализација Новог интерконектора буде неисплатива. Наиме, на основу искустава при другим изузећима, заинтересованост трећих лица за коришћењем гасовода је знатно мања у обавезујућим расподелама капацитета него у необавезујућим. Због наведеног, очекује се да се неће сви капацитети Новог интерконектора дугорочно уговорити, па ће они бити понуђени као краткорочни. На основу необавезујућег испитивања заинтересованости за капацитетима Новог интерконектора, очекује се да у одређеним годинама буде и више од 10% капацитета за краткорочно уговарање. Са циљем да се обезбеди предвидљивост дугорочних прихода и сагласно томе приступ капацитетима Новог интерконектора и крајњим члановима ГАСТРАНС д.о.о. и њиховим повезаним друштвима и трећим лицима максимално у складу са њиховим захтевима за дугорочним капацитетима, Агенција је овим решењем утврдила да ако не буде довољног интересовања за дугорочно уговарање капацитета које је економски оправдано, ГАСТРАНС д.о.о. је омогућено да промени технички дизајн Новог интерконектора. У том случају, поред свих захтеваних дугорочних капацитета, капацитет Новог интерконектора мора да обезбеди 10% капацитета за краткорочну расподелу свим заинтересованим лицима.

- Захтеве у погледу власничке структуре, начину гласања члана који управља друштвом коме је дато изузеће, укључујући споразуме између власника друштва, захтеве који се односе на независност управљања, суштинске финансијске или уговорне односе и проток информација

ГАСТРАНС д.о.о. је доставио власничку структуру ГАСТРАНС д.о.о., као и органе управљања компанија које су члан и крајњи чланови ГАСТРАНС д.о.о. ГАСТРАНС д.о.о. је доставио Програм недискриминаторног понашања, као и обавезу увођења лица за контролу недискриминаторног понашања.

- Захтев да се организује продаја дела природног гаса који се испоручује на тржиште природног гаса у Србији кроз нову инфраструктуру трећим странама

Агенција сматра да ово ограничење није неопходно, с обзиром да је утврђено ограничење за максимални износ капацитета за увоз природног гаса у Републику Србију крајњим члановима ГАСТРАНС д.о.о. и њиховим повезаним друштвима, као и да ће део капацитета бити за краткорочно уговарање, што ствара услове да компаније које нису крајњи чланови ГАСТРАНС д.о.о. и њихова повезана друштва увезу природни гас за потребе тржишта природног гаса у Републици Србији под тржишним условима.

- Ограничење изузећа на део капацитета предложене инвестиције

Агенција је овим решењем ограничила износ капацитета који крајњи чланови ГАСТРАНС д.о.о. и њихова повезана друштва могу да приоритетно дугорочно уговоре.

Закључак Агенције у погледу повећања конкуренције путем Новог интерконектора и одговарајућих услова који треба да се примене

Из горе наведених разлога, Агенција сматра да Нови интерконектор има потенцијал да повећа конкуренцију у снабдевању природним гасом у Републици Србији и региону југоисточне Европе. Конкуренцију би допринела нижим ценама и довела до повећања потрошње природног гаса - што води и до извесне замене других врста горива природним гасом. Агенција је утврдила да Нови интерконектор чији је физички смер транспорта југ-север може допремити природни гас из нових извора који могу бити економски оправдани за Републику Србију и регион југоисточне Европе.

Резултат необавезујућег испитивања тржишта је да постоји интерес трећих лица за коришћење Новог интерконектора, али да тај интерес није довољан за изградњу Новог интерконектора без учешћа друштава која су крајњи чланови ГАСТРАНС д.о.о. Друштва која су крајњи чланови ГАСТРАНС д.о.о. имају доминантан положај на тржишту природног гаса у Републици Србији, али је Агенција утврдила да би Нови интерконектор ипак повећао конкуренцију на тржишту природног гаса, под следећим условима:

Чланови Друштва и са њима повезана лица Газпром Експорт и СРБИЈАГАС могу да приоритетно дугорочно уговоре максимално 88% капацитета Новог интерконектора, односно ГАСТРАНС д.о.о. је дужан да трећим лицима понуди за дугорочно уговарање минимално 12% капацитета Новог интерконектора. ГАСТРАНС д.о.о. мора да све капацитете Новог интерконектора које нису дугорочно уговорени остави за краткорочну расподелу капацитета.

Уколико економско-финансијске анализе покажу оправданост промене техничког дизајна гасовода, нови капацитет гасовода мора да обезбеди све дугорочно захтеване капацитете и да 10% капацитета преостане за краткорочну расподелу свим заинтересованим лицима.

Применом ових критеријума како је описала у обазложењу диспозитива Прелиминарног решења, Агенција је утврдила да Нови интерконектор има потенцијал да повећа конкуренцију у снабдевању природним гасом у Републици Србији и региону југоисточне Европе. Конкуренцији би допринела снижење цена природног гаса што доводи до повећања потрошње природног гаса, а самим тим и до замене других врста горива природним гасом. Агенција оцењује да Нови интерконектор чији је физички смер транспорта југ-север може допремити природни гас из нових извора који могу бити економски оправдани за Републику Србију и регион југоисточне Европе.

Како је испитивање тржишта показао у необавезујућој фази расподеле показао да постоји интерес трећих лица за коришћење Новог интерконектора, али да он није довољан за изградњу Новог интерконектора без учешћа друштава која су крајњи чланови ГАСТРАНС д.о.о. Друштва која су крајњи чланови ГАСТРАНС д.о.о. имају доминантан положај на тржишту природног гаса у Републици Србији, Агенција је оценила да би Нови интерконектор ипак повећао конкуренцију на тржишту природног гаса, ако би били испуњени следећи услови који су наведени у диспозитиву Прелиминарног решења, и то да:

- чланови Друштва и са њима повезана лица Газпром Експорт и ЈП Србијагас могу да приоритетно дугорочно уговоре максимално 88% капацитета Новог интерконектора, односно ГАСТРАНС д.о.о. је дужан да трећим лицима понуди за дугорочно уговарање минимално 12% капацитета Новог интерконектора;

- ГАСТРАНС д.о.о. мора да све капацитете Новог интерконектора које нису дугорочно уговорени остави за краткорочну расподелу капацитета, и

- ако економско-финансијске анализе одрживости Пројекта покажу оправданост промене техничког дизајна гасовода, нови капацитет гасовода мора да обезбеди све дугорочно захтеване капацитете и да 10% капацитета преостане за краткорочну расподелу свим заинтересованим лицима.

## **2. Да је ризик улагања у нови интерконектор такав да улагања неће бити ако се не одобри изузеће**

Члан 288. став 1. тачка 2 Закона захтева "да је ризик улагања у нове инфраструктурне објекте такав да улагања неће бити ако се не одобри изузеће".

Члан 3. Правилника о условима за изузеће, садржини захтева за изузеће и садржини акта за изузеће ("Службени гласник Републике Србије" бр. 11/2018) прописује да захтев за изузеће садржи, између осталог:

- техничко-економску документацију: анализе или студије исплативости изградње инфраструктуре (став 1, тачка 5), подтачка (1)) и анализу испуњености прописаних услова из члана 288. Закона и члана 2. Правилника засновану на подацима о пројекту инфраструктуре и резултатима испитивања интересовања тржишта за коришћење инфраструктуре (став 1, тачка 5), подтачка (3), и

- предлог начина образовања цена приступа систему и њиховог усклађивања током периода за који се захтева изузеће ако се захтевом тражи изузеће од обавезе примене регулисаних цена приступа из члана 283. став 1. Закона.

Члан 5. Правилника прописује да анализа из члана 3. став 1. тачка 5) подтачка (3) Правилника, која потврђује испуњеност услова из члана 288. Закона и члана 2. Правилника, између осталог садржи:

- анализу ризика улагања у инфраструктуру коју подносилац захтева заснива на подацима о процењеном временском трајању изградње нове, односно проширењу или измени постојеће инфраструктуре, процени вредности инвестиција у инфраструктуру, вероватноћи поврата инвестиције за случај да изузећа не буде за које потребе анализира нарочито ризик некоришћења инфраструктуре и ризик промене обима трошкова и прихода, а ризик конкуренције ако се планира или је у току градња инфраструктуре сличног обима у ком случају ризик може ценити методом поређења (benchmarking) ризика градње инфраструктуре која је у окружењу по природи и обиму упоредива са инфраструктуром на коју се захтев подноси и резултатима о обиму интересовања тржишта за коришћење инфраструктуре који оправдавају захтевано изузеће (став 1. тачка 3), и

- податке који су коришћени за израду предлога начина образовања цена приступа за кориснике инфраструктуре из члана 3. став 1. тачка 6) Правилника.

ГАСТРАНС д.о.о.истиче неколико кључних ризика који спречавају реализацију изградње у случају примене регулисаних услова приступа систему и регулисаних цена. Конкретно, странка истиче да као НОС/НОТ оператори система не би имали право управљају системом по изградњи гасовода, као и да ако се изврши власничко раздвајање. Нводи се и да ГАСТРАНС д.о.о. не би могао да привуче довољан капитал и средстава финансирања од трећих лица са којима није повезан како би могао да изгради Нови интерконектор, па зато истиче да би право на изузеће од приступа треће стране омогућило да приоритет у коришћењу Новог интерконектора додели заинтересованим и кредитно способним корисницима будућег транспортног система јер прекорачење трошкова инвестиције у изградњу не може надокнадити по основу примене методологије за обрачун тарифа за приступ транспортном систему који је донела Агенција и који примењују постојећи оператори транспортних система.

Допуна садржи и табелу и анализу других одлука о изузећу у погледу овог услова, у којој је дато поређење (benchmarking) ризика повезаних са изградњом Новог интерконектора са ризицима у тим другим случајевима ( односно Opal, Gazelle, Словачко-Мађарски интерконектор, BBL, TAP) када су надлежни органи одобрили изузеће, Сврха овог поређења је да покаже да се ови ризици повећавају у складу са дужином гасовода, укупним трошковима пројекта, природом терена, специфичностима јурисдикције и бројем чланова друштва који су у могућности да обезбеде капитал за пројекат, и да покаже да је изградња Новог интерконектора и реализација Пројекта једнако ризична као и у случају оних пројеката којима је већ одобрено изузеће, ако не и ризичнија.

Економско-финансијска документација и подаци које ГАСТРАНС д.о.о. доставља уз захтев за изузеће су анализе или студије исплативости изградње инфраструктуре. Оне треба да садрже: 1) податке о процењеном временском трајању изградње нове инфраструктуре, 2) податке о процени вредности инвестиција у инфраструктуру, и 3) податке о вероватноћи поврата инвестиције за случај да изузећа не буде за које потребе анализира нарочито ризик некоришћења нове инфраструктуре и ризик промене обима трошкова и прихода као и предлог начина образовања цена приступа транспортном систему и њиховог усклађивања током периода за који се захтева изузеће.

У том смислу ГАСТРАНС д.о.о. је доставио елаборацију о неопходности изузећа у вези са ризицима повезаним са инвестицијом посебно у контексту разматрања банкарбилности пројекта и његове финансијске одрживости, као и друга тражена документа на основу којих је Агенција оценила испуњеност овог услова.

Приликом оцењивања испуњености овог услова, Агенција је нарочито узела у обзир специфичности тржишта Републике Србије, што је у складу са чланом 288. став 6. тачка 5 Закона. Те националне специфичности, по мишљењу ГАСТРАНС д.о.о., су следеће:

-у Републици Србији досада није реализован ниједан пројекат где је пројектно друштво привукло [300 милиона ЕУР];

- ниједно српско приватно друштво без подршке јаким и кредитно способних чланова не може да прибави средства за финансирање пројекта транспортних система ове величине;

- изградња и управљање гасоводом не спада међу пројекте за које се могу добити стимулације за улагање на основу Закона о улагањима (Службени гласник Републике Србије бр. 89/2015) и Правилника о условима и начину за привлачење директних инвестиција (Службени гласник Републике Србије бр. 18/2018). Стога се пројектни ризици не могу умањити прибављањем стимулација за инвестицију од Републике Србије;

- изградња Новог интерконектора није делимично финансирана подршком у виду субвенција трећих земаља или ЕУ које би могле да допринесу смањењу ризика, и

- осим два пројекта реализована у протеклих петнаест година, конкретно изградња гасовода између подземног складишта природног гаса Банатски двор и Госпођинаца (са инвестицијом од око 11 милиона ЕУР), и изградња пролаза испод реке Дунав (пре око 13 година где је вредност инвестиције била око 3 милиона ЕУР), српски сектор транспорта гаса није имао никакве значајније инвестиције од 1990их. У суштини, тржиште стагнира и нема никаквих улагања која би омогућила развој инфраструктуре.

На основу увида у достављену документацију утврђено је да је [...].

а) Анализа осталих економско-финансијских ризика улагања у инфраструктуру (члан 5. тачка 3) Правилника)

Агенција је утврдила на основу података приказаних у захтеву да исказано интересовање трећих страна за коришћење услуга Новог интерконектора, које износи само око [...], у години са максималним захтевим а трећих страна, потврђује да би пружање услуге под регулисаним условима, имајући у виду ограничено исказано интересовање, било недовољно за реализацију Пројекта. Према томе оцењује се да је Захтев за изузеће основан, пошто Пројекат неће бити реализован ако његови инвеститори (друштва која су добављачи и произвођачи природног гаса која су део власничке структуре која укључује ГАСТРАНС д.о.о.) немају право на извесно загарантовано дугорочно коришћење капацитета Новог интерконектора. Уз то, ГАСТРАНС д.о.о. у Захтеву за изузеће као посебан ризик улагања наводи да потенцијално прекорачење трошкова Пројекта није могуће повратити методологијом обрачуна тарифе за национални транспортни систем којим управљају постојећи оператори транспортних система. Иако се методологијом за одређивање цене приступа систему за транспорт природног гаса која се примењује у Републици Србији обезбеђује покриће свих оправданих трошкова пословања и одговарајући принос на ефикасно уложена средства у обављању делатности транспорта природног гаса, Агенције је оценила да треба имати у виду да примена важеће методологије не би могла да обезбеди стабилност прихода у дужем временском периоду, што је основна претпоставка да би неко приступио инвестирању. ГАСТРАНС д.о.о. је наводио да се методологија за одређивање цене приступа систему за транспорт природног гаса у претходном периоду више пута мењала је тачна, при чему је реално очекивати измене методологије и у будућем периоду услед планираног прилагођавања регулативи ЕУ (између осталог, могућа је промена метода регулације цена са метода „интерне стопе приноса“ на подстицајне методе).

Агенције, уважавајући чињеницу да се не може искључити могућност промене методологија у наредном периоду, као и чињеницу немогућности да се тарифе утврђују за дужи временски период (чиме се умањило ризик од недовољне искоришћености капацитета и ризик промена у приходима), што су основни критеријуми за оцену ризика реализације инвестиција, то је у поступку утврђено да је Пројекат високоризичан и да није могућа његова реализација ако му се не одобри изузеће.

б) Захтев за изузимање од примене регулисаних цена

Ценећи захтев за изузеће Новог интерконектора у делу којим странка тражи изузеће од примене регулисаних цена, а имајући увиду да су основни принципи овако захтеваног начина одређивања цена захтевају да оне морају бити образоване на јасан и недискриминаторан начин за дугорочно резервисане капацитете, што подразумева утврђивање начина за израчунавање потребног прихода који би требао да се оствари из тарифа као и сулове за њихову корекцију. Како самостално одређивање цена мора бити условљено тако да се будућа одступања пројектованих од остварених трошкова, као што су инвестициони трошкови, оперативни трошкови, трошкови кредитирања и слично, сваке године буду предмет провере и по потреби, за износ и смер њихове корекције, омогуће измену тарифа али тако да она буде непроменљива у периоду од једне године.

Уважавајући специфичност Пројекта и динамику његове изградње и активирања појединих деоница, посебно су дефинисане тарифе и начин њиховог утврђивања у периоду док Нови интерконектор не достигне своју пуну употребу капацитета. Због ризика да предложени начин формирања тарифа, у овом случају, има за последицу скоковито кретање тарифа у посматраном периоду, како би се то избегло, предвиђа се посебан начин за њихово утврђивање, који би требао да обезбеди линеарно и постепено достизање тарифа у годинама када ће бити пуна употреба капацитета.

в) Анализа оправданости траженог периода изузећа

Чланом 288. став 6. Закона прописана је обавеза Агенције да приликом одлучивања о захтеву за изузеће, између осталог, размотри трајање изузећа и планирани период употребе инфраструктуре.

ГАСТРАНС д.о.о. је у Допуни смањило период изузећа на 20 година. Агенција сматра да изузеће за период од 20 година омогућава банкабилност пројекта, обзиром на рокове за повраћај позајмљених средстава, ствара претпоставке за обезбеђење средстава за изградњу и успешан рад гасовода ГАСТРАНС д.о.о., односно да обезбеђује неопходно време које омогућава да се из нето прилива надокнаде сва инвестициона улагања.

На то указују и резултати исказани у студији изводљивости пројекта. У делу који се бави инвестиционим критеријумима, исказана су два периода повраћаја. Један је стварни период повраћаја (Simple Year Payback) од 16 година, док је други динамички дисконтовани период повраћаја који износи 27 година. Први, стварни период повраћаја представља статички показатељ, јер у обзир не узима временску вредност новца. Отуда се овакав приступ за обрачун периода повраћаја, због своје једноставности, у пракси користи углавном када су у питању мања или једнократна улагања са кратким роком повраћаја. С обзиром на величину овог пројекта, његову рочност са становишта и улагања и трајања, примеренији критеријум за оцену дужине изузећа је дисконтовани период повраћаја. Како дужина трајања изузећа мора бити једнака или мања од рока повраћаја улагања, узимајући у обзир да дисконтовани период повраћаја износи 27 година, трајање изузећа од обавезе примене регулисаних цена од 20 година се уклапа у овај захтев.

На основу свега претходно изнетог, као и на основу чињенице да расподела до 20 година постоји и у европској регулативи и пракси, Агенција оцењује да је дугорочна расподела капацитета за период од 20 година прихватљива, узимајући при томе у обзир позитивно мишљење Секретаријата Енергетске заједнице за пројекат гасовода „ТАР“ за расподелу капацитета и комплетног изузећа од 25 година.

На основу података и документације које је доставио ГАСТРАНС д.о.о. планирани период употребе предметне инфраструктуре је 40 година. Корисни век трајања предметне инфраструктуре је усклађен са Одлуком о начину, поступку и роковима вођења књиговодствених евиденција, спровођења раздвајања рачуна по делатностима и доставе података и документације за потребе регулације („Службени гласник Републике Србије“, бр. 65/14)



На основу изнетог, Агенција је оценила да је захтев изузеће од примене регулисаних цена у трајању од 20 година оправдан, да се ГАСТРАНС д.о.о. обавезује да цене образује на начин како је одређено у тачки 18. овог решења, укључујући и начин и рокове усклађивања тарифа које ће образовати сагласно методологији коју доноси током трајања права на изузеће, и да обрачун тарифа и податке и релевантну документацију којима се документују актуелни елементи потребног прихода и обрачун корекционог елемента за претходну годину, мора доставити Агенцији најкасније 90 дана пре дана почетка њихове примене, заједно са подацима и документацијом сходно примењујући акт којим се регулише начин, поступак и рокови вођења књиговодствених евиденција, спровођење раздвајања рачуна по делатностима и доставе података и документације за потребе регулације. Имајући у виду одлуке о изузећу које су до сада донете<sup>8</sup>, и ценећи аргументе у контексту националних специфичности, Агенција је закључила да је овај услов испуњен.

**3. Да нови интерконектор мора бити у власништву правног или физичког лица које послује у другом правном субјекту одвојеном од оператора система у оквиру којег ће нови инфраструктурни објекат бити изграђен**

ГАСТРАНС д.о.о. у Захтеву за изузеће наводи да по изградњи новог интерконектора и под условом одобравања изузећа, намерава да обавља делатност транспорта природног гаса и управља Новим интерконектором као оператор транспортног система.

На основу увида у Захтев за изузеће и приложене доказе утврђено је да ће нови интерконектор градити ГАСТРАНС д.о.о, који је посебан правни субјект и који није оператор система. Такође, Агенција је утврдила да ће ГАСТРАНС д.о.о. градити нови инфраструктурни објекат својим средствима и по основу градње стећи право власништва на новом интерконектору на коме ће обављати делатност транспорта природног гаса.

**4. Да корисници новог интерконектора сnose трошкове коришћења тог објекта**

ГАСТРАНС д.о.о. у Захтеву за изузеће наводи да по изградњи новог интерконектора и под условом одобравања изузећа, намерава да образује цене услуга транспорта у складу са предложеном методологијом и одобреним изузећем од обавезе примене регулисаних цена.

Увидом у достављену документацију Агенција је утврдила да ће корисници новог интерконектора сносити трошкове коришћења услуга на новој инфраструктури, и да ће висину ових трошкова одређивати и обрачунавати корисницима ГАСТРАНС д.о.о. ради наплате у своје име и за свој рачун.

**5. Да изузеће не спречава конкуренцију, ефикасно функционисање унутрашњег тржишта природног гаса и ефикасан рад регулисаних система са којим се нови интерконектор повезује**

Агенција је ценила садржину Захтева за изузеће у овом делу имајући у виду критеријуме који чија се примена препоручује од стране Европска Комисије у овом поступку, и то:

*Критеријум 1* -да изузеће неће имати негативног ефекта на конкуренцију;

*Критеријум 2*- да изградња изузете инфраструктуре неће имати негативног утицаја на ефективно функционисање тржишта, и

*Критеријум 3*- да изградња изузете инфраструктуре неће резултовати повећањем тарифа регулисаних система

---

<sup>8</sup> Заједничко мишљење у случају ТАП, у глави 3.3 наводи следеће – „јасно, величина пројекта ТАП, нарочито кад се пореди са националним тржиштима Грчке и Албаније, је таква да обим или друге ризике не могу да сnose корисници националног гасног система, односно на основу регулисаног режима права приступа трећих лица, без нарушавања одрживости одговарајућих националних система.“

*Критеријум 1* - Агенција је оценила да изградња Новог интерконектора омогућити повећање притиска у јужном делу постојећег транспортног система у Републици Србији а самим тим изградњу нових гасовода како у том делу Републике Србије, али и суседним земљама што до сада није било могуће због ниских притисака у транспортном систему Србије. Агенција је оценила да би изградња Новог интерконектора имала позитиван утицај на регулисани транспортни систем у Републици Србији, јер омогућава увоз природног гаса у Републику Србију из два правца уз повећање увозних капацитета на улазним тачкама чиме се стварају услови за повећање конкуренције како у погледу увоза тако и у погледу целокупног тржишта. Пред тога, Агенција оцењује да ће изградња Новог интерконектора имати позитиван утицај на регулисани транспортни систем у Мађарској, као и на тржиште природног гаса у Мађарској и регионима југоисточне и централне Европе. С обзиром на наведено оцењује се да ако захтевано изузеће буде одобрено, неће бити негативног утицаја на конкуренцију.

*Критеријум 2* - Агенција је оценила да изградња Новог интерконектора неће довести до загушења у повезаним транспортним системима нити ће имати негативног утицаја на ефективно функционисање тржишта, а што потврђује условима за транспарентним радом и управљањем капацитетима за Нови интерконектор. Како је ГАСТРАНС д.о.о. усагласио техничке капацитете на тачкама интерконекције са транспортним системима у Републици Бугарској, Републици Србији и Мађарској и минималне радне притиске на тачкама интерконекције, Агенција је оценила да изградња Новог интерконектора неће довести до загушења у повезаним транспортним системима, нити ће имати негативног утицаја на ефективно функционисање тржишта.

*Критеријум 3* - Анализа утицаја изградње Новог интерконектора на тарифе за транспорт транспортних система у Републици Бугарској и Мађарској је у надлежности националних регулатора Републике Бугарске и Мађарске. У необавезујућој фази испитивања тржишта природног гаса за изградњу Новог интерконектора исказан је велики интерес за дугорочно уговарање капацитета на улазној тачки из Републике Бугарске, а исто интересовање постоји и на транспортном систему Бугарске за потребе транспорта према Републици Србији. С тога се очекује се приходи од транспорта природног гаса кроз Републику Бугарску (из правца Турска-Србија) буду довољни за покривање трошкова проширења транспортног система у Републици Бугарској, па се не очекује повећање тарифе. У необавезујућој фази испитивања тржишта природног гаса за изградњу Новог интерконектора исказан је интерес за дугорочно уговарање капацитета на излазној тачки Мађарска, а исти интерес постоји и на улазу у транспортни систем Мађарске из Републике Србије, па се очекује се да приходи од транспорта природног гаса из правца Републике Србије у мађарском транспортном систему буду довољни за покривање трошкова проширења транспортног система у Мађарској, па се не очекује повећање тарифе.

С обзиром на наведено, Агенције је оценила:

- да су све три излазне тачке са Новог интерконектора за Србију на постојећем транспортном систему у Републици Србији близу, те да повезивање Новог интерконектора са постојећим транспортним системом у Републици Србији неће изазвати повећање тарифа за коришћење постојећег транспортног система у Републици Србији, и

- да изградња Новог интерконектора, са предвиђеним периодом коришћења неће резултовати повећањем тарифа регулисаних система. већ да ће вероватно водити њиховом умањењу услед притиска конкуренције.

На основу свега наведеног Агенција је оценила да изузеће новог интерконектора не спречава конкуренцију, ефикасно функционисање унутрашњег тржишта природног гаса и ефикасан рад регулисаних система са којима ће бити повезан будући гасовод, с обзиром да испуњава све критеријуме.

### **Оцена испуњености услова за одобравање изузећа од обавезе власничког раздвајања**

ГАСТРАНС д.о.о. је затражио изузеће од обавезе власничког раздвајања прописаних чланом 224. став. 2. и 225. Закона.

На основу увида у документацију приложу уз захтев утврђено је да је ГАСТРАНС д.о.о. једночлано друштво, основано по прописима Републике Србије за обављање ценоводног транспорта, као претежне

делатности, да је његов једини члан акционарско друштво South Stream AG, основано по прописима Швајцарске, са седиштем у Швајцарској, Кантон Цуг, и да су чланови друштва South Stream AG ГАЗПРОМ ТРАНСГАЗ КРАСНОДАР које има 51% акција и ЈП Србијас, са уделом од 49% акција у друштву South Stream AG.

Оба друштва, и ГАСТРАНС д.о.о. и South Stream AG основани су за послове развоја, финансирања, изградње, експлоатације и одржавања деонице гасовода Јужни ток, која ће се градити у Републици Србији ради транспорта кроз и испоруку природног гаса у Републику Србију.

ЈП Србијас представља вертикално интегрисано предузеће у смислу Закона, основано да обавља делатности транспорт и управљања транспортним системом за природни гас, складиштење и управљање складиштем природног гаса, дистрибуције и управљања дистрибутивним системом за природни гас, снабдевање природним гасом, јавно снабдевање природним гасом, комбинована производња електричне и топлотне енергије, истраживање и производња природног гаса, које делатности може да обавља и преко зависних друштава. Иако је ЈП Србијас основало зависна друштва за обављање делатности транспорта и дистрибуције природног гаса, све наведене делатности обавља и даље ЈП Србијас које је 100% у власништву Републике Србије. Већински власник друштва South Stream AG је ГАСПРОМ ТРАНСГАЗ КРАСНОДАР које је основано за обављање делатности ценоводног транспорта природног гаса, коју претежно обавља. ГАСПРОМ ТРАНСГАЗ КРАСНОДАР је 100% у власништву ГАСПРОМ-а које је као вертикално интегрисано предузеће регистровано за обављање производње нафте и природног гаса, производња гасног кондензата, дистрибуцију гаса преко дистрибутивног система, снабдевање гасом, неспецијализовану трговину, транспорт гаса преко ценовода и производа добијених њиховом прерадом. ГАСПРОМ-ова зависна друштва ГАСПРОМ ЕКСПОРТ и ГАСПРОМ Schweiz обављају делатности спољнотрговинског промета и извоза природног гаса. ГАСПРОМ и његово зависно друштво Centrex Europe Energy&Gas AG су већински власници у друштву Yugorosgaz, у коме ЈП Србијас има 25% власништва, које је основано за обављање делатности снабдевања, јавног снабдевања и дистрибуције природног гаса, а чије 100% зависно друштво Yugorosgaz Transport d.o.o. обавља делатност транспорта. Осим тога, ГАСПРОМ ЕКСПОРТ је власник 51% удела у Банатски двор д.о.о. које је основано за складиштење природног гаса, у коме преосталих 49% удела има ЈП Србијас.

Чланом 222. Закона утврђено је да делатност транспорта природног гаса и управљања транспортним системом обавља оператор транспортног система, са правима и обавезам утврђеним овим законом.

Члан 224. став 1. Закона прописује да је оператор транспортног система мора бити власник транспортног система.

Члан 224. став 2. Закона прописује да оператор транспортног система мора бити самостално правно лице које није део вертикално интегрисаног предузећа и који је независан од обављања енергетских делатности производње и снабдевања природним гасом.

Увидом у садржину Захтева за изузеће утврђено је да ГАСТРАНС д.о.о. не тражи изузеће од обавезе примене одредбе члана 224. став 1. Закона, већ како се у њему истиче, има намеру да стекне право власништва грађењем, што је, уосталом, услов за одобравање изузећа прописан чланом 288. став 1. тачка 3) Закона.

ГАСТРАНС д.о.о. у Захтеву за изузеће ограничава тражено изузеће од власничког раздвајања искључиво на обавезе из члана 224. став 2. Закона који утврђује да оператор транспортног система мора бити самостално правно лице које није део вертикално интегрисаног предузећа и који је независан од обављања енергетских делатности производње и снабдевања природним гасом.

ГАСТРАНС д.о.о. у захтеву истиче да захтевано изузеће од примене члана 224. став 2. Закона подразумева и изузеће од одредби које уређују начин остваривања независности оператора система из члана 225. Закона.

Да би се обезбедила недискриминација корисника транспортног система, Закон је утврдио услов власничког раздвајања који подразумева да правни субјекат не може вршити директно или индиректно контролу над другим правним субјектом који обавља делатност производње или снабдевања гасом и да у исто време врши директно или индиректно контролу над оператором транспортног система, ккоји услов власничког раздвајања постоји и у случају инверзије ове структуре.

ГАСТРАНС д.о.о. у Захтеву за изузеће доказује да Пројекат не би био реализован без финансијских обавеза –резервације капацитета и капиталних обавеза друштва који врше контролу над ГАСТРАНС д.о.о. и

њиховим зависним друштвима која обављају производњу или снабдевање природним гасом, указујући да је у овом погледу ГАСТРАНС д.о.о. је у истој ситуацији као гасовод „ТАР“, „Nabucco“ гасовод, „SK-HU“ интерконектор или „ICGB“ интерконектор, којима је одобрено потпуно изузеће од обавезе власничког раздвајања.

Оцењено је да ако захтев за изузеће од члана 224. став 2. Закона не би био прихваћен, ГАСТРАНС д.о.о. би према стању прописа који уређују начин власничког раздвајања оператора транспортног система из члана 224. Закона имао само право да реализује изградњу Новог интерконектора као сваки инвеститор у складу са законом, али не и право да на овом објекту обавља делатност транспорта природног гаса и управља Новим интерконектором, пошто би применом члана 224. био било принуђен да пре почетка оперативног рада пренесе власништво над Новим интерконектором трећем лицу или да пренесе трећем лицу већински удео у друштву ГАСТРАНС д.о.о., при чему треће лице мора бити субјект који није произвођач нити снабдевач природног гаса већ је независно и самостално у смислу члана 224. став 2. Закона. С тога Агенција закључује да немогућност управљања гасоводом од стране ГАСТРАНС у случају да изузеће не буде одобрено као и ризик који би ГАСТРАНС имао у том случају у смислу неизвесности располагања гасоводом потврђују да инвестиције не би било ако се изузеће не одобри, из ког разлога Агенција сматра оправданим захтев за изузеће од обавезе примене правила власничког раздвајања из члана 224. став 2. и 225. Закона.

Услови власничког раздвајања из члана 225. Закона налажу да друштво које има контролу над оператором система није овлашћено да именује чланове надзорног одбора или друге органе управљања или законске заступнике оператора транспортног система и да у исто време директно или индиректно врши контролу над субјектом који обавља делатност снабдевања или производње природног гаса. Штавише, захтева се да исто лице није овлашћено да буде члан надзорног одбора или других органа управљања или законски заступник оператора транспортног система и друштва која обавља делатност снабдевања или производње.

Агенција указује да је у погледу албанске деонице ТАР гасовода, привредно друштво ТАР АГ био у потпуности изузет од тачки (с) и (d) члана 9. (1) Директиве о гасу, али да је Енергетска заједница наметнула следеће захтеве: 1) чланови органа управљања и лица која имају одговорности у вези са руковођењем у ТАР АГ не учествују ни у једној корпоративној структури акционара ТАР АГ-а који су одговорни за свакодневну производњу и снабдевање гасом; 2) доказ да су професионални интереси одговорних лица у управљању у ТАР АГ-у узети у обзир на начин који обезбеђује да су они способни да независно делују, и 3) достављање доказа да ће оператор транспортног система имати програм недискриминаторног понашања, чију ће примену пратити лице задужено за праћење програма недискриминаторног понашања, које је запослен од стране овог оператора.

У циљу одобравања изузећа од члана 225. Закона (којим су транспоноване тачке (с) и (d) члана 9. (1) Директиве о гасу), ГАСТРАНС д.о.о. је у Допуни приложио предлог Програма. Агенција сматра да, је доношење Програма неопходан услов којим се обезбеђује недискриминаторност, и заштита поверљивости података из члана 225. Закона (којим су транспоноване тачке (с) и (d) члана 9. (1) Директиве о гасу), нарочито имајући у виду обим одобреног изузећа од приступа трећих лица и примене механизма расподеле капацитета одређених диспозитивом овог решења и Одлуком о расподели капацитета.

Како изузеће од власничког раздвајања из члана 224. став 2. и члана 225. Закона не би могло бити одобрено без наметања прописаних обавеза које уређују заштиту комерцијално поверљивих информација и недискриминаторан третман корисника система, то је ГАСТРАНС д.о.о. предложио:

1. Програм недискриминаторног понашања (Прилог 4 Допуне), чије би спровођење пратило именовано лице независно од чланова ГАСТРАНС д.о.о., како би се обезбедило да комерцијално осетљиви подаци о корисницима транспортног система доступни ГАСТРАНС д.о.о. и/или његовим запосленима не буду доступни и субјектима који обављају енергетску делатност производње или снабдевања природним гасом;

2. да од почетка комерцијалног рада гасовода ГАСТРАНС д.о.о. има довољно људских, техничких, материјалних и финансијских ресурса за обезбеђивање независног управљања гасоводом приликом свакодневног пословања;

3. да од почетка оперативног рада, ГАСТРАНС д.о.о. има установљену корпоративну структуру управљања која ће адекватно узети у обзир професионалне интересе било ког лица које је укључено у свакодневно управљање ГАСТРАНС д.о.о. и у свакодневно вођење послова у вези са снабдевањем или

производњом природног гаса његовог члана, како би се избегла дискриминација између корисника транспортног система, и др.

ГАСТРАНС д.о.о. уакзује да би ове обавезе кумулативно осигурале 1) безбедност/чување комерцијално осетљивих података и независност управе ГАСТРАНС д.о.о. у односу на свакодневно пословање Новог интерконектора и недискриминацију у односу на кориснике транспортног система који су повезани са члановима ГАСТРАНС д.о.о. и кориснике транспортног система који нису повезани са члановима ГАСТРАНС д.о.о. у погледу расподеле капацитета и транспортних услуга; 2) реализацију Пројекта и изградњу Новог интерконектора захваљујући кредитној способности чланова ГАСТРАНС д.о.о. који су у могућности да обезбеде довољно капитала и довољно обезбеђење за зајмодавце како би се могло обезбедити финансирање Пројекта, као и потребан обим дугорочно резервисаних капацитета на основу којих би се обезбедило финансирање Пројекта; и 3) усаглашеност са општим принципима и досадашњом праксом националних регулатора и Секретаријата Енергетске заједнице.

Агенција указује да Закон предвиђа три модела организовања оператора транспортног система – власнички раздвојен оператор транспортног система (члан 224. и 225. Закона), независни оператор система (чланови 227-231. Закона) и независни оператор транспорта (чланови 232-238. Закона), а да услови који се намећу подносиоцу захтева приликом одобравања изузећа од обавезе власничког раздвајања нису предвиђени у Закону. Такође, ни Директива о гасу не предвиђа посебне услове или моделе у овом погледу.

Имајући у виду праксу одлучивања Европске комисије, Секретаријата Енергетске заједнице и националних регулаторних тела, где су околности упоредиве, ГАСТРАНС д.о.о. је у захтеву указао да не постоји ни један модел нити опште прихваћени захтеви који се у поступку изузећа сматрају алтернативним моделом власничког раздвајања, што потврђује и Агенција на основу увида у садржину одлука о изузећу гасовода TAP, Nabucco, Gazelle и SK-HU интерконектора, у којима није утврђен конзистентан скуп мера примењених за случај изузећа од власничког раздвајања.

Како је Агенција оцени основаност захтева и одређује обим изузећа према конкретним околностима случаја, то Агенција одобрава изузеће од обавезе власничког раздвајања захтева уз налагање додатних обавеза чији је циљ да се осигура недискриминаторан приступ и коришћење система као и заштита поверљивих информација корисника транспортног система.

Узимајући у обзир начин расподеле капацитета садржан у Одлуци о расподели капацитета, која претпоставља да ће сви капацитети бити расподељени на дугорочној основи у складу са Одлуком о расподели капацитета, Агенција сматра да предлог ГАСТРАНС д.о.о. за усвајање Програма и именовање лица задуженог за праћење Програма основан и да је довољан услов којим се осигурава недискриминаторан приступ и заштита поверљивих информација, с тим да предлог Програма који је ГАСТРАНС д.о.о. доставио у прилогу Допуне мора бити допуњен садржином како је она дата у диспозитиву, како у погледу садржине Програма, тако и услов аза именовање лица задуженог за његово праћење. Агенција у делу одобравања изузећа од обавезе власничког раздавања обезбеђује потребна овлашћења лица за праћење програма и услове за именовање како би се обезбедило да оно делује независно у праћењу спровођења Програма, и то не само током трајања изузећа већ и пре спровођења обавезујуће фазе у складу са Одлуком о расподели капацитета. Агенција је из овог разлога одлучила да обавезе ГАСТРАНС д.о.о. да одреди ad hoc тело састављено од независних чланова да поступа по приговорима учесника у обавезујућој фази (тачка 4.), на који начин Агенција сматра да су обезбеђени услови за недискриминаторан приступ и поверљиви третман информација.

Агенција је у тачки 4. диспозитива овог решења установила ограничење да комерцијално осетљиве информације у поседу ГАСТРАНС д.о.о. или његових запослених, не могу да буду доступни предузећима које се баве било којом активности производње или снабдевања гасом. Ова забрана се заснива на члану 225. став 5. Закона и Агенција ју је установила као додатни вид заштите поверљивих информација. У случају да део капацитета Новог интерконектора остане нерасподељен дугорочно (што претпоставља да ће се нерасподељени капацитети расподелити на краткорочној основи у складу са тачком 8. диспозитива овог решења), Агенција дозвољава да се спровођење расподеле капацитета ГАСТРАНС д.о.о. може вршити путем платформе за расподелу капацитета трећег лица.

ГАСТРАНС д.о.о. је у Захтеву поднео доказ да ће, кад буде пуштен у рад, имати све неопходне ресурсе, укључујући људске, техничке, материјалне и финансијске како би могао ефективно да управља Новим интерконектором на свакодневној основи без ослањања на ресурсе својих чланова. Међутим, Агенција сматра

да, ради остваривања потпуног ефекта обавеза поверљивости, транспарентности и недискриминаторности, ГАСТРАНС д.о.о. је обавезан да ГАСТРАНС д.о.о. има одвојене и различите просторије од својих повезаних лица, да самостално управља транспортним сиситемом и да независно послује и буде организационо раздвојен од Повезаних лица; као и да са спроводи препоруке лица задуженог за праћење Програма.

Имајући у виду Програм који је ГАСТРАНС д.о.о. предложио у Допуни као и додатне захтеве које је Агенција установила у тачкама 3-7. диспозитива овог решења Агенција оцењује да је ефекат ових обавеза одговара и условима које је Енергетска заједница одредила у погледу албанске деонице ТАР гасовода, и да је на основу тога изузеће члана 225. Закона (којим су транспоноване тачке (с) и (d) из члана 9. (1) Директиве о гасу) пропорционално и оправдано.

Како члан 245., у вези са члановима 240, 241. и 246. Закона којим се транспонује члан 11. Директиве о гасу (сертификација везана за треће земље) предвиђа да Агенција у случају сертификације оператора транспортног система које контролише особа или особе из треће државе или трећих држава мора да одбије сертификацију уколико није доказано да тај оператор транспортног система поступа у складу са захтевима за власничко раздвајање који се на њега примењују (члан 11. (3) (а) Директиве о гасу) и да додела сертификата угрожава сигурност снабдевања природним гасом уговорне стране и Енергетске заједнице (члан 11. (3) (б) Директиве о гасу), то би применом ових чланова сертификација морала бити одбијена јер Нови интерконектор изгради ГАСТРАНС д.о.о., који је друштво које контролише ГАСПРОМ, а које се сматра лицем из треће државе у смислу члана 245 и 246. Закона (којим је транспонован члан 11. Директиве о гасу), из ког разлога је Агенција одлучила да овим решењем одобри ГАСТРАНС д.о.о. изузимање од обавезе власничког раздвајања и у овом делу, јер је у овом поступку потврђено од стране надлежних органа и Агенције да је утицај Новог интерконектора на Републику Србију и суседне земље такав да ће он унапредити сигурност снабдевања.

Ради праћења испуњености ових услова током трајања изузећа, Агенција је утврдила ГАСТРАНС д.о.о. обавезу сертификације када Нови интерконектор буде изграђен, при чему се поступку сертификације ГАСТРАНС д.о.о. као оператора транспортног система кога ће контролисати особа из треће државе, неће ценити испуњеност прописаних услова власничког раздвајања ни сигурност снабдевања од стране оператора који је у вези са трећим земљама из члана 224, 225, 245. и 246. Закона, с обзиром да је овим решењем Агенција уз претходно прибављање мишљења надлежног министарства којим се потврђује да није угрожена сигурност снабдевања као и да је Агенција одобрава изузеће од примене правила власничког раздвајања.

### ***Оцена испуњености услова за изузимање Новог интерконектора од приступа треће стране***

ГАСТРАНС д.о.о. је затражио изузеће од правила о недискриминаторном приступу систему у складу са чланом 283. став 1. Закона и предложио следећи механизам расподеле.

ГАСТРАНС д.о.о. је у Допуни предложио да се капацитет подели на начин описан у овом образложењу под 5. Правила и механизми за управљање капацитетима и расподелу капацитета као предуслов за доношење решења о изузећу.

ГАСТРАНС д.о.о. је истакао да принципи и кораци наведени у предлогу Правилника о расподели капацитета у обавезујућој фази који је приложио у Допуни, одражавају резултате испитивања интересовања који доказују да заинтересованост корисника транспортног система који су треће стране за коришћење Пројектног гасовода у Новом интерконектору није таква да би омогућила да ГАСТРАНС д.о.о. изгради Нови интерконектор.

[У необавезујућој фази испитивања тржишта ....]

Резултати испитивања интересовања тржишта доказују да необавезујуће понуде корисника транспортног система који су треће стране заједно износе само [...милијарди m<sup>3</sup>] у години највеће тражње за капацитетима, што је око [...] техничког капацитета Новог интерконектора, што јасно показује да без подршке корисника транспортног система који су чланови или повезана лица чланова и расподеле одговарајућих количина члановима и повезаним лицима чланова, изградња Новог интерконектора не би била финансијски и економски исплатива.

Стога, узимајући у потпуности у разматрање резултате испитивања интересовања тржишта, мишљења суседних националних регулатора, услова за изузеће наведених у члану 288. став 1. тачка 1)-5) Закона и члана

288. став 6. Закона (недискриминаторни приступ новој инфраструктури, период изузећа, приступ новом објекту који се гради, планирани период коришћења инфраструктуре и националне специфичности примењиве у конкретном случају) Агенција:

1. је усвојила захтев ГАСТРАНС д.о.о. да се 88% техничког дизајна пројекта Новог интерконектора приоритетно расподели друштвима Газпром експорт LLC и СРБИЈАГАС, будући да Агенција сматра да је ГАСТРАНС д.о.о. поткрепио свој захтев у том погледу Допуном и Прилозима уз исту;

2. је усвојила захтев ГАСТРАНС д.о.о. да се 12% техничког дизајна пројекта Новог интерконектора расподели трећим странама, пошто номинално исказана заинтересованост трећих страна такође укључује могућа двострука резервисања како је приказано у анализи резултата испитивања интересовања тржишта и Агенција се слаже са резонавањем ГАСТРАНС д.о.о. да номиналне резервације знатно премашују стварну потражњу у Републици Србији и Босни и Херцеговини;

3. није усвојила захтев ГАСТРАНС д.о.о. да расподела капацитета укључује кораке 3 и 4, пошто се Агенција слаже са мишљењем суседних националних регулатора да би ти кораци могли да ограниче приступ трећих страна што би могло да наруши конкуренцију на српском тржишту и да неоправдано ограничи приступ Новом интерконектору;

4. је увела правило да уколико у било којој години тражња за дугорочним капацитетом буде мања од техничког капацитета на улазној тачки или на излазним тачкама (у складу са очекиваним техничким дизајном пројекта Новог интерконектора), ГАСТРАНС д.о.о. може да измени очекивани технички дизајн и технички капацитет Новог интерконектора тако да најприближније могуће одговара техничком дизајну потребном да се задовоље сви расподељени дугорочни капацитети и краткорочни капацитети, тако да капацитет расподељен као дугорочни капацитет износи 90% капацитета Новог интерконектора а преосталих 10% капацитета Новог интерконектора буде расподељено као краткорочни капацитет Новог интерконектора на недискриминаторној основи, при чему капацитет Новог интерконектора укупно неће прећи максимални технички годишњи капацитет. Усклађивање техничког пројекта и техничког капацитета Новог интерконектора ГАСТРАНС д.о.о заснива на резултатима обавезујуће фазе испитивања тржишта, узимајући у обзир понуде за капацитете тражене за периоде за период краћи од времена трајања изузећа.

Агенција је одлучила да утврди описани обим изузећа од приступа треће стране јер резултати испитивања интересовања тржишта показују да постоји интересовање корисника за скоро цео технички капацитет Новог интерконектора. Када тржиште показује заинтересованост за дугорочну расподелу, Агенција сматра да не би било оправдано да правила расподеле ограничавају могућност заинтересованих страна та тај капацитет резервишу на дугорочној основи. Агенције је оценила и да би у случају да већи део техничког капацитета не буде резервисан дугорочно, ГАСТРАНС д.о.о. има право да усклади технички дизајн и капацитет Новог интерконектора (да смањи технички капацитет) тако да најприближније могуће одговара техничком дизајну потребном да се обезбеде сви расподељени дугорочни капацитети и краткорочни капацитети, стим да капацитет расподељен као дугорочни капацитет износи 90% капацитета Новог интерконектора а преосталих 10% капацитета Новог интерконектора буде расподељено као краткорочни капацитет Новог интерконектора на недискриминаторној основи.

Агенције је оценила да би на овај начин тарифе и следствено цена природног гаса за крајње кориснике у Републици Србији требало да буде нижа јер корисници транспортног система не би били обавезни да плате тарифу за трошкове изградње техничких капацитета које тржиште не би користило.

Агенција налаже обавезу ГАСТРАНС д.о.о. да најмање на сваких шест година или према сопственој одлуци, ако то ГАСТРАНС д.о.о. сматра потребним, провери интересовање тржишта за улагање у Нови интерконектор и, уколико је такво улагање економски оправдано, да донесе инвестициони план и поднесе тај инвестициони план Агенцији на одобрење у складу са чланом 250. Закона. Ова обавеза утврђена је узимајући у обзир да ће ГАСТРАНС д.о.о. изградити потпуно нову инфраструктуру, а да ће велина капацитета Нове инфраструктуре бити расподељена дугорочно, сагласно овом решењу и Одлуци о расподели капацитета, док ће 10% бити расподељено краткорочно на недискриминаторан начин (у зависности од тога да ли ће се смањити технички капацитет или не), а да при том проширење капацитета није могуће без претходног проширења капацитета узводног система, тако да неће бити даљих улагања у Нову инфраструктуру у извесном временском периоду.

Агенција је сагласна да ГАСТРАНС д.о.о. треба такође, услед изузећа од приступа треће стране, да буде изузет и од обавезе:

1) да одобрава приступ треће стране у складу са чланом 228. Закона, тако да ГАСТРАНС д.о.о. има право да расподели капацитет Новог интерконектора и уговори услугу транспорта у складу са тачком 8 диспозитива овог решења;

2) давања недискриминаторног приступа транспортном систему утврђене у члану 247. Закона, тако да ГАСТРАНС д.о.о. има право да одобри приступ Новом интерконектору у складу са тачком 8. диспозитива овог решења;

3) недискриминаторног третмана потенцијалних корисника или група корисника Новог интерконектора, укључујући субјекте повезане са ГАСТРАНС д.о.о. из члана 248. став 1. тачка 12) Закона, тако да ГАСТРАНС д.о.о. има право да одобри приступ Новом интерконектору у складу са тачком 8. диспозитива овог решења;

4) да у правилима о раду утврди начин расподеле капацитета и механизме управљања загушењима у складу са чланом 254. став 1. тачка 7) и 8) Закона, тако да правила о раду транспортног система регулишу ова питања у складу са овим решењем;

5) објављивања методологије која уређује метод утврђивања цене за обрачун дугорочних услуга транспорта природног гаса, укључујући и објављивање структуре трошкова, износа тарифе и начина њеног усклађивања у складу са чланом 248. став 1. тачка 13) и 15) и чланом 254. став 1. тачка 17) и 18) Закона, осим обавезе да објављује резервну (почетну) цену за краткорочне капацитете;

6) вођења евиденција прописаних чланом 248. став 1. тачка 17) Закона;

7) примене правила о балансирању, како су уређени у члановима 248. став 1. тачка 8), 254. став 1. тачка 16), 293. и 296. Закона, тако да ГАСТРАНС д.о.о. има право да уреди и закључи уговоре о балансирању од стране оператора и да утврди у уговорима о транспорту природног гаса и правилима о раду транспортног система одредбе које ће се разликовати од правила о балансирању прописаним примењивим законом, и

8) да уговори приступ Новом интерконектору на основу уговора о приступу (уговора о транспорту гаса) који садрже елементе прописане чланом 284. Закона и правила о раду из члана 254. Закона, а у вези члана 53. став 1. тачка 4) Закона, тако да ГАСТРАНС д.о.о. има право да закључи уговоре о транспорту природног гаса, односно донесе правила о раду транспортног система у складу са овим решењем, уз сагласност Агенције.

Изузеће од горе наведених одредби Закона следи као последица изузећа ГАСТРАНС д.о.о. одобреног на основу овог решења, док би, *argumentum a contrario*, одбијање изузећа од обавеза прописаних наведеним члановима би ограничило одобрено изузеће од приступа треће стране.

С друге стране, Агенција сматра да је неоснован захтев ГАСТРАНС д.о.о. да буде изузет од следећег:

- члана 249 Закона пошто овај члан регулише забрану оператору транспортног система да тргује природним гасом за потребе обезбеђивања потребних количина природног гаса за рад гасовода а не правила о транспарентности тако да Агенција одбија захтев ГАСТРАНС д.о.о. за изузеће од члана 249. Закона; и

- члана 285 Закона пошто овај члан регулише право оператора транспортног система да забрани приступ систему, а не обавезу нуђења приступа систему, тако да Агенција одбија захтев ГАСТРАНС д.о.о. за изузеће од члана 285. Закона.

Иако Агенција прихвата изузеће од обавеза у погледу приступа треће стране сагласно члану 283 став 1 Закона и у погледу услова за услуге транспорта природног гаса како је горе објашњено, то изузеће се одобрава уз обавезу ГАСТРАНС д.о.о. да реализује услове уговора о дугорочном транспорту природног гаса у дугорочном капацитету (модел уговора), и правила о раду транспортног система, у складу са обимом изузећа одобреног овим решењем, уз примену следећих захтева:

1) право корисника на „секундарну трговину“ капацитетима (уступање уговора о дугорочном и краткорочном транспорту природног гаса на трећа лица, као и право на измену дугорочног уговора у корист трећег лица);

2) право ГАСТРАНС д.о.о. да, уз писани пристанак корисника дугорочног капацитета, нуди и уговори део или целокупан дугорочно уговорени капацитет тог корисника, у своје име и за свој рачун, учесницима на тржишту у складу са примењивим прописима који уређују механизме управљања капацитетима, за период



гасног месеца, гасног квартала и гасне године, уз обавезу ГАСТРАНС д.о.о. да умањи уговорену накнаду кориснику који је дао пристанак, на начин и по ценама утврђеним примењивим прописима;

3) обавеза да уреди транспарентна и недискриминаторна правила за номинацију количина, прихват и промене номинација (реноминације), у складу са прописима;

4) ограничи обим најављених количина за транспорт за случај преоптерећења, угрожености система;

5) ограничава пружање услуге по основу примене мера утврђених у складу са примењивим прописима за случај поремећаја у раду система или наступања несташице природног гаса и ванредним ситуацијама;

6) обавезе размене података са суседним операторима, закључења уговора о интерконекцији, вршења контроле протока, мерење квалитета природног гаса, усаглашавање количина и њихова расподела по корисницима, примена прописаних јединица за мерење испорученог гаса, одоризацију, доставу информација о измереним количинама корисницима и операторима система на које је повезан, у складу са примењивим прописима који уређују рад транспортног система и обавезе оператора транспортног система;

7) сарадње са суседним операторима на чије системе се повезује Нови интерконектор, и

8) поштовање правила транспарентности, осим у делу који је утврђен тачком 9. став 1. тачка 5) диспозитива овог решења.

Агенција Указује да ће Правила о раду транспортног система бити примењива на краткорочни капацитет који ГАСТРАНС д.о.о. нуди у складу са овим решењем, а да ће уговор о краткорочном транспорту природног гаса бити заснован на принципима уговора о дугорочном транспорту природног гаса, као и да се ГАСТРАНС д.о.о. се обавезује да води евиденције о трансакцијама и доставља податке на захтев Агенцији за потребе обављања послова из њеног делокруга.

Ове захтеве Агенција утврђује како би се омогућило недискриминаторно поступање према корисницима Новог интерконектора (осим у мери у којој настане на основу обима изузећа одобреног овим решењем) и секундарна трговина капацитетима, као и редован рад Новог интерконектора и сарадња са операторима суседних система.

У Захтеву за изузеће ГАСТРАНС д.о.о. указује и на прописе који су тренутно на снази у Европској унији а који се очекују да у току трајања захтеваног изузећа буду транспоновани у правни поредак Републике Србије или постану непосредно обавезујући : 1. Регулатива Комисије (ЕУ) бр. 312/2014 од 26.03.2014. која успоставља правила о раду за балансирање гаса у транспортним мрежама (у даљем тексту: "NC BAL"); 2. Регулатива Комисије (ЕУ) бр. 2015/703 која успоставља правила о раду за интероперабилност и правила о размени података (у даљем тексту: "NC IDE"); 3. Регулатива Комисије (ЕУ) бр. 2017/459 која успоставља правила о раду за механизме расподеле капацитета (у даљем тексту: "NC CAM") и 4. Регулатива Комисије (ЕУ) бр. 2017/460 од 26.03.2014. која успоставља правила о раду за хармонизоване транспортне тарифне структуре за гас (у даљем тексту: "NC TAR"); - NC BAL, NC TAR, NC IDE и NC CAM сви заједно у даљем тексту: "ЕУ мрежна правила о раду".

Поводом овог захтев Агенције указује да ЕУ мрежна правила о раду садрже одредбе о њиховој применљивости на капацитете само у оном делу који који нису изузети у већим новим инфраструктурама које су добили изузеће од члана 32. Директиве о гасу, због чега, према мишљењу Агенције, основно да се одобри изузеће од примене ових мрежних правила о раду на изузете капацитете када а ако они они постану део правног поретка РС. Стога, Агенција прихвата аргументацију ГАСТРАНС д.о.о. да одређене одредбе ЕУ мрежних правила о раду треба примењивати на ГАСТРАНС д.о.о. и на Нови интерконектор, узимајући у обзир да је овим Актом о изузећу Агенција прихватила Захтев за изузеће ГАСТРАНС д.о.о. да изузме 100% капацитета.

ГАСТРАНС д.о.о је затражио да следећи чланове не буду примењиви на њега и на Нови интерконектор:

1) Правила о расподели непрекидних производа капацитета (годишњи, квартални, месечни, дневни), како је тренутно предвиђено члановима 8-18 NC CAM-а

2) Правила о спојеном капацитету, како је тренутно предвиђено у члановима 19-21 NC CAM-а.

3) Правила о додатним капацитетима, како је тренутно предвиђено у члановима 22-30 NC CAM-а.

4) Правила о номинацијама за размену трећих лица, како је тренутно предвиђено у члану 4, чл. 20-22., чл. 29-30, члана 31, члана 38., чл. 43. и 44. NC BAL-а.

Примена горе наведених правила би ограничила могућност ГАСТРАНС д.о.о. да одреди адекватне одредбе о финансирању Пројекта у општим условима и принципима уговора о транспорту гаса, у циљу унапређења банкарбилности Пројекта. Сходно томе, Агенција је утврдила у Прелиминарном Решењу обавезе из мрежних правила ЕУ које неће бити примењиве на ГАСТРАНС д.о.о и Нови интерконејтор, при чему Агенција оцењује да захтев за изузеће није основан у погледу захтева за изузимање од обавезе примене привремених мера у одсуству краткорочне ликвидности из чл. 47-50 NC BAL-а, јер Агенција сматра да ова правила не утичу на обим изузећа одобреног овим Актом о изузећу, па се ови чланови NC BAL-а примењују једном када постану део правног поретка Републике Србије.

Агенција оценила да је неоснован захтев ГАСТРАНС д.о.о. за изузеће следећих одредби које Агенија налаже да буду примењиви на ГАСТРАНС д.о.о. када и ако они постану део правног поретка Републике Србије, и то:

- 1) правила о корпоративним принципима, како је тренутно предвиђено у члановима 4-7. NC CAM-а;
- 2) правила о уговору о интерконејцији, како је тренутно предвиђено у члановима 3-5. NC IDE-а;
- 3) правила о контроли токова, како је тренутно предвиђено у члану 6. NC IDE-а;
- 4) правила о мерењу количине и квалитета гаса, како је тренутно предвиђено у члану 7. NC IDE-а;
- 5) правила о процесу спајања, како је тренутно предвиђено у члану 8. NC IDE-а;
- 6) правила о расподели количина гаса, како је тренутно предвиђено у члану 9. NC IDE-а;
- 7) правила о изузетним околностима, како је тренутно предвиђено у члану 10. NC IDE-а;
- 8) правила о споровима, како је тренутно предвиђено у члану 11. NC IDE-а;
- 9) правила о изменама уговора о интерконејцији, како је тренутно предвиђено у члану 12. NC IDE-а;
- 10) правила о сетовима мера за размену и објављивање података, како је тренутно предвиђено у члановима 13. и 14. NC IDE-а;
- 11) правила о квалитету гаса и одоризацији, како је тренутно предвиђено у члановима 15-19. NC IDEа;
- 12) правила о размени података, како је тренутно предвиђено у члановима 20-24. NC IDE-а;
- 13) правила о номинацији за размену и расподелу, како је тренутно предвиђено у члану 5. NC BAL-а;
- 14) правила и номинацијама и реноминацијама, како је тренутно предвиђено у члановима 12-18. NC BAL-а;
- 15) правила о унутардневним обавезама, како је тренутно предвиђено у члановима 24-28. NC BAL-а; и
- 16) правила о давању информација (општих, места пријема и давања), како је тренутно предвиђено у члановима 32-37. NC BAL-а.

#### ***Оцена испуњености услова за изузеће од примене регулисаних цена***

ГАСТРАНС д.о.о. је тражио за Нови интерконејтор изузеће од примене регулисаних тарифа у складу са чланом 283. став 1. Закона, који је у вези са чланом 50. став 1. тачка б) Закона, као и са члановима 90, 92. и 248. став 1. тачка 10) Закона. ГАСТРАНС д.о.о. захтева да примењује методологију чији је предлог доставио у прилогу Допуне. Тарифна методологија, заснива се на томе да постојећа регулисана тарифа прописна методологијама коју доноси Агенција за одређивање цене присутна систему не може да омогући адекватан повраћај инвестиције у Нову инфраструктуру, при чему је регулисана тарифа подложна промени што отежава планирање прихода потребног за обезбеђивање финансирања Пројекта. У Допуни ГАСТРАНС д.о.о. указује да регулисана тарифа утврђена тако да покрије оперативне трошкове постојеће инфраструктуре, при чему њена примена ограничава повраћај трошкова инвестиције. Агенција потврђује да су основни наводи странке да методологија коју доноси за одређивање регулисане тарифе не може да обезбеди повраћај инвестиције у Нови интерконејтор.

Агенција указује да је Методологија коју је Агенција донела сачињена тако да се поврати одређени потребан приход кроз важећу тарифу у одређеној години. Основни принципи ове методологије заснивају одређивање тарифе на принципу транспарентности и недискриминације, при чему се усклађивање и промена тарифе врши оу прописаном поступку узсагалност Агенције, а са циљем да се тарифа без дискриминације примењује на све кориснике транспортног система на релевантном улазу и излазу.

Како се тарифа рачуна се за дугорочни производ на годишњем нивоу, година се у методологији дефинише као период од 365 или 366 дана за прву годину од почетка рада, а затим за наредне године као период од 365 или 366 дана након краја претходне године. Агенција је тражила да се година одреди према финансијској или гасној години, али прихвата да се одржи тренутна структуру године, због неизвесности око почетка рада Новог интерконектора.

У вези с дефиницијом и одређивањем потребног прихода, Агенција је тражила, а ГАСТРАНС д.о.о. прихватио утврђивање фактора трошкова у оквиру ове дефиниције како би се промовисала транспарентност и омогућио јасан надзор над формирањем неопходних прихода који ће бити разматран и који ће чинити корекциони механизам за претходну годину када остварени приходи буду већи од потребног планираног прихода (тј. када налата применом тарифе резултирала прекомерним повратом инвестиције), а са циљем да се обезбеди да се овај вишак врати корисницима транспортног система кроз ниже тарифе у наредним годинама. Сходно томе, методологијом коју предлаже ГАСТРАНС д.о.о. неопходан приход дефинише се, за све године током којих је излаз Хоргош у целој години у потпуности оперативан, као збир оперативних трошкова, трошкова одржавања, трошкова за компензацију губитка природног гаса, трошкова амортизације и потребног поврата CAPEX-а. Предвиђено је да се неопходни приход умањује за све приходе од продаје капацитета који нису уговорени као дугорочни непрекинути капацитети, или су уговорени, али се не користе, као и да се усклађују применом корекционог елемента (који одражава разлику између стварних и процењених неопходних прихода у претходној години). У складу са тарифном методологијом умањење тарифе врши се по аутоматизму, док у случају повећања тарифе ГАСТРАНС д.о.о. одлучује да ли ће донети одлуку о повећању тарифе.

Агенција захтева да ово треба допунити јасном дефиницијом потребног поврата CAPEX-а који омогућава и гарантује довољан повраћај капиталних инвестиција чланова, као и камата и главнице за плаћање дуга повезаног са изградњом Новог интерконектора. Агенција је сагласна са предлогом ГАСТРАНС д.о.о. да у годинама у којима излаз Хоргош није у потпуности оперативан (што је највећи излазни капацитет, а тиме и највећи тарифни приход) да би неопходни приход био неадекватан, јер би он резултирао значајном флукуацијом тарифа. Агенција прихвата предлог ГАСТРАНС д.о.о. да неопходни приход за прву годину рада као и године пре него што Хоргош у потпуности буде оперативан током целе године, не укључује трошкове амортизације и неопходан повраћај CAPEX-а, као и да се тарифе за одговарајућу улазну тачку и излазну тачку треба одредити као количник дела неопходног прихода који се додељује тој улазној или излазној тачки и додељеног капацитета.

Расподела потребних прихода између излазних тачака би требало да се врши према капацитетима и дужини транспортног пута од улазне до излазних тачака. За године након прве године рада до године у којој је Хоргош у потпуности оперативан током целе године, тарифе се утврђују на основу односа између тарифа за прву годину рада и пројектованих тарифа за годину у којој је излаз Хоргош потпуно оперативан током целе године и одговарајуће укупне годишње стопе раста у том периоду. У случају да излаз Хоргош постане делимично оперативан у току године у којој Нови интерконектор започне са радом, тарифа за тај излаз одређује се множењем излазне тарифе за Републику Србију у години која претходи пуној експлоатацији капацитета са процењеним односом тарифе за излаз према Мађарској, подељен тарифом за излазе у Републици Србији за наредну годину.

Методологија ГАСТРАНС д.о.о. предвиђа да се тарифа обрачунава тако што се подели поврат неопходних прихода између улаза и излаза користећи фактор од 60% за улаз и 40% за излаз. Међутим, Агенција се не слаже са поделом, јер са становишта Агенције, то представља унакрсно субвенционисање капацитета излаза Хоргош на рачун излаза за снабдевање Републике Србије и с тога Агенција утврђује расподелу капацитета у односу 50% за улаз и 50% за излаз.

Тарифа за повратни капацитет утврђена је као 90% тарифе за непрекидни капацитет који повратни капацитет ће се нудити корисницима на прекидној основи, па је оправдано њено умањење у односу на износ тарифе за непрекидни капацитет. Како је испитивање интересовања тржишта за дугорочне капацитете за цео

период трајања изузећа значајног обима, то је вероватноћа прекида веома мала. Уважавајући наведено и узимајући у обзир постојећу праксу на међународном тржишту Атарифа за виртуелни повратни капацитет износи 90% тарифе физичког тока у тој тачки код два оператора транспортног система у <Немачној (GRT Gaz Deutschland GmbH, Gasunie, Deutschland Transport Service Fee. Агенција је оценила да је проценат од 90% тарифе за повратни капацитет прихватљив.

Предложена методологија ГАСТРАНС д.о.о. за израчунавање тарифе предвиђа да за улазну тачку треба да буду утврђене на основу уговореног капацитета у складу са NC TAR члан 5 став 1 тачка а.ii и сходно томе изражава тарифу за резервисани улазни капацитет корисника транспортног система у €/kWh/h/a. Тарифе за излазе су засноване на предвиђеним уговорним капацитетима и дужини транспорта у складу са NC TAR члан 5 став 1 тачка а.iv где су излази на српско тржиште груписани у једну хомогену излазну групу. Тарифа за резервисани излазни капацитет корисника транспортног система изражава се у €/kWh/h/a.

Агенција прихвата овај приступ израчунавању улазне и излазне тарифе будући да је недискриминаторан и транспарентан, а расподељује трошак прека елементима који утврђују релативне трошкове коришћења улаза и релевантних излаза.

Методологијом се предлаже да ће тарифа, иако израчуната на горе описани начин, морати да се усклађује сваке године путем корективног елемента, и тачнијом прогнозом трошка који је примењив за релевантну годину. Агенција је сагласна са потребом да се осигура адекватност остваривања потребног прихода као и износа тарифа.

Агенција обавезује странку да обезбди консултације са заинтересованим странама, тако да поступак усклађивања буде транспарентан и омогућава адекватно праћење усаглашености од стране Агенције. Сходно томе, Агенција прописује да механизам усклађивања тарифа треба да се уреди тако да ГАСТРАНС д.о.о. формира нову тарифу у складу са горе наведеним начином и да обавести кориснике транспортног система најкасније 60 дана пре него што тарифа постане примењива, као и да достави обрачун тарифе и све релевантне информације Агенцији довољно пре истека наведеног рока од 60 дана како би Агенција имала довољно времена да провери калкулацију и податке и тиме и ваљаност усклађивања тарифа.

Агенција је узела у разматрање предложену тарифну методологију и аргументе које је истакао ГАСТРАНС д.о.о. и сагласно члану 288. Закона прихвата захтев ГАСТРАНС д.о.о. да буде изузет од примене регулисаних тарифа сагласно члану 283 став 1 Закона, у вези са чланом 50. став 1. тач. 6-8) Закона, као и члану 90, 92. и 248. став 1 тачка 10) Закона и да примењује горе наведену тарифну методологију сагласно условима наведеним у овом решењу. Агенција је сагласна да постоји алтернативна тарифна методологија али је одлучила да уреди принципе на основу којих ГАСТРАНС треба да утврди тарифну методологију.

Агенције оцењује да је постоји оправдана потреба да се осигура да предложена тарифна методологија буде и остане транспарентна и недискриминаторна, као и да се трошак расподељује на начин којим се минимизира унакрсно субвенционирање како би се ограничила дисторзија тржишта, уз истовремен поврат инвестиције.

У Захтеву за изузеће ГАСТРАНС д.о.о. је истакао да NC TAR који је тренутно на снази у Европској Унији још није постао део прописа у Републици Србији. NC TAR детаљно уређује различите аспекте тарифа.

Агенција оцењује да би NC TAR усвојен у Енергетској заједници и да треба да почне да се примењује у Републици Србији током трајања изузећа. За потребе потпуног одређивања режима изузећа од регулисаних цена, као и из разлога транспарентности, поштовања правила поступка и предвидљивости, Агенција сматра да горе наведени аспекти треба да се уреде овом одлуком, уместо да се оставе за накнадно уређивање када NC TAR постане примењив у Републици Србији. Наиме, NC TAR садржи одредбу о примењивости на неизузети део великих нових инфраструктура којима је одобрено изузеће у складу са чланом 36 Директиве о гасу. У случајевима када је специфична природа интерконектора призната на европском нивоу изузећем у складу са

чланом 36 Директиве о гасу или на други начин, национални регулатори треба да имају овлашћење да одобре одступање од захтева ове Уредбе који би угрозили ефикасан рад интерконектора. Како је горе већ објашњено, Агенција се слаже да неке одредбе NC TAR не треба да буду примењиве на ГАСТРАНС д.о.о. једном када овај пропис постане део правног поретка Републике Србије.

ГАСТРАНС д.о.о. је затражио да с чл. 5, 6-8, 10, 11, 14-16, 17-20, 21-24, 26-33 NC TAR не буду примењиви на њега и на Нови интерконектор (стандардизована правила о процени расподеле трошкова, одређивање алтернативних методологија формирања цена и њихова примена на улазну и излазне тачке, стандардизована правила о обрачуну резервне цене, стандардизована правила о усаглашавању прихода од тарифа, стандардизована правила о формирању цена за спојени капацитет, стандардизована правила о формирању цена на виртуелној тачки, стандардизована правила о обрачуну клиринг цене тарифе, стандардизована правила о обрачуну плативе цене, обавеза обављања консултација са корисницима транспортног система и операторима суседних система у вези са постављањем тарифа, стандардизована правила о обавезама у погледу објављивања, и стандардизована правила о формирању цена за проширени капацитет).

Агенција је на основу свих изложених аргумената закључила да следеће обавезе неће бити примењиве на ГАСТРАНС д.о.о. уколико наведени прописи постану део правног поретка у Републици Србији током трајања изузећа, јер нису прилагођени праву на изузеће од регулисаних цена које се одобрава како би се омогућила имплементација пројекта.

Агенција је имала у виду некомпатибилност NC TAR и потреба Новог интерконектора. NC TAR је развијен за вредновање постојећег капацитета и краткорочних расподела до једне године. За финансирање Новог интерконектора потребна је тарифа која је и дугорочна и која може да узме у обзир трошкове изградње, трошкове прекорачења, усклађивање итд, па не би било прикладно да ти принципи буду примењиви у случају Новог интерконектора. С тога је потребан заједнички, одговарајући скуп правила, а како NC TAR није имплементиран у Србији, то ретроактивна примена његових правила није могућа. Уместо тога, Агенција је наложила у поступку усаглашавања методологије и тарифног модела тако да се у највећој могућој мери уваже принципи и циљеви NC TAR за потребе одређивања тарифе. Агенција указује да је низ других гасовода прибавио изузеће од NC TAR из сличних разлога.

Агенција не одобрава захтев у делу траженог изузећа од стандардизованих правила о о обрачуну плативе цене, из члана 24 NC TAR, и стандардизованих правила о обавезама у погледу објављивања, која су тренутно прописана чланом 29-32 NC TAR, јер оцењује да она не утичу на обим одобреног изузећа.

Прелиминарним решењем Агенција је одлучила и о следећим питањима:

- да уколико ГАСТРАНС д.о.о. промени кључне техничке параметре Новог интерконектора, дужан је да обавести Агенцију о финалном техничком пројекту, и да права и обавезе из овог решења остају на снази.
- да сва права утврђена овим решењем додељују с тим да ГАСТРАНС д.о.о. буде власник Новог интерконектора и управља Новим интерконектором као оператор система у складу са овим Решењем.
- да током трајања изузећа у период од 20 година, сагласно принципима правне сигурности, прописи о власничком раздвајању, приступу треће стране, општи услове услуга транспорта природног гаса, методи утврђивања цена за приступ транспортном систему за природни гас, начин управљања транспортним системом у изузетом капацитету неће имати утицај на обим и начин вршења права која су овим решењем одобрена ГАСТРАНС д.о.о.

Агенције је сагласно члану 141. став 3. Закона о општем управном поступку који прописује да управни акт садржи одлуку о трошковима поступка, одлучила и о трошковима па утврђује да је ГАСТРАНС д.о.о. дана 4. јула 2018. године уплатио износ од РСД 12.110 прописане административне таксе за подношење захтева за изузеће нове инфраструктуре у индустрији природног гаса, и износ од РСД 121.100 прописане административне таксе за издавање акта о изузећу, у складу са Законом о републичким административним таксама ("Службени гласник РС" бр. 43/2003, 51/2003 - исправка, 61/2005, 101/2005 – др. закон, 5/2009, 54/2009, 50/2011, 70/2011 – усклађени динарски износи, 55/2012 - усклађени динарски износи, 93/2012, 47/2013 -

усклађени динарски износи, 65/2013 – др. закон, 57/2014 - усклађени динарски износи, 45/2015 - усклађени динарски износи, 83/2015, 112/2015, 50/2016 - усклађени динарски износи, 61/2017 - усклађени динарски износи, 113/2017, 3/2018 - исправка и 50/2018 - усклађени динарски износи).

На основу изнетог, Агенције је утврдила да су испуњени прописани услови из члана 288. став 1. Закона за одобравање изузећа по подентом захтеву, па је Савет Агенције за енергетику Републике Србије на 2. ванредној седници 1. октобра 2018. године, сагласно одредби члана 136. Закона о општем управном поступку, донео Прелиминарно решење којим је одлучио о захтеву како је дато у у диспозитиву Прелиминарног решења.

#### **в) Ток поступка након доношења Прелиминарног акта**

Након доношења Прелиминарног решења Агенција је Прелиминарно решење, заједно са копијом захтева за изузеће и доказима проследила надлежном телу-Секретаријату Енергетске заједнице у складу са чланом 288. став 10. Закона.

Чланом 288. став 10. истог закона утврђено је да ће Агенција без одлагања доставити одлуку о изузећу и копију захтева за изузеће надлежном телу сагласно обавезама које произлазе из међународних уговора (Секретаријату Енергетске заједнице сагласно Уговору о оснивању Енергетске заједнице.).

Чланом 288. став 12. Закона прописано је да у року од 2 месеца од дана пријема информација из става 10. овог члана, надлежно тело сагласно обавезама које произлазе из потврђених међународних уговора може донети одлуку којом захтева да Агенција измени или повуче Акт о изузећу.

Чланом 288. став 13. Закона прописано је да у случају да надлежно тело донесе одлуку из става 12. овог члана, Агенција ће у највећој могућој мери узети у обзир ту одлуку.

Чланом 288. став 14. Закона, прописано је да када коначна одлука Агенције одступа од мишљења надлежног тела, Агенција ће обезбедити и објавити заједно са одлуком образложење на коме заснива своју одлуку.

Чланом 288. став 15. Закона, прописано је да се рок за одлучивање из става 12 овог члана може продужити за још два месеца ако надлежно тело сагласно обавезама које произлазе из потврђених међународних уговора захтева додатне информације и то продужење почиње након дана пријема потпуних информација.

Поступајући по захтеву Секретаријата Енергетске заједнице за доставу додатних информација сагласно члану 288. став 15. Закона, и то најкасније до 2 децембра 2019. године, Агенција је у остављеном року доставила додатне информације које је Секретаријат захтевао за потребе припреме мишљења из члана 288. ста. 12-14. Закона.

Секретаријат Енергетске заједнице, као надлежно тело сагласно обавезама које произлазе из потврђених међународних уговора, доставило је Агенцији дана 2. фебруара 2019. године Мишљење број 1/19 од 1. фебруара 2019. године којим је оценило саржину Прелиминарног решења. Ово мишљење Секретаријата достављено је Агенцији у складу са чланом 288. став 12. Закона с обзиром на то да је Секретаријат Енергетске заједнице је у свом мишљењу обавестио Агенцију да не прихвата изузеће Новог интерконектора у погледу приступа треће стране осим ако Агенција, у својој коначној одлуци, не обезбеди да се изузеће одобри уз налагање услова и заштитних мера у пуном обиму које је овај Секретаријат утврдио у тач.174-200. свог мишљења.

### III. МИШЉЕЊЕ СЕКРЕТАРИЈАТА ЕНЕРГЕТСКЕ ЗАЈЕДНИЦЕ Број 1/2019

о изузимању пројекта изградње гасовода компаније Гастранс од одређених захтева Директиве 2009/73/EЗ од стране Агенције за енергетику Републике Србије

#### 1. Процедура

1. Дана 1. октобра 2018. године, Секретаријат Енергетске заједнице („Секретаријат“) је обавештен од стране Агенције за енергетику Републике Србије („АЕРС“) о Одлуци Агенције за енергетику бр. 40/2018-Д-03/46 од 1. октобра 2018. о изузимању компаније Гастранс д.о.о. Нови Сад („Гастранс“) од захтева из Чланова 9(1), 32, 41(6), (8) и (10) Директиве 2009/73/EЗ<sup>1</sup> („Одлука“).

2. На основу Члана 288 Закона о енергетици Републике Србије („Закон о енергетици РС“)<sup>2</sup> који транспонује Члан 36 Директиве 2009/73/EЗ, Одлуком се изузима пројекат изградње гасовода компаније Гастранс („Пројекат“), као што је описано у Одељку 2 овог Мишљења, од одређених захтева из Директиве 2009/73/EЗ у погледу раздвајања власништва оператора система за транспорт природног гаса, приступа трећих лица систему за транспорт природног гаса и регулисаног одређивања тарифа за транспорт природног гаса. Обим изузећа, његови ефекти и усклађеност са чланом 36 Директиве 2009/73/EЗ су предмет овог мишљења.

3. У складу са Чланом 36(9) Директиве 2009/73/EЗ, „у року од два месеца од датума пријема обавештења, Секретаријат може да изда мишљење којим ће позвати регулаторни орган да измени или повуче одлуку о одобрењу изузећа. Поменути рок од два месеца се може продужити за додатни период од два месеца у коме Секретаријат захтева додатне информације. Додатни рок почиње да тече наредног дана од датума пријема потпуних информација“. У допису од 20. новембра 2018. године, Секретаријат је АЕРС-у доставио низ питања којима захтева појашњења у вези са Одлуком и Пројектом. Због тога је рок за достављање мишљења Секретаријата продужен за додатни период од два месеца. Одговор АЕРС-а на питања Секретаријата достављен је дописом од 3. децембра 2018. године.

4. У току поступка, одржано је неколико састанака између Секретаријата и АЕРС-а у вези са Одлуком. У неколико наврата, Секретаријат се састао са представницима Гастранса који су представили Пројекат. Осим тога, Секретаријат је организовао јавну расправу у периоду од 24. октобра 2018. и 9. новембра 2018, позивајући заинтересоване стране да дају своје примедбе на Одлуку. За време трајања јавне расправе, добијени су коментари од компаније ENGIE, Укртрансгаз и Амбасаде Сједињених Америчких Држава у Аустрији. Секретаријат је такође размотрио додатне информације добијене од АЕРС-а и Гастранса, као и запажања других заинтересованих страна, у мери у којој је то потребно, а која су изражена у овом Мишљењу.

5. У складу са трећим подставом Члана 36 (9) Директиве 2009/73 / ЕЗ, „овлашћена тела ће у највећој могућој мери узети у обзир мишљење Секретаријата којим се препоручује измена или повлачење одлуке о изузећу. Када се коначна одлука разликује од мишљења Секретаријата, регулаторне надлежни орган ће, заједно са том одлуком, доставити и објавити образложење своје одлуке. Одлуке које се разликују се укључују у дневни ред прве седнице Савета министара након датума доношења одлуке ради информисања и дискусије“.

<sup>1</sup> Директива 2009/73/EЗ Европског парламента и Савета од 13.07.2009 о заједничким правилима за унутрашње тржиште природног гаса и стављању ван снаге Директиве 2003/55/EЗ која је усвојена и прилагођена Одлуком 2011/02 / МС-ЕпС Савета министара Енергетске заједнице од 6.10.2011. године  
<sup>2</sup> Службени гласник бр. 145/2014.

## 2. Опис Пројекта

6. У складу са Одлуком, Пројекат се састоји од будућег гасовода за транспорт природног гаса који ће пролазити кроз територију Србије у дужини од око 400 км и повезати систем за транспорт природног гаса Србије са системима за транспорт природног гаса Бугарске и Мађарске, укључујући четири мерне станице и једну компресорску станицу које ће бити изграђене на територији Србије. Пројектовани технички капацитет новог гасовода износи 13,88 милијарди кубних метара годишње („мм3/г“).

7. Нови гасовод би требало да уђе на територију Србије у граду Зајечару, где би требало да повеже са системом за транспорт природног гаса којим управља Булгартрансгаз ЕАД („Булгартрансгаз“). Предвиђене су четири излазне тачке, тј. једна излазна тачка у Хоргошу која повезује нови гасовод са мађарским гасним транспортним системом којим управља ФГСЗ Зрт. („ФГСЗ“), и три излаза - Парафин, Панчево и Госпођинци - који повезују гасовод са постојећим српским транспортним системом, којим управља ЈП Србијасад Нови Сад („Србијасад“). (...). У складу са Одлуком, технички параметри Пројекта могу се даље прилагођавати укључујући трасу новог гасовода као и локације улаза/излаза.

8. Динамика радова коју је Гастрас доставио предвиђа завршетак радова на изградњи којим се омогућава почетак комерцијалне експлоатације гасовода („КЕГ“) (...) Датум за достизање пуног транспортног капацитета предвиђен је за (...).

9. Предлагач пројекта предвидео је компанију Гастрас, наследника компаније South Stream д.о.о. Нови Сад која је првобитно основана 30. априла 2012. године за изградњу српског огранка пројекта гасовода Јужни ток као будућег оператора новог гасовода. Првобитни пројекат Јужни ток заснован је на међувладиним споразумима између Руске Федерације и земаља кроз које је гасовод требало да прође. Од пројекта се одустало након што су Секретаријат и Европска комисија изразили забринутост у вези са усклађеношћу пројекта са правним тековинама.

10. Компанија је поново основана 26. јануара 2018. године, а име компаније је промењено у Гастрас 1. фебруара 2018. године. Гастрас је у потпуности у власништву компаније South Stream Serbia AG, која је регистрована у Швајцарској и у власништву јавног акционарског друштва Газпром Трансгаз Краснодар (51%), ћерке компаније руске пословне групе за природни гас јавног акционарског друштва Газпром („Газпром“) и Србијасад (49%). Гастрас има два именована директора: Г-дин Душан Бајатовић (такође генерални директор Србијасад) и представник Газпрома, који су остали на својим позицијама након поновног оснивања компаније у јануару 2018. године.

11. И Газпром и Србијасад, као крајњи акционари Гастраса, су доминантни играчи на руском и српском тржишту гаса док је Газпром је доминантан на оба тржишта. Газпром поседује више (...) руских потврђених резерви природног гаса и чини (...) националне производње природног гаса. Корпоративна група компаније доминира домаћим системом за транспорт, дистрибуцију и снабдевање, а поседује и Обједињени систем за снабдевање гасом (ОССГ), који представља једину трасу за извоз природног гаса системом ценовода, између осталог, у Европу<sup>3</sup> Србијасад, као компанија која је 100% у државном власништву, бави се транспортом, дистрибуцијом и снабдевањем гасом и доминира на тржишту како на велепродајном тако и на малопродајном нивоу.<sup>4</sup> Положај крајњих акционара Гастраса на релевантним тржиштима, као и утицај Пројекта на ова тржишта су даље размотрена у Одељку 4.2.1 овог Мишљења.

<sup>3</sup> Глобални водич за енергију и природне ресурсе: Уредба за нафту и гас у Руској Федерацији, Практични закон Томсона Ројтерса, 01.05.2018; <http://www.gazprom.com/about/>.



12. Пројекат има за циљ транспорт природног гаса из Турске (користећи капацитете тзв. Турског тока<sup>5</sup>) и Бугарске, где ће се градити нови гасовод. Низводно од гасног система у Србији, гас који се транспортује гасоводом биће транспортован у Мађарску. Пројекат је подстакнут интересом (...).

13. Као део коридора природног гаса од Руске Федерације до Централне Европе, пројекат суштински предвиђа проток природног гаса од бугарског до српског система природног гаса и даље низводно до мађарског система природног гаса. Поред Пројекта у Србији, од оператора система за транспорт природног гаса у суседним земљама - Булгартрансгаз и ФГСЗ - се очекује да допуне постојеће системе за транспорт природног гаса новим деоницама са којима би Гастранс могао да повеже свој гасовод узводно и низводно. Међутим, ниједан од два оператора транспортног система није затражио или планира да затражи изузеће слично ономе које је затражио Гастранс.

14. Дана 2. фебруара 2018. године, Гастранс је поднео АЕРС-у иницијални захтев за изузеће („Иницијални захтев за изузеће“). На основу одлуке АЕРС-а<sup>7</sup> Гастранс је наставио са тестирањем тржишта за коришћење нове инфраструктуре у виду прикупљања необавезујућих понуда од учесника на тржишту. Гастранс је спровео тестирање тржишта у периоду између 5. марта 2018. и 30. априла 2018.

15. До рока за регистрацију одређеног у јавном позиву Гастранса, тј. до 5. априла 2018. године, шест учесника се пријавило за учешће у испитивању тржишта. Још четири субјекта је изразило интересовање за капацитет новог гасовода након истека рока или без потпуне регистрације. Секретаријат је анализирао понуде на основу збирних информација које је Гастранс доставио у прилогу Захтева за првобитно изузеће („Допуњени захтев за изузеће“) који је достављен АЕРС-у 29. јуна 2018. године<sup>8</sup>. Налази Секретаријата су дати у Одељку 4.2.1 (а) (и) овог Мишљења.

16. У допуњеном Захтеву за изузеће и на основу резултата испитивања тржишта, Гастранс је затражио изузеће од обавеза прописаним Законом о енергетици Србије да раздвоји компанију као будућег оператора транспортног система од новог цевовода, да омогући приступ трећим лицима који чини 88 % техничког капацитета новог гасовода,<sup>9</sup> и да примењују регулисане тарифе за транспорт природног гаса у одговарајућим обимима. Изузеће је затражено за период од 20 година од датума стављања гасовода у комерцијалну експлоатацију.<sup>10</sup>

---

4 Секретаријат Енергетске заједнице, Годишњи извештај о имплементацији за 2017. годину (01.09.2018.), Стр. 162-163.

5 Турски ток је пројекат гасовода природног гаса који директно повезује, преко свог оф-шор сегмента под Црним морем, руски и турски систем природног гаса. Цевовод има два вода укупног капацитета од 31,5 м<sup>3</sup>/г. Оф-шор сегмент гасовода је завршен у новембру 2018. и његово пуштање ред се очекује до краја 2019. године. Пројекат Турског тока реализује компанија South Stream Transport B.V., ћерка компанија Газпрома.

6 6 в. допис компаније (...) од 26.05.2017. године.

7 Одлука бр. АЕРС-а бр. 40/2018-D-03/1 од 09.02.2018. год.

8 Одељак 5.2 Допуњеног захтева за изузеће.

9 Уместо изузећа пуног капацитета (100%), као што је Гастранс затражио у захтеву за иницијално изузеће. в. Одељак 6.1 допуњеног Захтева за изузеће.

10 Уместо периода од 25 година, као што је тражио Гастранс у иницијалном захтеву за изузеће.

### 3. Одлука

17. У својој одлуци, АЕРС је одлучио да одобри компанији „ГАСТРАНС д.о.о. Нови Сад [...] изузеће у погледу будућег интерконектора гаса који је описан у тачки 2 у диспозитиву овог акта, од примене правила приступа трећих лица (општа правила за доделу капацитета и услови и одредбе за услуге транспорта гаса) и регулисаних цена према Члану 283, Став 1 Закона о енергетици (у даљем тексту: „Закон“ као и изузеће од примене захтева за раздвајање власништва из Члана 224 Закона као што је даље одређено у тачкама 3-17 у диспозитиву овог Акта.

18. Одлуком се изузима Пројекат, а посебно рад и употреба новог гасовода на територији Србије, за период од 20 година од датума стављања гасовода у комерцијалну експлоатацију од: раздвајања оператора система гасовода; (ii) регулисаног приступа трећих лица 88% капацитета гасовода; и (iii) одређивања регулисаних тарифа за транспорт природног гаса новим цевоводом. Изузеће је условљено поштовањем услова Гастранса које је поставио АЕРС, као што је даље разматрано у овом Мишљењу.

19. Прво, Одлуком се изузима Гастранс, као будући оператор транспортног система задужен за нови гасовод, од обавезе раздвајања од било којих других делатности и интереса у енергетском сектору у складу са чланом 9 Директиве 2009/73/ЕЗ. Ово изузеће значи да Гастранс може остати под контролом једне или више вертикално интегрисаних компанија које се баве производњом и / или снабдевањем природним гасом осим транспорта. Да би ово изузеће било ефективно, Одлуком се успоставља низ обавезних услова које Гастранс мора да испуни, укључујући усвајање програма усклађености, именовање независног службеника за праћење усклађености и одређивање посебних органа за решавање притужби у вези са расподелом капацитета у новом гасоводу, поседовање свих средстава неопходних за обављање транспортне делатности, поседовање независног особља, одвојених просторија и независан рад од повезаних компанија. Овом Одлуком се такође дефинишу права АЕРС-а да прати независно понашање компаније Гастранс. Овим изузећем, режим раздвајања садржан у члану 9 Директиве 2009/73 / ЕЗ замењен је низом прилагођених захтева које Гастранс мора поштовати током трајања периода изузећа.<sup>11</sup>

20. Друго, Одлуком се изузима нови гасовод од неограниченог приступа трећих лица његовим транспортним капацитетима природног гаса у складу са Чланом 32 Директиве 2009/73/ЕЗ на основу објективне и недискриминаторне процедуре доделе капацитета. Посебно, компанији Гастранс је дозвољено да додељује и уговара до 88% максималног техничког капацитета новог гасовода искључиво у корист својих крајњих акционара - Газпрома и Србијагаса. Преосталих 12% од максималног годишњег техничког капацитета новог гасовода може бити додељено и уговорено са другим компанијама под условом да су исте поднеле необавезујуће понуде за време испитивања тржишта.<sup>12</sup> Другим речима, ово изузеће чини доступним до 88% капацитета новог гасовода за искључиву употребу Газпрома и / или Србијагаса, док се преостали капацитети могу ставити на располагање само оним другим компанијама које су учествовале у испитивању тржишта. Стога се целокупан капацитет новог гасовода изузима од приступа трећих лица за период од 20 година. Одлуком се, међутим, предвиђа да у случају да је дугорочна потражња капацитета за Гастранс мања од номиналног техничког капацитета новог гасовода, преосталих 10% техничког капацитета се издваја за краткорочна резервисања.

21. Треће, Одлуком се изузима Гастранс од обавезе да примењује регулисане тарифе за транспорт природног гаса новим гасоводом и повезане услуге како се захтева у Члану 41(б), (8) и (10) Директиве 2009/73/ЕЗ. Уместо тога, од Гастранса се захтева да одреди мрежне тарифе према својој одобреној методологији и у складу са условима утврђеним у Одлуци. Одређивање тарифа од стране Гастранса биће предмет надзора АЕРС-а.<sup>12</sup>

<sup>11</sup> Одлука, тачке 3, 4, 5, 6 и 7 и поглавље 6.5, стр. 57-63.

<sup>12</sup> Одлука, тачке 11 и 12 и поглавље 6.5, стр. 72-77.

22. Изузеће се одобрава под условом да Гастранс постане власник новог гасовода, након његове изградње, и њиме управља као оператор транспортног система. Одлука ће сматрати неважећом уколико Гастранс не почне са изградњом новог гасовода у року од две године од датума доношења коначног акта АЕРС-а о изузећу и/или не започне експлоатацију новог гасовода у року од пет година од датума доношења коначног акта АЕРС-а о изузећу.

23. Одлуком се предвиђа спровођење процене усклађености компаније Гастранс са свим обавезним захтевима дефинисаним у овој Одлуци кроз поступак сертификације у складу са условима и одредбама прописаним Законом о енергетици у складу са Члановима 10 и 11 Директиве 2009/73/ЕЗ.

#### 4. Процена услова за изузеће од стране Секретаријата

24. У наставку, Секретаријат даје своје Мишљење о усклађености Одлуке АЕРС-а са условима за изузеће који су наведени у Члану 36(1) Директиве 2009/73/ЕЗ.

##### 4.1. Нова главна гасна инфраструктура, тј. интерконектори и објекти за течни природни гас и складиштење (Члан 36(1) Директиве 2009/73/ЕЗ)

25. Чланом 36(1) Директиве 2009/73/ЕЗ се ограничава обим пројеката који могу остварити корист од изузећа од одређених одредби Директиве у односу на нову главну гасну инфраструктуру, која, у случају пројекта гасовода као што је Гастранс, треба да се квалификује као интерконектор. У супротном, гасоводи који нису квалификовани као интерконектори не испуњавају услове за изузеће.

26. У складу са чланом 2 (17) Директиве 2009/73 / ЕЗ, интерконектор је дефинисан као "транспортни вод који прелази или се простира на граници између држава чланица искључиво у сврху повезивања националних транспортних система тих држава чланица". Приликом примене Директиве на Енергетску заједницу, Савет министара је прилагодио ову одредбу тако да гласи: „интерконектор“ означава транспортни вод који прелази или се простира на граници између уговорних страна искључиво у сврху повезивања националних транспортних система тих уговорних страна" (стављен нагласак). Члан 2 (25) Закона о енергетици Србије дефинише интерконектор као „... *цевовод природног гаса ... који прелази границе између држава ради повезивања њихових система, као и опрему која се користи за повезивање енергетских система*“.

##### 4.1.1. Постојање „интерконектора“

27. Што се тиче квалификавања пројекта Гастранс као интерконектора у смислу члана 36 (1) Директиве 2009/73/ЕЗ, Одлука се заснива на претпоставци да ће гасовод који ће изградити Гастранс повезати мађарске и бугарске националне транспортне системе након израде пројекта „граница до граница“, са излазним и улазним тачкама „које ће се налазити на српско-мађарској граници и српско-бугарској граници“<sup>13</sup>. У циљу повезивања са Гастрансом, од оператора бугарског и мађарског система се очекује да изграде нове гасоводе. Узводна веза са Бугарском предвиђена је у близини Зајечара (Србија) и низводна међувеза на граничној станици са Мађарском код Хоргоша (Србија)<sup>14</sup>. У складу са допуњеним Захтевом за изузеће, тачна локација улазних тачака на бугарско-српској граници као и излазне тачка Хоргош на мађарско-српској граници се још увек потврђују. У оба случаја, тачна локација ће бити усаглашена са суседним операторима транспортног система ФГСЗ и Булгартрансгаз, при чему ће у сваком случају једна од веза бити на територији Републике Србије, а друга на територији Бугарске / Мађарске <sup>15</sup>. Као одговор на питања Секретаријата 20. новембра 2018. године, АЕРС је

13 Информације које је доставила АЕРС дописом од 16.03.2018. године.

14 Иницијални захтев за изузеће, стр.1, 10, 16; Допуњени захтев за изузеће, стр. 12.

15 Допуњени захтев за изузеће, стр. 12.

суштински потврдио да је тачна локација тачака интерконеције још увек нејасна.

28. Неизвесност да ли и где ће пројекат бити повезан са бугарским и мађарским транспортним система захтева потврду да ли пројекат Гастранса представља интерконектор у смислу члана 36 Директиве 2009/73/ЕЗ.

29. На самом почетку, Секретаријат подсећа да се појам интерконектора мора тумачити строго у складу са захтевима, јер Члан 36. Директиве 2009/73 / ЕЗ представља изузетак од општих правила унутрашњег тржишта, а доносилац Трећег пакета није имао намеру да изузме само домаћу инфраструктуру<sup>16</sup> Појам интерконектора, како је дефинисан у члану 2 (17) Директиве 2009/73/ЕЗ, у крајњој линији захтева да гасовод пређе границу.<sup>17</sup>

30. Пошто се захтеви за изузеће обично подносе у фази планирања пројекта гасовода, у принципу, прикладно је размотрити пројекат који је израдио носилац пројекта ради одређивања појма интерконектора. Дефиниција у члану 2 (17) Директиве 2009/73/ЕЗ такође се односи на „сврху“ транспортног гасовода<sup>18</sup> (...)

31. С тим у вези, члан 2 (17) Директиве 2009/73 / ЕЗ заснива се на техничком, а не економском појму међузависности. Сам комерцијални интерес акционара и испоручилаца за транспорт гаса преко границе није довољна да се инфраструктура квалификује као интерконектор.

32. У фази пројекта, Секретаријат стога сматра да постоји објективна вероватноћа за будуће стварање потребних физичких међувеза. У супротном, изузеће према члану 36 Директиве 2009/73 / ЕЗ може коначно да зависи од жељеног размишљања предлагача пројекта. Ово је од посебног значаја у случају, као што је онај под надзором, када национални регулаторни органи суседних земаља са чијом инфраструктуром треба да се повеже, а која је предмет изузећа, нису примили одговарајуће захтеве за изузеће.

33. Уместо тога, регулаторни органи Мађарске и Бугарске, у својим одговорима на допис АЕРС-а од 17. јула 2018. године, изразили су забринутост у погледу одобреног изузећа Пројекта у Србији. Мађарско регулаторно тело за енергетику и јавно комунално предузеће („МЕКХ“) <sup>19</sup> изразили су забринутост да би изузеће одобрено Гастрансу онемогућило хармонизовани поступак повећања капацитета заснован на Уредби Комисије (ЕУ) 2017/459 („Правилник о механизмима расподеле мрежних капацитета“) <sup>20</sup> у сва три делокруга. Слично томе, Регулаторна комисија за енергетику и снабдевање водом Бугарске (“РКЕСВБ“) позвала је на “јединствени регулаторни режим” на основу Правилника о механизмима расподеле мрежних капацитета и идентификовала ризик да “ће се дуж трасе гасовода у коридору Бугарска-Србија-Мађарска примењивати другачији регулаторни режим у погледу ТПА“. РКЕСВБ је закључила да би изузеће од правила приступа трећим лицима, као што је тражио Гастранс, „имало негативан утицај на развој трговине, конкуренције и тржишну интеграцију на регионалном тржишту“. <sup>21</sup>

16 в. Одлуку Комисије С(2011)3424 од 20.05.2011. о изузећу интерконектора Газела, став 22.

17 в. Одлуку Комисије о изузећу интерконектора Газела, С(2011)3424 од 20.05.2011. године, став 20; Одлука Комисије о изузећу С(2015) 1852 од 17.03.2015. године о изузећу интерконектора Трансјадранског гасовода, став 54.

18 в. Одлуку Комисије С(2013)6159 од 17.09.2013. о изузећу интерконектора Словачка - Мађарска, став 54.

19 Допис од 26.07.2018. године

20 Уредба 2017/459 од 16.03.2017 о успостављању мрежних правила за механизме расподеле капацитета у транспортним системима гаса за уговорне стране Енергетске заједнице усвојена Одлуком 2018/06/PHLG-ЕнС.

21 допис од 15.08.2018. године.

34. Осим регулаторних питања у релевантним областима узводно и низводно од Србије, до тренутка доношења Одлуке, оператори транспортног система још увек нису донели никакву коначну инвестициону одлуку (“КИО“) о томе да ли да изграде инфраструктуру која је потребна за повезивање Пројекта са њиховим одговарајућим системима. Штавише, Заједнички споразуми о развоју са суседним операторима транспортног система још увек нису закључени како је предвиђено од стране Гастранса.<sup>22</sup>

35. Што се тиче потенцијалне интерконеције са Бугартрансгазом из Бугарске, „проширење гасне транспортне мреже Бугартрансгаза у делу од бугарско-турске до бугарско-српске границе“ се наводи као кључни пројекат у десетогодишњем плану развоја мреже компаније (ДПРМ) за период 2018-2027<sup>23</sup> У време издавања овог Мишљења, Бугартрансгаз је, на основу Мрежних правила о механизмима расподеле капацитета, спровео економски тест за повећање капацитета за максимални период од 20 година<sup>24</sup>. Као резултат завршне фазе теста, Бугартрансгаз је 31. јануара 2019. објавио да су три испоручиоца доставила обавезујуће понуде за понуђени 100% дугорочни капацитет од 11,2 милијарди кубних метара годишње. Дана 21. децембра 2018. године, "Бугартрансгаз" је такође покренуо тендер за набавку опреме и извођење радова на изградњи 474,7 км новог гасовода који прати трасу која је претходно била предвиђена за Јужни ток од Провадије до бугарско-српске границе<sup>25</sup> где се очекује да гасовод пређе границу јужно од граничног прелаза Вршка Чука.<sup>26</sup> Секретаријат сматра да успешан завршетак економског теста и активности набавке Бугартрансгаза представљају довољан показатељ будућег интерконектора са Пројектом.

36. Што се тиче интерконеције са ФГСЗ из Мађарске, пројекат (и) за изградњу нове инфраструктуре и/или надоградњу постојећих елемената мађарског транспортног система који се односе на прихват гасних токова из Пројекта су у прелиминарној фази у време издавања овог Мишљења. МЕКХ је одлучио да не укључи пројекат који се повезује са Гастрансом у мађарском ДПРМ-у због неизвесног развоја производног дела пројекта и указао на то да исти може бити предмет даљих испитивања<sup>27</sup> Ипак, АЕРС заснива своју одлуку на претпоставци да ће коначна излазна тачка гасовода компаније Гастранс бити унутар постојеће мерне станице Кишкундорожма<sup>28</sup> на територији Мађарске. Кишкундорожма је такође тачка интерконеције између постојећих система ФГСЗ и Србијагас<sup>29</sup> Тренутно постоји још неколико опција за повезивање мађарског транспортног система са Пројектом која се значајно разликују у погледу улаза и капацитета компресора, нове дужине гасовода, потребе за капиталним трошковима итд. Одлука између ове три опције и КИО може се донети тек након спровођења обавезујућег економског теста као део процеса повећања капацитета према мрежним правилима о механизмима расподеле капацитета како би се утврдила прецизна потреба у погледу капацитета.

37. У погледу неизвесности у вези са потенцијалним повезивањем у сегменту продаје и дистрибуције, Секретаријат, на основу развоја догађаја у Бугарској, види довољан степен вероватноће у овом тренутку да пројекат прерасте у интерконектор у смислу члана 36 Директиве 2009/73 / ЕЗ.

22 АЕРС, одговор на питања Секретаријата.

23 РЕШЕНИЕ № ДПРМ - 1 от 25.07.2018 г – [http://www.dker.bg/uploads/reshenia/2018/res\\_dprm-1\\_18.pdf](http://www.dker.bg/uploads/reshenia/2018/res_dprm-1_18.pdf).

24 [https://bulgartransgaz.bg/en/news/bulgartransgaz\\_ead\\_announced\\_the\\_procedure\\_for\\_construction\\_of\\_a\\_stage\\_of\\_the\\_expansion\\_of\\_the\\_gas\\_t-437-c15.html](https://bulgartransgaz.bg/en/news/bulgartransgaz_ead_announced_the_procedure_for_construction_of_a_stage_of_the_expansion_of_the_gas_t-437-c15.html).

25 [http://tenders.bulgartransgaz.bg/bg/competitions/izgradane\\_na\\_obekt\\_razshirenje\\_na\\_gazoprenosnata\\_infrastruktura\\_na\\_bulgartransgaz\\_ead\\_paralelno\\_n-424-c1-1.html](http://tenders.bulgartransgaz.bg/bg/competitions/izgradane_na_obekt_razshirenje_na_gazoprenosnata_infrastruktura_na_bulgartransgaz_ead_paralelno_n-424-c1-1.html).

26 Према техничкој спецификацији садржаној у тендерској документацији, "тачка преласка бугарско-српске границе је у систему WGS84 са следећим координатама: В= 43°50'25,9199"; L= 22°22'30,4357".

27 Одлука МЕКХ бр. 9050 /2018 - [http://www.mekh.hu/download/2/63/60000/9050\\_%202018.pdf](http://www.mekh.hu/download/2/63/60000/9050_%202018.pdf).

28 Допуњени захтев за изузеће, стр. 12.

29 ENTSG, Мана капацитета 2018.

#### 4.1.2. Интерконектори између уговорних страна и држава чланица

38. Овај случај такође доводи до питања да ли се гасовод који прелази границу између уговорне стране (Србија) и једне или више држава чланица Европске уније (Бугарска и Мађарска) квалификује као интерконектор.

39. Дефиниција "интерконектора" у члану 2 (17) Директиве 2009/73 / ЕЗ, која се примењује у Европској унији и која се примењује у Енергетској заједници, разликује се. Прва се односи само на интерконекторе између држава чланица ЕУ, док се друга односи само на интерконекторе између уговорних страна Енергетске заједнице. Интерконекције између уговорне стране и држава чланица ЕУ не спадају у домен било које од дефиниција.<sup>30</sup> У време издавања овог Мишљења, правна празнина која из тога произлази је предмет преговора за измене и допуне Уговора о оснивању Енергетске заједнице. Тај јаз се не може превазићи понављањем националног законодавства.

40. Чињеница да је српски Закон о енергетици у члану 2 (25) транспоновео члан 36 Директиве 2009/73/ЕЗ на неутралан начин који се односи на "државе", а не на "државе чланице ЕУ" или "уговорне стране", је небитан за ову процену. Искључиво мерило за процену Секретаријата је закон Енергетске заједнице, тј. Члан 36 Директиве 2009/73/ЕЗ, који је усвојио и прилагодио Савет министара. Из истог разлога, чињеница да се из перспективе закона ЕУ, пројекат Гастранса може сматрати „прелажењем“ двеју граница држава чланица ЕУ преласком преко државе која није чланица ЕУ, Србија,<sup>31</sup> је ирелевантна. Коначно, чињеница да ли су регулаторни органи Бугарске и Мађарске донели одлуку да примене мрежна правила о механизмима расподеле капацитета на локације интерконекције од и до уговорних страна према члану 1 (2) Мрежног правилника о механизмима расподеле капацитета, такође није релевантна у сврху ове процене.

41. На основу примарног права Енергетске заједнице и посебно Члана 7 (забрана дискриминације) и 41 (слободно кретање енергије) Уговора о оснивању Енергетске заједнице („Уговор“), Секретаријат на крају подржава став да Пројекат треба сматрати интерконектором у смислу Члана 36 Директиве 2009/73/ЕЗ, коју је усвојио и прилагодио Савет министара.

42. Дана 23. септембра 2014. године, Савет министара је усвојио Тумачење бр. No 2014/01/МС-ЕпС према Члану 94 Уговора („Тумачење“). Члан 1 Тумачења одређује да *„у сваком правном акту Енергетске заједнице који укључује законодавство Европске уније, свако упућивање на [...] ц. постојећу или нову инфраструктуру за гас и електричну енергију (укључујући интерконекције и интерконекторе) која прелази границе, зоне, улазно-излазне или контролне зоне између страна и повезује уговорну страну / уговорне стране са унутрашњим енергетским тржиштем ЕУ, третираће се на исти начин и подлеже истим одредбама као и одговарајућа [...] инфраструктура између уговорних страна у оквиру закона о Енергетској заједници.“*

43. Уводне изјаве Тумачења бр. 2014/01 / МС-ЕпС подсећају да Уговор захтева једнак третман за сваку енергетску инфраструктуру у оквиру Енергетске заједнице, наглашавајући да различити третман интерконекција, прекограничних токова, трансакција или мрежних капацитета, у зависности од тога да ли се граница која се прелази налази између две државе чланице Европске уније, две уговорне стране или држава чланица ЕУ и уговорне стране, нарушава саму идеју јединственог регулаторног простора за мрежну енергију и доводи до баријера у трговини.“

44. У складу са тачком с VIII.4. Пословника о раду Савета министара, на које се позивају уводне изјаве Тумачења бр. 2014/01 /МС-ЕпС , Тумачење је обавезујуће за уговорне стране и институције према Уговору.<sup>32</sup> Тумачење стога захтева од власти Србије - да Страна у Енергетској заједници - као и Секретаријат- институција

30 в. Мишљење Секретаријата 1/2013 о изузећу интерконектора Трансјадранског гасовода, став 25.

31 Одредба гласи: „Ова Уредба се примењује на места интерконекције. Може се примењивати на улазе из као и на излазе до трећих земаља, у зависности од одлуке релевантног националног регулаторног органа.“

32 Осим ако и док правосуђе ЕУ не одреди другачије, в. Члан 94 Уговора.

Енергетске заједнице - третирају гасовод који прелази границу између Србије и Бугарске или Мађарске - као што је Гастранс - на исти начин као што би третирали гасовод којим се повезује Србија са другом уговорном страном, нпр са Босном и Херцеговином. Пошто би се ова друга група сматрала интерконектором у смислу члана 36 Директиве 2009/73/ЕЗ, уколико се претходна не би третирали као интерконектор, то би представљало дискриминацију и стога би било у супротности са Уговором о оснивању Енергетске заједнице, у складу са Тумачењем Савета министара.

45. Иако су принцип недискриминације и његово тумачење од стране Савета министара пресудни за успостављање интерконектора у смислу члана 2 (17) Директиве 2009/73/ЕЗ, исти принцип захтева од оператора инфраструктуре који прелазе границе између уговорних страна и држава чланица ЕУ да обезбеде једнак третман у својим сегментима. Иако Секретаријат не доводи у питање легитимност тражења изузећа само у једној области, он се такође слаже са регулаторним органима Бугарске и Мађарске да изузеће одобрено за део континуираног гасовода треба да повеже ризике уговорних страна и држава чланица чиме се стварају различити услови за приступ и расподелу капацитета на различитим сегментима гасовода. Тумачење Савета министара има за циљ да избегне такву ситуацију. Подобност пројекта за изузеће и примена истих услова за не-изузети део Пројекта као хипотетички применљивог између две државе чланице Европске уније или двеју уговорних страна су, у ствари, две стране исте медаље. Важни основни елементи за такво усклађивање су мрежна правила, укључујући и Мрежни правилник о механизмима расподеле капацитета који се од 29. новембра 2018. примењује у Енергетској заједници након Европске уније.<sup>33</sup> Други мрежни правилници су или већ примењени у Енергетској заједници<sup>34</sup>, или се ускоро очекује њихова примена.

46. На основу тога се од АЕРС-а захтева да обезбеди да се мрежни правилници, у мери у којој је то применљиво у Енергетској заједници, примењују на не-изузети део капацитета Пројекта на свим тачкама интерконекције.

#### **Закључак**

47. Пројекат представља значајну у инфраструктура у дужини од око 400 км чија укупна вредност инвестиције износ (...) Пројекат омогућава транспорт 13,88 милијарди кубних метара гаса према Србији. Његови транспортни капацитети, након изградње, чинили би око 72% укупног капацитета за увоз гаса у земљи.

48. На основу наведеног, Секретаријат закључује да се пројекат може сматрати за интерконектор у смислу члана 36 Директиве 2009/73/ЕЗ. Истовремено, интерпретација на коју се ослања овај закључак налаже да неизузети део пројекта буде у потпуности у складу са правним тековинама ЕУ (acquis communautaire) применљивим на пројекат током периода изузећа.

#### **4.2. Инвестиција мора побољшати конкуренцију у снабдевању гасом, те унапредити сигурност снабдевања (Члан 36(1)(а) Директива 2009/73/ЕЗ)**

##### **4.2.1. Последице по конкуренцију**

49. Члан 36 Директиве 2009/73/ЕЗ захтева да (i) инвестиција повећа конкуренцију у снабдевању гасом, те да (ii) изузеће не буде штетно по конкуренцију. Иако ова два захтева нису идентични. Ови прописи

33 Уредба (ЕУ) 2017/459 усвојена је и прилагођена Одлуком 2018/06/PHLG-EnC од 28.11.2018. Према члану 3 Одлуке, област примене Уредбе одређена чланом 2(1) Уредбе (ЕУ) 2017/459 ограничена је на тачке интерконекције између уговорних страна. Док ово следи исту логику као прилагођавање члана 2(17) Директиве 2009/73/ЕЗ, члан 2(1) Уредбе (ЕУ) 2017/459 додатно предвиђа могућност примене Уредбе "на тачке улаза из, те на тачке излаза ка трећим земљама, у складу са одлуком одговарајућег, националног регулаторног тела."

34 Односно Уредба 703/2015 о успостављању мрежних правила интероперабилности и размене података; измена анекса I Уредбе 715/2009 измењена Одлукама Комисије 2012/490 и 2015/71; и Уредба 2017/460 о успостављању мрежних правила о усклађеним структурама транспортних тарифа за гас.

подразумевају да пројекат мора промовисати конкуренцију и тиме омогућити користи за потрошаче.

50. У свом прегледу структуре тржишта природног гаса у Србији, АЕРС примећује висок ниво концентрације и закључује да „крајњи акционари друштва ГАСТРАНС д.о.о. и њихова повезана друштва имају доминантну позицију у свим сегментима тржишта природног гаса у Републици Србији“. АЕРС испитује утицај пројекта на „повећање конкурентности на тржишту“ у Србији, као и у региону југоисточне Европе, махом се позивајући на аргументе Иницијалног и измењеног захтева за изузеће поднетог од стране друштва Гастранс, укључујући студију тржишта. На основу тога, АЕРС закључује да пројекат „има потенцијал да повећа конкуренцију у снабдевању природним гасом у Републици Србији и региону југоисточне Европе“, те да може да транспортује гас из нових извора“.

51. Конкретно, АЕРС тврди да ће, омогућавањем увоза природног гаса у Србију из два правца, те повећањем увозних капацитета на улазним тачкама бити створени потребни предуслови за конкуренцију у увозу природног гаса, те да ће ефекат на функционисање тржишта природног гаса у Србији бити позитиван. Тврди да је поред руског гаса који увози Газпром као доминантан снабдевач земаља југоисточне Европе природним гасом, „потенцијално економичан извор за испоруке природног гаса Републици Србији као и региону југоисточне Европе, природни гас из Румуније“, као и из Азербејџана. Такође, LNG из Грчке и Турске се наводе као потенцијални извори, док се гас из Ирака, Ирана и Медитеранског мора наводе као хипотетички алтернативни извори. Поред тога, АЕРС је мишљења да ће изградња улазне тачке у мађарски транспортни систем из Србије омогућити увоз природног гаса из различитих извора што ће позитивно утицати на конкуренцију на мађарском тржишту природног гаса. Агенција такође претпоставља да би се гас могао транспортовати из Мађарске у повезане земље у централној Европи, пошто би капацитет новог интерконектора на граници између Србије и Мађарске био већи од увозне потражње у Мађарској. Напослетку, АЕРС тврди да ће пројекат, као део новог правца транспорта гаса из Турске кроз Бугарску и Србију омогућити увоз природног гаса из различитих извора. АЕРС закључује да пројекат има потенцијал да повећа конкуренцију у снабдевању природним гасом у Србији и региону југоисточне Европе („ЈИЕ“) под наведеним условима.

52. На почетку, Секретаријат подсећа да је, приликом процене да ли пројекат унапређује конкуренцију, потребно размотрити питање да ли инвестиција доводи до стварања или јачања доминантног положаја на тржишту.<sup>38</sup> Доминантан положај јесте „положај у којем предузеће остварује економске предности захваљујући којима је у стању да спречи одржавање конкуренције на релевантном тржишту, тиме што је у позицији да у значајној мери делује независно од своје конкуренције, купаца, и напослетку од потрошача“. <sup>39</sup> Постојање доминантног положаја може бити установљено само у вези са дефиницијом релевантних тржишта.<sup>40</sup>

53. Релевантно тржиште се утврђује кроз комбинацију производа и географских тржишта. Релевантно тржиште производа обухвата све производе и/или услуге који се сматрају међусобно заменљивим или заменљивим од стране потрошача, из разлога у вези са карактеристикама производа, њиховим ценама, као и

35 За анализу овог услова потребно је анализирати и измерити вероватне позитивне и негативне ефекте пројекта на конкуренцију.

36 Само уколико позитивни ефекти инвестиције имају превагу у односу на негативне, може се одобрити изузеће предвиђено чланом 36 Директиве 2009/73/ЕЗ.<sup>37</sup>

35 в. Радни документ особља Комисије о члану 22 Директиве 2003/55/ЕЗ у вези са заједничким правилима за интерно тржиште природног гаса и чланом 7 Уредбе (ЕЗ) бр. 1228/2003 о условима приступа мрежи прекограничне размене електричне енергије – „Нова изузећа инфраструктуре“ („Радни документ особља Комисије“), став 30; Одлука Комисије о изузећу интерконектора Грчка-Бугарска, С(2018)5058 од 25.07.2018.

36 Радни документ особља Комисије, став 31.

37 в. Одлуку Комисије С(2011)3424 од 20.05.2011. о изузећу интерконектора Газела, став 27.

38 Одлука Комисије о изузећу интерконектора Грчка-Бугарска, С(2018)5058 од 25.07.2018. став 64.

39 ЕСЈ 27/76, United Brands, ЕСЛ:ЕУ:С:1978:22, став 65; 85/76, Hoffmann-La Roche, ЕСЛ:ЕУ:С:1979:36, став 38.

40 Радни документ особља Комисије, став 36.



предвиђеном употребом.<sup>41</sup>Релевантно географско тржиште обухвата подручје на којем су дотична предузећа укључена у снабдевање и потражњу за производима или услугама, на којем су услови конкуренције довољно хомогени, те које се може раздвојити од суседних подручја на основу значајно различитих услова конкуренције у тим подручјима.<sup>42</sup>

а. *Последице по конкуренцију у Србији*

54. Природни гас је трећи извор примарне енергије у Србији по употреби, након угља и нафте. Бруто домаћа потрошња у 2017. години износила је 2,66 милијарди т3 годишње, 11,94% већа него у 2016. години. Домаћа производња покрила је 18,4% потражње за гасом у 2017. години, док је преостала количина обезбеђена увозом из Руске Федерације на основу дугорочног уговора. Није било увоза из других извора ни на основу других уговора.

55. Систем транспорта гаса у Србији тренутно има једну улазну тачку на граници са Мађарском (Кишкундорожма- Хоргош), годишњег, техничког капацитета од (приближно 4,55 милијарди т3 годишње) и једну излазну тачку на граници са Босном и Херцеговином (Зворник). Обе тачке повезане су са транспортним системом компаније Србијасгас. 2016. године степен искоришћења улазног капацитета предузећа износио је у просеку 42,6%, уз сезонске варијације. Услуге транспорта природног гаса врше два оператора транспортног система: компанија Србијасгас, која управља са 95% мреже за транспорт гаса, те компанија Југоросгаз-Транспорт која управља над преосталих 5% мреже у југоисточној Србији. Ниједан оператор није усаглашен са захтевима раздвајања предвиђеним Трећим енергетским пакетом.

и. *Разрада гасних лежишта, производња и снабдевање гасом (upstream)*

56. Европска Комисија је дефинисала јединствено производно тржиште за разраду гасних лежишта, производњу и снабдевање (upstream) великих увозника/трговаца на велико природним гасом.<sup>43</sup> С обзиром на географско тржиште, тржиште се може дефинисати као национално из перспективе снабдевања, услед ограничене инфраструктуре интерконеције или недостајућих доступних прекограничних капацитета.<sup>44</sup>

57. Актуелно тржиште за разраду гасних лежишта, производњу и снабдевање гасом (upstream) у Србији је високо концентрисано са два активна играча: Газпром експорт и Нафтна индустрија Србије а.д. Нови Сад („НИС“).

58. Газпром експорт извози гас преко посредника, вертикално интегрисане компаније Југоросгаз, по дугорочним уговорима, компанији Србијасгас, доминантном играчу на малопродајном тржишту. Крајњи власници компаније Југоросгаз су Газпром ПАО (75%) и Србијасгас (25%). Дугорочни уговор о снабдевању гасом између компанија Југоросгаз и Газпром експорт важи до 2021. године. Уговором су предвиђене испоруке 1,5 милијарду т3 годишње до 2018. године, односно 2 милијарде т3 годишње почев од 2018. године.<sup>45</sup> Подаци преузети из извештаја АЕРС за 2017. годину показују да стварно испоручене количине по дугорочном уговору могу бити и веће.

59. НИС је једини произвођач природног гаса у Србији. Укупна годишња производња која је испоручена у систем транспорта и дистрибуције 2016. године била је 399 милиона т3. Од те количине, 44% је продато другим

41 Обавештење Комисије о деф. релевантног тржишта за сврхе Закона Заједнице о конкуренцији [1997]С372/5, ст. 7.

42 Обавештење Комисије о деф. релевантног тржишта за сврхе Закона Заједнице о конкуренцији, [1997] С 372/5, став 8.

43 COMP/M.6910 Gazprom/Wintershall Target Companies, од 3. децембра 2013., став 83; COMP/M.6801 Rosneft/TNK-BP, од 08.03.2013.; COMP/M.5585 Centrica/Venture Production од 21.08.2009.; COMP/M.4545 Statoil/Hydro од 03.05.2007.

44 COMP/M.6801 Rosneft/TNK-BP of 13.04.2013, ст. 12; COMP.39.315 ENI од 29.09.2010., ст. 28; COMP/M.4545 Statoil/Hydro од 12.06.2007., ст. 13-16; COMP/M.3696 E.ON/ MoI од 16.09.2006., ст. 131; COMP/M.3440 ENI/EDP/GDP од 19.11.2005, ст. 25-28.

45 <http://www.gazprom.com/press/news/2017/december/article388143/>; <http://www.gazprom.com/press/news/2018/october/article461916/>

снабдевачима, док је 56% потрошио НИС за сопствене потребе<sup>46</sup> НИС је у већинском власништву компаније Газпром нефт<sup>47</sup> (56,15%), док је удео од 29,87% у власништву Републике Србије, односно јединог деоничара Србијагаса. <sup>48</sup> Приликом процене структуре тржишта и конкуренције на дотичном тржишту, потребно је узети у обзир да је НИС ефективно под контролом Газпрома као већинског акционара.<sup>49</sup>

60. На основу података из извештаја АЕРС-а за 2017. годину, <sup>50</sup> Секретаријат се слаже са налазом АЕРС-а да Газпром има доминантан положај на српском тржишту за разраду гасних лежишта, производњу и снабдевања гасом (upstream): Тржишни удео компаније Газпром експорт је око 80%, док преосталих око 20% контролише НИС, односно, имајући у виду структуру његових акционара, опет Газпром. Из тога следи да компаније под контролом Газпрома ефективно имају монопол на српско тржиште за разраду гасних лежишта, производњу и снабдевања гасом (upstream).

	2015 million m <sup>3</sup>	% од укупне количине	2016 million m <sup>3</sup>	% од укупне количине	2017 million m <sup>3</sup>	% од укупне количине
Укупни обим	2,172		2,206		2,560	
Локална производња	432	19.89%	399	18,09%	377	14.73%
Увоз из Руске Федерације на основу дугорочног уговора	1,733	79.79%	1,807	81.91%	2,183	85.27%
Увоз из других извора	7		-		-	
<b>Укупна количина испоручена од предузећа чији је крајњи власник Газпром</b>	<b>2,165</b>	<b>99.68%</b>	<b>2,206</b>	<b>100%</b>	<b>2,560</b>	<b>100%</b>

61. Иако, генерално гледано, улагање у инфраструктуру може створити могућности за улазак нових играча на тржиште или за промену тржишних удела већ присутних играча, готово је сигурно да то неће бити случај на српском тржишту с обзиром на његову акционарску структуру коју контролишу Газпром (51%) и Србијагас (49%).

62. Као прво, пошто Газпром ужива монополистички положај на српском тржишту за разраду гасних лежишта, производњу и снабдевања природним гасом пројекат ствара ризик затварања приступа велепродајном тржишту. Газпром ће бити у позицији да блокира испоруку гаса било којем конкуренту на малопродајном тржишту, а, имајући у виду да Газпром поседује удео од 51% у друштву Гастрас, имаће мотив и да конкурентима онемогући приступ гасоводу. Из тог разлога Секретаријат не дели уверење АЕРС-а да се пројекат може користити за транспорт гаса из извора ван Руске Федерације. Поред теоретске доступности таквих алтернативних извора гаса, потребно је да ови извори буду и стварно доступни конкурентима монополског положаја, како би имали могућност уласка и надметања на српском тржишту. Имајући у виду структуру тржишта које је под монополем ексклузивног извозника руског гаса, не постоји комерцијални интерес да се пројекат учини доступним за друге изворе снабдевања. Секретаријат додатно обрађује ово питање у контексту сигурности снабдевања (у наставку, под тачком 4.2.2)

46 АЕРС, Годишњи извештај за 2016. годину, стр. 57.

47 Највећи акционар компаније Газпром нефт ПАО је Газпром ПАО (95,68%); док су преостале деонице у слободном промету.

48 <https://www.nis.eu/en/about-us/company-information>.

49 Контрола подразумева могућност остваривања одлучујућег утицаја на предузеће, тј. способност усмеравања стратешких комерцијалних одлука другог предузећа. Ова могућност се обично постиже кроз власништво над већином акција. Видети консолидовано јурисдикционо обавештење Европске комисије у складу са Уредбом Савета (ЕЗ) бр. 139/2004 о контроли концентрација међу предузећима (2008/С 95/01), ставови 18-34.

50 Доступно на <https://www.aers.rs/Files/lzvestaji/Godisnji/lzvestaj%20Agencije%202017.pdf>.

63. Као друго, пошто други акционар Србијагас има доминантан положај на тржиштима велепродајног downstream и малопродајног снабдевања, транспорта и дистрибуције, пројекат ствара и ризик затварања тржишта транспорта и дистрибуције (downstream), како ће бити приказано у наставку под iii). Како је Гастранс у власништву предузећа са прекомерном тржишном моћи на свим нивоима, претоставка да ће пројекат који развијају ова предузећа унапредити конкуренцију је неоснована.

64. Секретаријат примећује да је највећи део годишњих испорука гаса за Србију дугорочно везан за Газпром. На основу споразума између влада Србије и Русије, Газпром и Југоросгаз потписали су дугорочни уговор о испоруци природног гаса Србији до краја 2021. године, са предвиђеном годишњом испоруком од (...) m3 до 2018. године, односно (...) m3 у периоду од 2018. до 2021. године. Ономогућавање приступа тржиштима за разраду гасних лежишта, производњу и снабдевање и тржиштима за транспорт и дистрибуцију кроз пројекат чини продужење дугорочног уговора о снабдевању са Газпромом најизвеснијом опцијом. Продужење дугорочног уговора о снабдевању ће додатно допринети спречавању приступа тржишту кроз стабилизацију структуре снабдевања тржишта за додатан значајан период. Ефекат пројекта и дугорочни уговор се међусобно снаже, ефективно продужавајући тренутни тржишни положај Газпрома и Србијагаса.

65. Стога се не очекује да ће пројекат учинити нов капацитет доступним за нове играче на тржишту и/или конкуренте, него ће ојачати тржишни положај његових власника, те додатно ограничити приступ тржиштима.

66. Утицај пројекта на конкуренцију додатно и у значајној мери погоршава утицај изузећа. Трећи енергетски пакет предвиђа приступ трећих лица енергетској инфраструктури и као главни инструмент за отварање тржишта за конкуренцију. Међутим, Одлуком се пројекат изузима од дејства члана 32 Директиве 2009/73/EЗ, тј. од приступа трећих лица. Према Одлуци, Гастранс има право да додели и уговори до 88% максималног, техничког годишњег капацитета компанијама Газпром и Србијагас, те тиме исте изузме од права приступа трећих лица за период од 20 година.

67. Поред тога, према Одлуци, преосталих 12% може бити додељено и уговорено са компанијама мимо Газпрома и Србијагаса само ако исте поднесу необавезујуће понуде у оквиру испитивања тржишта. Због овог услова учешћа у необавезујућем испитивању тржишта, и за ових 12% није обезбеђен приступ трећих страна, већ је приступ резервисан за компаније које су раније исказале интересовање. Секретаријат је анализирао достављене понуде у оквиру необавезујуће фазе испитивања тржишта: (

Година	Процена укупне потрошње у Србији <sup>51</sup>	Излазни капацитет преко друштва Гастранс	Исказано интересовање за необавезујуће тестирање тржишта (у милијардама m3)				
			Излазни капацитет преко друштва Гастранс	од стране Србијага са	од стране НИС-а	од стране предузећа под контролом Газпрома	од стране других субјеката
2017	...						
2020	....	...					
2021		...					
2022		....					
2023		...					

<sup>51</sup> Студија оправданости пројекта.

2024							
2025							
2026							
2027							
2028							
2029							
2030							
2031							
2032							
2033							
2034							
2035							
2036							
2037							
2038							
2039							
2040							

...).

68. (...)

69. Европска комисија успоставила је опште правило према којем се „изузеће не даје новом сегменту инфраструктуре где је вероватно да ће значајна количина капацитета бити додељена било ком доминантном играчу на једном или више обухваћених тржишта”.<sup>53</sup> Када је приступ инфраструктури ограничен, то ограничава конкуренцију, конкретно, ако нови капацитет није доступан новим играчима на тржишту и/или конкурентима доминантног предузећа. Уколико је, на супрот томе, нови капацитет доступан само доминантном играчу, пројекат ће ојачати његов тржишни положај и додатно ограничити приступ тржишту. Стога је Европска комисија прихвата само доделу било ком доминантном тржишном играчу у проценту од највише 50%<sup>54</sup> или чак 40%.<sup>55</sup>

52 (...).

53 в. Одлуку Комисије С (2009) 3037 од 24.04.2009. о изузећу интерконектора Набуко (BG), став 31; Одлуку Комисије D(2008) 142 од 08.02.2008. о изузећу интерконектора Набуко (AT), став 55.

70. Подаци необавезујуће фазе испитивања тржишта показују да би и више од 88% капацитета могло бити додељено тржишним играчима које контролишу компаније са доминантним положајем на српском тржишту. Значајан део капацитета ће стога бити додељен доминантним или монополистичким предузећима током значајног временског периода, док преостали капацитети такође нису доступни било ком трећем лицу, већ само ограниченом кругу тржишних играча који исказују интересовање за необавезујуће тестирање тржишта. Стога је ефекат таквог изузећа елиминисање свих ограничења конкуренције до којих би хипотетички довео пројекат отворен за приступ трећих страна.

71. Пројекат обухваћен изузећем одобреним Одлуком не отвара тржиште за нове конкуренте, већ ефективно затвара тржиште у корист већ доминантног тржишног играча. Пројекат значајно омета ефективну конкуренцију помажући монополисти, компанији Газпром, у елиминисању могућности ривалских фирми да се надмећу на тржишту или да уђу на исто. Захваљујући њеном ексклузивном праву на резервисање до 88% капацитета друштва Гастрас. Компаније које би потенцијално ушле на тржиште ни појединачно нити збирно нису у позицији да изврше било какав конкурентски притисак на Газпром, те да одговоре на његово понашање на тржишту.

72. Стога пројекат, изузет од приступа треће стране не само да ће имати вероватно анти-конкурентско дејство, већ ефективно поништава све ефекте нове инфраструктуре која би, у начелу, потенцијално могла да допринесе конкуренцији. Секретаријат је дошао до закључка да пројекат и услови изузећа дати одлуком АЕРС-а не доприносе конкуренцији на српском тржишту када је реч о развоју, производњи и снабдевању, већ, насупрот томе, јачају тржишни положај Газпрома као доминантног предузећа на тржишту.

ii. Складиште

73. Тржиште складиштења природног гаса представља засебно тржиште производа. 56 Географски опсег тржишта складиштења природног гаса је или национални или регионални.<sup>57</sup>

74. У Србији постоји само једно складиште, Подземно складиште гаса Банатски Двор д.о.о. („Банатски Двор“), основано и у власништву компанија Србијагас (49%) и Газпром Германија<sup>58</sup> (51%). Тренутно расположиви капацитет складишта је 450 милиона м<sup>3</sup>, док је пројектовани капацитет за повлачење гаса из складишта 5 милиона м<sup>3</sup> дневно. Двосмерни гасовод Госпођинци-Банатски Двор повезује подземно складиште са транспортним системом компаније Србијагас.

75. Према Одлуци, 88% капацитета пројекта биће резервисано за Газпром и Србијагас, тј. за акционаре Банатског Двора. Као последица, Одлуком се значајан део капацитета додељује не само компанији која има доминантан положај на српском тржишту за разраду гасних лежишта, производњу и снабдевања гасом (upstream), већ и истим компанијама које уживају монополистички положај на српском тржишту складиштења гаса. Изузеће одобрено Одлуком стога доводи до тога да ће компаније које ће оснажити сопствени квази-ексклузиван приступ српском тржишту транспорта и дистрибуције (downstream) бити у позицији да имају мотив да искористе складишни објекат за сопствене интересе у највећој могућој мери, тиме затварајући тржиште складиштења за конкуренцију.

54 в. Одлуку Комисије С (2009) 3037 од 24.04.2009. о изузећу интерконектора Набуко (BG).

55 в. Одлуку Комисије о изузећу интерконектора Грчка-Бугарска, С(2018)5058 од 25.07.2018.

56 COMP/M.5549 EDF/Segebel од 12.11.2009., став 167-168; COMP/M.3696 E.ON/MOL од 21.12.2005., став 99; COMP/M.3410 Total/Gas de France од 08.10.2004.

57 COMP/M.3696 E.ON/MOL of 21.12.2005, став 130.

58 Газпром Германија је у потпуности у власништву компаније Газпром експорт, која је зависно друштво у 100%-ом власништву Газпрома.

iii. Велепродајно downstream снабдевање гасом и малопродајно снабдевање

76. Европска комисија је идентификовала одвојено тржиште производа за снабдевање гасом у велепродаји које обухвата продају преко испоручилаца или снабдевача са уговором о upstream снабдевању гасом (као и оне са домаћом производњом),<sup>59</sup> трговцима на мало и другим трговцима на велико.<sup>60</sup> Када је реч о географском аспекту, Европска комисија генерално сматра downstream тржишта снабдевања гасом у велепродаји одређеним постојећим (регионалним) границама, тржишном облашћу или на националном нивоу.<sup>61</sup>

77. Како АЕРС правилно истиче, Србијасис има доминантан положај на српском тржишту у downstream снабдевању гасом у велепродаји. Конкретно, на овом тржишту су активна само два играча - НИС и Србијасис. 2016. године компанија Србијасис именована је за јавног снабдевача, као и за резервног снабдевача који се аутоматски додељује крајњим корисницима, што је, у односу на ове купце, ставља у монополистички положај. Тржишни удео Србијасиса у последње три године јасно говори о доминантном тржишном положају компаније:<sup>62</sup>

(...)

Србијасис милионима м3	у% од укупне количине	НИС у милионима м3	% од укупне количине	Србијасис милионима м3	у
2015					
2016					
2017					

(...).

78. Осим downstream снабдевања тржишта гасом у велепродаји, Европска комисија додатно прави разлику између: i) малопродајног снабдевања гасних електрана, ii) малопродајног снабдевања гасом великих индустријских потрошача, iii) малопродајног снабдевања гасом малих индустријских и комерцијалних корисника и iv) малопродајног снабдевања домаћинства<sup>63</sup>. Компанија сматра да је географски опсег малопродајних тржишта генерално националан.<sup>64</sup>

79. Такође, у вези са тим, Секретаријат потврђује мишљење АЕРС-а да Србијасис има доминантан положај на српском малопродајном тржишту снабдевања гасом, са уделом од 79% у укупној продаји гаса 2016. године.<sup>65</sup> Преостала количина припада другим испоручиоцима какви су јавни испоручилац ДП Нови Сад (3%) и НИС (2,5%), док сви остали имају још мање тржишне уделе.

59 COMP/M.7228 Centrica/Bord Gais Energy од 13.06.2014.

60 COMP/M7936 Petrol/Geoplina од 10.03.2017, став 17; COMP/M.6984 EPH/Stredoslovenska Energetika, од 20.11.2013.

61 COMP/M7936 Petrol/Geoplina од 10.03.2017., став 18; COMP/M.6984 EPH/Stredoslovenska Energetika од 20.11.2013.; COMP/M. 5802 RWE Energy/Mitgas од 17.06.2010; COMP/M.5467 RWE/Essent од 23.06.2009.; COMP/M.5220 ENI/DISTRIGAZ од 15.10.2008.

62 Када је реч о тржишним уделима, Европски суд правде је установио да су велики тржишни удели, осим у посебним околностима, сами по себи доказ постојања доминантног тржишног положаја, Случај 85/76, Hoffmann-La Roche, ECLI:EU:C:1979:36, став 39 et seqq. То је ситуација када тржишни удео износи 50%, Case C-62/86, AKZO, ECLI:EU:C:1991:286, став 60.

63 COMP/M.8701 Edison/GNVI од 05.02.2018.; COMP/M.8358 Macquarie/National Grid/Gas Distribution Business of National Grid од 16.03.2017., став 18; COMP/M7936 Petrol/Geoplina од 10.03.2017., став 25; COMP/M.7602 Deutsche Telekom Group/Met Holding/JV од 19.08.2015., став 10; COMP/M.5740 Gazprom/A2A/JV од 16.06.2010.

64 COMP/M.8358 Macquarie/National Grid/Gas Distribution Business of National Grid од 16.03.2017., став 18; COMP/M7936 Petrol/Geoplina од 10.03.2017., став 26; COMP/M.6068 ENI/ACEGASAPS/JV од 11.04.2011.; COMP/M.5740 Gazprom/A2A/JV од 16.06.2010.; COMP/M.3230 Statoil/BP/Sonatrach/In Salah JV of 19.12.2003.

65 АЕРС Годишњи извештај за 2016. годину, стр. 77.

80. Како је већ објашњено, пројекат неће омогућити долазак нових конкурената на тржиште и/или довести до промена тржишног удела већ активних тржишних играча, пошто Газпром и Србијагас, као деоничари Гастранса имају снажне позиције на тржишту на свим нивоима српског тржишта гаса, као и мотив да ограниче приступ тржишту у своју корист. Пројекат такође доводи до ризика додатног ограничавања тржишта транспорта и дистрибуције (downstream). Како је у доминантном положају на тржишту снабдевања у veleпродаји, Србијагас ће бити у позицији да спречи приступ било ког потенцијалног конкурента тржишту транспорта и дистрибуције (downstream).

81. Такође, пошто се Одлуком ефективно 88% или више капацитета пројекта резервише за Газпром и Србијагас, значајна количина капацитета се додељује предузећима која су доминантна на различитим сегментима српског гасног тржишта. Конкретно, када је реч о компанији Србијагас, тиме ће Србијагас, као акционар пројекта бити стављен у положај да затвори тржиште снабдевања у малопродаји за друге (потенцијалне) учеснике на тржишту. Одлуком би било продужено тренутно стање недостатка конкуренције кроз ефективно давање квази-ексклузивног приступа пројекту већ доминантном предузећу.

82. Са уделом у друштву Гастранс од 49%, Србијагас има мотив да онемогући приступ инфраструктури која се користи у downstream малопродаји и veleпродаји. Компанија Србијагас није доминантна само на downstream veleпродајним и малопродајним тржиштима, већ и директно контролише удео од 95% у систему транспорта гаса у Србији, док Југоросгас-Транспорт (чији је крајњи власник Газпром) контролише преосталих 5%. Србијагас контролише (...) система дистрибуције гаса у држави. Компанија наставља да врши транспорт (и дистрибуцију) природног гаса на тај начин кршећи одредбе о раздвајању Трећег енергетског пакета, и не раздваја контролу над делатностима транспорта и испоруке. Неспровођење раздвајања од стране компаније у складу са Трећим енергетским пакетом већ је довело до Одлуке Министарског савета којом се утврђује озбиљно и доследно кршење закона Енергетске заједнице<sup>66</sup>.

83. Поред тога, Србијагас активно спречава улазак конкурената на српско тржиште преко тачке интерконеције Кишкундорожма-Хоргош, користећи капацитет интерконеције искључиво за сопствене и испоруке Газпрома. Секретаријат је покренуо поступак због повреде права. Повећање капацитета за Србију због давања права приступа трећим лицима на тачки интерконеције Кишкундорожма-Хоргош не би представљало поспешивање конкуренције које се може приписати пројекту, већ би се њиме просто постигла усаглашеност са законом Енергетске заједнице.

84. Секретаријат стога закључује да, услед резервисања 88% или више капацитета за Газпром и Србијагас, пројекат, као и одобрено изузеће у вези са истим ефективно затвара не само тржиште разраде гасних лежишта, производње и снабдевања на којем Газпром има доминантан положај, већ и тржишта малопродаје и veleпродаје (downstream), на којима је Србијагас у доминантном положају, те је могуће искоришћење доминације на свим тржиштима. Стога Секретаријат доноси закључак да пројекат и услови изузећа које је одобрио АЕПС не доводе до повећања конкуренције на српским тржиштима, већ, напротив, значајно ојачавају доминантан положај постојећих актера на тржишту.

---

66 в. Предмет ECS-9/13S, Образложен захтев, став 48. Конкретно, обавеза примене захтева правног раздвајања компаније Србијагас од других делатности које нису повезане са транспортом није испуњена. Такође, обавеза обезбеђења независности компаније Југоросгас-Транспорт у погледу организације и доношења одлука од других делатности које нису повезане са транспортом није испуњена. Поред тога, обавеза обезбеђења независности два оператора транспортног система у погледу организације и доношења одлука од других делатности које нису повезане са транспортом није испуњена.

67 BP Statistical Review of World Energy 2018 - <https://www.bp.com/content/dam/bp/en/corporate/pdf/energy-economics/statistical-review/bp-stats-review-2018-full-report.pdf>

68 Ове бројке обухватају и количине које се из Мађарске продају у Украјину.

69 Извештај о активностима мађарске Регулаторне агенције за енергетику и јавне комуналне послове 2013, стр. 59.

б. *Последице по конкуренцију у Мађарској*

85. 2017. године мађарска потражња за природним гасом била је на нивоу од око 9,5 милијарди т3 годишње<sup>67</sup>. Из домаће производње задовољено је мање од 20% укупне потрошње, док је највећи део преосталог гаса (95%) ефективно увезен из Руске Федерације. Већи део увоза – укључујући количине прослеђене Србији – износио је 13,4 милијарди т3 2018. године и ушао је у Мађарску из Украјине преко тачке интерконеције у Берегову<sup>68</sup>. Друга важна тачка уласка је из Аустрије у Мошонмађаровару, преко које је 2018. године увезено 6,8 милијарди т3. Поред тога, гас се у Мађарску може транспортовати из Словачке, а очекује се да ће током 2019. године постати могућ увоз гаса из Румуније и Хрватске.

86. Мађарско тржиште разраде гасних лежишта, производње и снабдевања гасом (upstream) већ показује висок ниво концентрације. Између 1995. и 2015. године, дугорочни уговор о испоруци гаса са Газпромом представљао је кључни чинилац испорука гаса Мађарској, омогућавајући испоруке од највише 9,5 милијарди т3 годишње<sup>69</sup>. Тренутно, дугорочни уговор се продужава на краткорочној основи, а последње продужење је закључено за период до 2020. године. По овом уговору, Панрусгас,<sup>71</sup> као мађарски партнер, увезао је 4,9 милијарди т3 2016. године, односно 5,1 милијарди т3<sup>72</sup> 2017. године у Мађарску, где последња количина представља половину укупне потражње за гасом.

87. На велепродајном downstream тржишту, око 90 компанија поседују лиценце за трговину гасом у Мађарској. Компанија Hungarian Gas Trade Ltd у власништву државе, која има обавезу да испоручује гас по регулисаним ценама универзалним пружаоцима услуга на захтев, има тржишни удео од преко 60%. На основу броја конкурената на тржишту, постоји одређен степен конкуренције; међутим, како око 20 трговаца гасом свој гас набављају од Газпрома (попут Панрусгаса), тржиште се не може сматрати у потпуности конкурентним.

88. Пројектом је предвиђен излазни капацитет од 10 милијарди т3 годишње према Мађарској.<sup>73</sup> Према процени потражње Европске мреже оператора транспортних система за гас (ENTSOG) објављеној у њеном најновијем десетогодишњем плану развоја<sup>74</sup> очекује се да ће потражња у Мађарској до 2030. године достићи између 7,6 и 9 милијарди т3 годишње; не очекује се ширење тржишта. То указује да је планирани излазни капацитет пројекта довољан да обухвати целокупну мађарску потражњу за гасом.

89. Пројекат, у складу са изузећем одобреним Одлуком, тачније додела 88% или чак и више капацитета предузећима под контролом Газпрома могао би довести до сценарија где би обе главне улазне тачке у Мађарску (Берегово<sup>75</sup> и Кишкундорожма-Хоргош) контролисао Газпром, који већ има доминантан положај на мађарском тржишту разраде гасних лежишта, производње и upstream снабдевања гаса на велико (са тржишним уделом између 50% и 80%). Додатни капацитет за Мађарску предвиђен пројектом, као и веома ограничена додела капацитета трећим лицима ојачали би позицију Газпрома на тржишту разраде гасних лежишта, производње и снабдевања гасом, кроз повећање тржишног удела компаније, тиме јој дајући могућност да затвори тржишта транспорта и дистрибуције (downstream) за све потенцијалне конкуренте. С обзиром на већ ограничену конкуренцију на велепродајном downstream тржишту услед чињенице искључиво руске испоруке гаса, Одлука би допринела овој концентрацији тржишта и додатно ограничила конкуренцију.

70 <http://kremlin.ru/events/president/news/58586>

71 Власништво Gazprom Export, E.ON Ruhrgas International AG and Centrex Hungaria Zrt.

72 <http://www.panrusgaz.hu/en/ker.htm>

73 Blueberries, Market Study for the Project.

74 <https://www.entsog.eu/tyndp#entsog-ten-year-network-development-plan-2020>

75 Тренутно, Укртрансгас није у могућности да врши све функције ОТС-а у односу на FGSZ на тачки интерконеције Берегово, на правцу Украјина-Мађарска. Разлог ове препреке потиче из уговорних одредби између Нафтогаза и Газпрома [<http://www.naftogaz.com/www/3/nakweben.nsf/0/AE96AA9D16162AA9C2257E5B004AB86D?OpenDocument&Highlight=0,FGSZ>].



в. *Последице по конкуренцију у Босни и Херцеговини*

90. Тренутно се природни гас у Босну и Херцеговину испоручује само преко једне, граничне улазне тачке из домаћег гасног транспортног система Србије. Капацитет ове тачке користе БХ-Гас д.о.о. Сарајево и Газпром експорт.

91. Како пројектом није предвиђена конекција за Босну и Херцеговину, нити било који капацитети за ово тржиште, пројекат не утиче директно на конкуренцију на босанском тржишту гаса. Пројекат би могао да има одређене ефекте у смислу промовисања конкуренције једино уколико би због српског капацитета Пројекта, било могуће снабдевање босанског тржишта новим испорукама. Међутим, такви ефекти у смислу промовисања конкуренције неће се остварити уколико се значајни делови капацитета, како је предвиђено Одлуком, доделе предузећима која су доминантна на српском и босанском тржишту гаса.

г. *Последице по конкуренцију у Бугарској*

92. Бугарска мрежа за транспорт гаса укључује два паралелна система, тј. националну мрежу за транспорт гаса и транспортну мрежу за транзит гаса. Друга поменута мрежа се користи за транспорт руског природног гаса у Турску, Грчку и бившу Југословенску Републику Македонију и има технички капацитет од 17,8 милијарди т3 годишње. Транзитни систем је технички и комерцијално повезан са националном мрежом за транспорт гаса, иако само у врло ограниченом обиму. Капацитет улаза у национални систем је 0,3 милијарде т3 годишње, док капацитет улаза у транзитни систем износи 0,6 милијарди т3 годишње. План је да се Пројекат повеже са новоизграђеном деоницом гасовода на територији Бугарске, за коју се очекује да ће имати само један прикључак на домаћу бугарску мрежу.

93. Велика већина бугарске потражње за гасом од око 3,5 милијарде т3 годишње задовољава се количинама из увоза преко државног предузећа Булгаргаз као доминантног снабдевача. Дугорочни уговор о снабдевању између Булгаргаза и Газпром експорта обухвата испоруку од (...) т3 годишње, између 2013. и 2022.,<sup>76</sup> што указује да је Газпром доминантан играч на тржишту за бугарско тржиште за разраду гасних лежишта, производњу и снабдевање гаса (upstream).

94. Главни актери на бугарском тржишту гаса груписани су у конгломерат који је 100% у државном власништу, Бугарски енергетски холдинг („БЕХ“). И Булгаргаз и оператор транспортног система Булгартрансгаз су део БЕХ. Као резултат истраге која је отворена у јулу 2013. године, Европска комисија је утврдила да „БЕХ група заузима доминантне позиције и на тржиштима гасне инфраструктуре и на тржиштима снабдевања гасом у Бугарској“.<sup>77</sup> У 2017. години, 99,5% укупне продаје на велепродајном downstream тржишту покривао је Булгаргаз по регулисаним ценама, док су 0,5% испоручили други трговци по договореним ценама. Ово заиста указује на екстремни ниво концентрације тржишта на велепродајном downstream тржишту, при чему је Булгаргаз имао квази-монопол.

95. С обзиром да се Бугарска налази испред улазне тачке Пројекта, Секретаријат сматра да Пројекат и изузеће од приступа трећих страна за протоке у подразумеваном правцу протока југ-север немају директан утицај на бугарска тржишта гаса. Само у случају обрнутог протока се може слободно трговати гасом из централне и источне Европе у Бугарску. Ово би представљало алтернативан правац снабдевања гасом који би произвео конкурентски притисак на Газпром као тренутно доминантног снабдевача гасом. Штавише, таква трговина би могла да послужи и као прилика за арбитражу између тржишта ЦИЕ и ЈИЕ и на тај начин да омогући интеграцију тржишта, омогућавајући потенцијалном бугарском гасном чворишту да се интегрише и да постане ликвидно и потпуно развијено.

## Закључак

96. Секретаријат закључује да се због доминантног положаја акционара Пројекта на различитим нивоима тржишта гаса у Србији, не може очекивати да ће Пројекат ефективно ставити на располагање нове капацитете новим учесницима на тржишту и/или конкурентима, већ да ће ојачати тржишну позицију својих власника и додатно искључити тржишта. Осим тога, изузеће од обавезе примене правила приступа треће стране и, отуд, ексклузивна расподела 88% или више капацитета додатно би ограничила конкуренцију, посебно стога што нови капацитети нису доступни новим учесницима на тржишту и/или конкурентима доминантних предузећа, већ једино самим доминантним учесницима на тржишту. Стога, Секретаријат долази до закључка да Пројекат и услови за изузеће које је АЕРС одобрио у Одлуци не повећавају конкуренцију ни на српском, ни на мађарском и бугарском тржишту, већ напротив, јачају тржишну позицију доминантног предузећа Газпром и Србијагас.

97. Секретаријат стога закључује да Пројекат не повећава конкуренцију, већ да је изузеће одобрено Одлуком штетно за конкуренцију. Под овим условима, изузеће се не може одобрити јер би се тиме прекршио члан 36. Директиве 2009/73/ЕЗ.

98. Поред потребе да се установи усклађеност са законом Енергетске заједнице у вези са раздвајањем Србијагаса и расподелом капацитета на тачки интерконеције Кишкундорожма-Хоргош, Секретаријат сматра да је неопходно да се измене услови у вези са изузећем од обавезе примене правила приступа треће стране на тај начин што ће се значајно смањити проценат капацитета који се додељује искључиво Газпрому и Србијагасу до нивоа који омогућава конкурентима да уђу и да се такмиче на одговарајућим тржиштима. Преостали капацитет мора бити додељен на конкурентан начин, у складу са *acquis communautaire*. Осим тога, да би се тржиште отворило за потенцијалне конкуренте доминантних фирми, Секретаријат инсистира на додатним мерама ликвидности којима доминантне компаније морају да понуде гас на српском тржишту како би стимулисале појаву барем неког степена конкуренције на високо концентрисаним тржиштима.

### 4.2.2. Утицај на сигурност снабдевања

99. Члан 36. Директиве 2009/73/ЕЗ захтева да гасна инфраструктура мора да повећа сигурност снабдевања као предуслов за одобрење уз изузеће. За то је потребно проценити да ли, и у којој мери, Пројекат повећава сигурност снабдевања у Србији и на суседним тржиштима у југоисточној Европи.

100. У Одлуци, АЕРС закључује да Пројекат „повећава сигурност снабдевања природним гасом у Републици Србији и региону Југоисточне Европе”.<sup>76</sup>

101. На почетку, Секретаријат констатује да ће, генерално, једна инвестиција која обезбеђује нову трасу ка српском и другим тржиштима у југоисточној Европи.<sup>79</sup> и која повезује нове узлазне изворе гаса од нових снабдевача, нормално повећати сигурност снабдевања на тим тржиштима. И поред тога, утицај сигурности снабдевања се мора процењивати од случаја до случаја.<sup>80</sup>

---

76 <http://www.gazpromexport.ru/en/partners/bulgaria/>.

77 [http://europa.eu/rapid/press-release\\_IP-18-6846\\_en.htm](http://europa.eu/rapid/press-release_IP-18-6846_en.htm).

a. Нове руте снабдевања у Србију, Босну и Херцеговину, Мађарску и Бугарску

102. Генерално, Секретаријат се слаже да Пројекат представља нову руту снабдевања за Србију, Мађарску и индиректно за Босну и Херцеговину и да повећава сигурност снабдевања тих тржишта.

103. Тренутно, целокупан увоз природног гаса у Србију (и Босну и Херцеговину) улази у Србију преко интерконективне тачке Кишкундорожма-Хоргош на мађарско-српској граници. Максимални дневни капацитет увоза за Србију и Босну и Херцеговину на месту улаза Кишкундорожма износи 540.000 т3/х или 13 милиона т3/дан, од чега је 11 милиона т3/дан резервисано за Србију.<sup>81</sup> Вршна потрошња у Србији од 17.274 милиона т3/дан покрива се из увоза преко ове тачке интерконекције, из подземног складишта гаса у Банатском Двору (максимална стопа повлачења 5 милиона т3/дан)<sup>82</sup> и из максималне домаће производње од 1,2 милиона т3/дан. Историјски максимум снабдевања преко Кишкундорожме износи 11,3 милиона т3/дан у зимским месецима за Србију и Босну и Херцеговину заједно<sup>83</sup>

104. Из тога произилази да тренутна максимална потражња у Србији може бити задовољена коришћењем свих расположивих извора, али може достићи максимум капацитета уколико се потражња додатно повећа. Очекује се да ће Пројекат повећати укупан улазни капацитет од (.../.) т3/дан (...) на граници између Бугарске и Србије, од чега капацитет од преко 10 милиона т3/дан<sup>84</sup> (...) се може извести у српски систем. Пројекат ће с тога вероватно повећати отпорност српског система, посебно у ситуацијама када улазни капацитет за Србију преко тачке интерконекције Кишкундорожма-Хоргош досегне своје границе.<sup>85</sup>

105. АЕРС такође закључује да ће Пројекат повећати стандард N-1 за Србију, који предвиђа да у случају прекида највећег појединачног елемента инфраструктуре гаса, капацитет преостале инфраструктуре још увек може да задовољи максималну потражњу за гасом<sup>86</sup>. Стандард N-1 се сматра испуњеним ако је већи од 100%. Пројекат ће повећати стандард N-1 у Србији са постојећих 38% на 114%.<sup>87</sup>

106. Истовремено, Секретаријат подсећа да се Србијагас обавезао, а да је Влада подржала, изградњу других интерконектора са суседним операторима транспортних система за које се очекује да ће почети са радом током наредних година. Најразвијенији је интерконектор Бугарска-Србија (ИБС). Након изградње, тај интерконектор би повећао стандард N-1 у Србији на приближно 65%. Поред тога, Србијагас преговара са Трансгасом из Румуније за интерконектор Арад-Мокрин. Овај интерконектор би повећао српски стандард N-1 на 50,5%. И поред тога што паралелни развој ових пројеката за које се Србијагас обавезао да ће их изградити у наредним годинама не елиминисе утицај Пројекта на побољшање стандарда сигурности инфраструктуре у Србији, они показују да ће се сигурност снабдевања Србије у смислу диверсификације рута вероватно побољшати у сваком случају.

---

78 Одлуком је донет закључак о повећању сигурности снабдевања на основу процене четири критеријума који су дефинисани Радним документом служби Комисије.

79 У сврху процене сигурности снабдевања, термин „тржиште Југоисточне Европе“ укључује Србију, Бугарску, Мађарску и Босну и Херцеговину.

80 в. Одлуку Комисије С(2015) 1852 од 17.03.2015. године о изузећу Трансјадранског гасовода, став 59; Одлука Комисије о изузећу интерконектора Грчка-Бугарска, С(2018) 5058 од 25.07.2018. године, став 38; Мишљење Секретаријата 1/2013 о изузећу интерконектора Трансјадранског гасовода, став 43.

81 АЕРС, Годишњи извештај за 2017. годину.

82 Српско складиште гаса Банатски Двор има капацитет од 460 милиона т3 радног нивоа са максималном стопом утискивања и повлачења која износи 2,7 и 5 милиона т3/дан.

83 АЕРС, Годишњи извештај за 2017. годину.

84 Прорачун Секретаријата на основу годишњег капацитета.

107. Што се тиче Босне и Херцеговине, место улаза ка постојећем српском транспортном систему у Зворнику има капацитет од 2 милиона т3/дан.<sup>88</sup> Пројекат неће утицати на тај капацитет и стога не утиче на N-1 стандард Босне и Херцеговине.

108. Што се тиче Мађарске, у Одлуци се тврди да ће Пројекат побољшати инфраструктурни стандард N-1 са 124,5% на 151%. Иако се Секретаријат генерално слаже да је то случај, потребно је напоменути да утицај Пројекта на мађарски стандард N-1 није од истог значаја као у случају Србије, јер је Мађарска већ достигла стандард N-1 у овом тренутку.

109. Што се тиче Бугарске, АЕРС тврди да ће Пројекат побољшати инфраструктурни стандард N-1 са 62,8% на 175,6%. Секретаријат се не слаже са овим закључком. Бугарски N-1 стандард ће бити повећан Пројектом само под претпоставком да су могући стабилни физички повратни токови из Србије у Бугарску. Међутим, под условима које је увео АЕРС, овај Пројекат представља само место излаза из Бугарске јер је предвиђен само транзит према Србији и даље до Мађарске. Физички обрнути ток се помиње само као необавезујућа могућност, без икаквих захтева или конкретног временског рока за имплементацију. (...) <sup>89</sup> Без додатне спецификације не може се закључити да ће бугарски стандард N-1 бити побољшан на основу Пројекта. У случају да Пројекат обезбеди физички повратни ток, то би заиста представљало још један правац снабдевања за Бугарску и повећање стандарда N-1 додавањем новог места улаза у бугарски систем.

110. Секретаријат закључује да се може сматрати да ће Пројекат побољшати стандард N-1 у Србији и Мађарској, и да на тај начин доприноси диверзификацији руте, елементу сигурности снабдевања у смислу члана 36. Директиве 2009/73/ЕЗ.

111. Поред тога, Секретаријат констатује да се природни гас тренутно увози у земље Централне и Југоисточне Европе на основу транзита преко Украјине. Садашњи уговор о транзиту између Газпрома и доминантног учесника у сектору гаса Украјине истиче крајем 2019. године. Чињеница да ли ће и у којој мери овај уговор бити замењен новим уговором о транзиту тренутно је предмет преговора. Статус ових преговора подразумева одређени степен неизвесности. У овој ситуацији, оператори система и државни органи Србије и Мађарске упознали су Секретаријат са повећаним значајем Пројекта за њихову сигурност снабдевања. Капацитет Пројекта од око 14 милијарди m<sup>3</sup> годишње неће омогућити потпуну замену руте кроз Украјину, којом је транспортовано 93,5 милијарде m<sup>3</sup> руског гаса у 2017. години.<sup>90</sup> Ипак, он би омогућио испоруку природног гаса Србији у случају да транзитни капацитети преко Украјине буду у прекиду или смањени. Иако је Мађарска много боље повезана са себи суседним земљама, Пројекат ће омогућити још један правац снабдевања који ће бити капацитет који је сразмеран тренутном мађарском тржишту од око 10 милијарди m<sup>3</sup> годишње.

---

85 в. Мишљење Секретаријата 1/2013 о изузећу интерконектора Трансјадранског гасовода, став 89.

86 Као што је дефинисано у члану 5. Уредбе (ЕУ) 2017/1938.

87 Одлука АЕРС-а, стр. 36-37.

88 <https://ots-test.srbijagas.com/frontend/ulizl.php>.

89 Анекс Главног пројекта (FEED) за Гастрас.

б. Нови извори снабдевања

112. У Одлуци се наводи да ће нови интерконектор такође омогућити проток постојећих и нових извора природног гаса са југа на север.

113. Што се тиче утицаја Пројекта на сигурност снабдевања отварањем нових извора од нових добављача за Србију, Секретаријат напомиње да осим теоретске доступности, такви извори морају бити и реално доступни српском тржишту. (.....).

114. Насупрот томе, вероватноћа допремања гаса из нових извора у Србију и регион Југоисточне Европе путем других планираних интерконектора (Бугарска-Србија и Румунија-Србија) је много већа.

115. Постојање дугорочних уговора између Газпрома и Србијагаса (преко Југоросгаза) који покривају целокупну потражњу за увозом у Србији такође показује да ће се једино руски гас транспортовати кроз Пројекат у Србију, што стога вероватно неће довести до диверзификације извора. Уместо тога, Пројекат би могао да се претвори у делимичну замену постојећег правца снабдевања руског гаса ка Европи преко Украјине, или да послужи као додатни капацитет за допремање додатних количина руског гаса у Европу.

116. Како би се побољшала сигурност снабдевања преко основог N-1 инфраструктурног стандарда<sup>92</sup>, Секретаријат захтева да се по правилу наменски одреде краткорочни капацитети за трећа лица у складу са претходно изнетим образложењем, из перспективе ефективне конкуренције. Постојећа Одлука предвиђа да 12% капацитета Пројекта није изузето, иако је чак и овај део гасовода издвојен за дугорочна резервисања учесника необавезујућег испитивања тржишта. По мишљењу Секретаријата, ово је недовољно да омогући краткорочну флексибилност за нове изворе који се могу накнадно појавити на узлазном тржишту, преко интерконектора Грчка-Бугарска, на пример, и његовог отварања за испоруке из Азербејџана и снабдевање LNG преко Грчке, или из нових производних извора у Црном мору. Претходно овај регион се снабдевао искључиво руским гасом, а овај Пројекат, који наставља исти тренд, требало би да стави барем део својих расположивих капацитета на располагање како би се искористила ова прилика и реализовао његов потенцијал да додатно обезбеди сигурност снабдевања. Ово би такође омогућило флексибилност за уговарање извора гаса на краткорочној основи и у случају ванредних ситуација.

90 в. уп. Одлука Комисије С (2016) 6950 од 28.10.2016. године о изузећу интерконектора ОПАЛ, став 50.

91 в. поглавље 4.2.1.

92 Радни документ служби Комисије наглашава да је, у одређеној мери, флексибилност извора повезана са ванредним ситуацијама: „Што је већа флексибилност снабдевања коју омогућава инфраструктурни пројекат у смислу допремања додатних количина гаса на тржиште у случају ванредне ситуације, утолико је већа и сигурност снабдевања“.

в. Двосмерни проток и проширење капацитета

117. Секретаријат подсећа да ова Одлука не ослобађа Пројекат од било каквих садашњих или будућих делова *acquis communautaire* који се односе на сигурност снабдевања гасом<sup>93</sup>. *Acquis* се тренутно састоји од Директиве 2004/67/EЗ у Уговорним странама Енергетске заједнице и Уредбе (ЕУ) 2017/1938 Европског парламента и Савета<sup>94</sup> у Европској унији. О увођењу Уредбе (ЕУ) 2017/1938 и претходне Уредбе (ЕУ) 994/2010 у право Енергетске заједнице се већ дуго расправља унутар институција Енергетске заједнице, а предвиђена је да се настави и у 2019. години. Након усвајања, ова уредба ће се примењивати на нови интерконектор и његове операторе. Из горње тачке 4.1.2 и из поменутог Тумачења произилази да је, за све аспекте који нису предмет изузећа, АЕРС дужна да осигура хомогеност и усклађеност са садашњим и будућим паневропским стандардима.

118. У складу са чланом 5(4) Уредбе (ЕУ) 2017/1938, све прекограничне интерконекције морају бити физички двосмерне у сваком тренутку. Ова Одлука треба да осигура да Гастранс омогући трајне физичке капацитете за повратни ток. (...) Секретаријат захтева од АЕРС-а да осигура да се овом Одлуком наложи Гастрансу да омогући адекватан капацитет физичког повратног тока из Мађарске у Србију (и даље у Бугарску) за ванредне интервенције, на исти начин као и било који инфраструктурни пројект који подлеже Уредби (ЕУ) 2017/1938 у Европској унији.

119. Поред тога, ова Одлука тренутно укључује само генерални захтев<sup>95</sup> упућен Гастрансу да сваких шест година проверава интересовање тржишта за проширење капацитета (укључујући повратне токове). Оваква учесталост је троструко мања од уобичајене учесталости испитивања тржишне потражње предвиђене чланом 26. Мрежних правила САМ. АЕРС не наводи разлоге за тако неубичајено дуге интервале. Секретаријат захтева од АЕРС-а да измени своју Одлуку тако што ће обавезати Гастранс да идентификује потражњу за повећаним капацитетом путем редовних обавезујућих испитивања тржишта која ће се спроводити сваке друге године, и да сходно томе изгради проширени капацитет, осим уколико се не покаже да проширење капацитета није економски оправдано. Капацитет проширења (као и сваки преостали неискоришћени почетни капацитет) мора бити доступан тржишту под режимом који не подразумева изузеће.

## Закључак

120. Секретаријат се слаже са АЕРС-ом да ће Пројекат повећати сигурност снабдевања природним гасом у Србији и региону ЈИЕ, али само отварањем нове транспортне руте, а не омогућавањем приступа новим изворима гаса.

93 в. Одлуку Комисије о изузећу интерконектора Грчка-Бугарска, С(2018)5058 од 25.07.2018. године, став 39; Одлука Комисије о изузећу С(2015) 1852 од 17.03.2015. године о изузећу интерконектора Трансјадранског гасовода, став 60.

94 Уредба (ЕУ) 2017/1938 Европског парламента и Савета од 25. октобра 2017. године о мерама заштите сигурности снабдевања гасом и стављање ван снаге Уредбе (ЕУ) бр. 994/2010.

95 в. тачку 8. Одлуке: „ГАСТРАНС д.о.о. ће најкасније сваких шест година, или по свом нахођењу, уколико ГАСТРАНС д.о.о. сматра потребним, у било ком тренутку проверавати интересовање тржишта за улагање у Нови интерконектор и, уколико је такво улагање економски оправдано, сачинити инвестициони план и доставити такав инвестициони план Агенцији на сагласност у складу са чланом 250. Закона“.

121. На основу претходно наведеног, Секретаријат захтева од АЕРС-а да осигура потпуну усклађеност целокупног Пројекта (без обзира на изузеће) са чланом 5. Уредбе (ЕУ) 2017/1938. Секретаријат такође тражи од АЕРС-а да примени члан 26. Мрежних правила САМ на капацитете који нису предмет изузећа.

#### **4.3. Ниво ризика улагања мора бити такав да улагања неће бити уколико се не одобри изузеће (члан 36(1)(b) Директиве 2009/73/ЕЗ)**

122. Члан 36(1)(b) Директиве 2009/73/ЕЗ захтева анализу да ли Пројекат не би био реализован уколико не би било одобрено изузеће у погледу власничког раздвајања, приступа треће стране и примене регулисаних цена, у обиму и на начин који су одобрени Одлуком.

123. На самом почетку, Секретаријат подсећа да је изузеће према члану 36. Директиве 2009/73/ЕЗ мера за ублажавање ризика која се прилагођава специфичном профилу ризика великих нових инфраструктурних пројеката. У ту сврху је потребно идентификовати ризике настале у оквиру Пројекта. Свако одобрено изузеће мора бити пропорционално ризику за који се очекује да ће на тај начин бити умањен.

124. На основу докумената које је доставило предузеће и на основу властите анализе, АЕРС закључује да се улагање не би догодило уколико се не одобри изузеће у форми предвиђеној Одлуком. У Одлуци, АЕРС прихвата следеће ризике и њихово образложење: (i) величина пројекта; (ii) веома ограничене могућности за финансирање пројекта ове величине од стране постојећих ОТС-а; (iii) мали број акционара; (iv) ограничен интерес трећих лица да буду корисници система.

125. Секретаријат се генерално слаже да је улагање у Пројекат, са очекиваним CAPEX-ом од око (...), улагање високог нивоа. Секретаријат такође примећује да се претпоставља да коефицијент задужености за финансирање Пројекта износи (...).

126. Даље, Секретаријат констатује да је анализа трошкова и користи која је спроведена у извештају о изводљивости, који је поднесен заједно са захтевом за изузеће, заснована на једном једином сценарију, и то под претпоставком да се 88% укупног капацитета користи на местима излаза Параћин, Панчево и Госпођинци од (...) и на месту излаза Хоргош од (...). Овим сценаријем се моделује само сценариј „одобреног изузећа“ по коме акционари Гастранс резервишу капацитет у обиму који дозвољава Одлука<sup>96</sup>

127. Савремена анализа трошкова и користи за пројекте тог обима инвестиција би захтевала анализу осетљивости<sup>97</sup> заједно са анализом сценарија као основе за одговарајућу процену ризика. То би омогућило да се дефинишу најрелевантнији ризици за финансирање Пројекта.<sup>98</sup> Идентификација најосетљивијих варијабли би била предуслов за доношење одговарајућих стратегија за ублажавање ризика<sup>99</sup>. Такву процену обично захтевају и финансијске институције. Ова врста процене недостаје у студији изводљивости и анализи трошкова и користи, у којој је приказан само један сценарио процене, без анализе осетљивости или анализе алтернативног сценарија. Стога је тешко закључити да ли је тренутни ниво одобреног изузећа пропорционалан идентификованим ризицима.

<sup>96</sup> Динамички план бр. 1 - Гастранс д.о.о. Нови Сад Студија изводљивости за изградњу енергетске инфраструктуре, јун 2018; стр. 23. Главне претпоставке 3 и стр. 6. Под тачком 3.

<sup>97</sup> Водич за анализу трошкова и користи инвестиционих пројеката, 1.2 Дефиниције и опсег процене „главних пројеката“, Генерални директорат за регионалну и урбану политику, децембар 2014. године.

<sup>98</sup> У смислу „кључних варијабли пројекта [које] имају највећи утицај на финансијске и/или економске резултате пројекта“, в. Водич за анализу трошкова и користи инвестиционих пројеката, 2.9 Процена ризика, Генерални директорат за регионалну и урбану политику, децембар 2014. године.

<sup>99</sup> Радни документ служби Комисије, став 45.

128. У студији изводљивости није извршена анализа да би се упоредила финансијска изводљивост пројекта на основу режима који подразумева регулацију и изузеће. Секретаријат међутим констатује да би тренутно примењена методологија регулисаних тарифа за транспорт у Србији довела до високих тарифа у првим годинама рада, док се не постигне већа искоришћеност цевовода, чиме би се ризиковала нижа резервација капацитета. Секретаријат препознаје чињеницу да се методологија тарифирања коју предлаже Гастранс, бави овим питањем и да избегава осцилације тарифа. И поред тога, постоје регулаторне мере, као што је уједначавање прихода/тарифа током година, како би се ублажио ризик од нижих резервација због виших тарифа у првих неколико година у оквиру регулисаног режима. Сходно томе, такве регулаторне мере могу да смање ризик.

129. Секретаријат сматра следеће ризике које је изнео Гастранс као релевантне за ову процену:

- (i) Величина пројекта (у смислу вредности инвестиције (.....), дужина, капацитет) у односу на величину тржишта природног гаса у Србији;
- (ii) да постојећи оператор/оператори транспортног система, или Гастранс као раздвојени субјект, не би били у могућности да привуку капитал и финансирање трећих страна за изградњу инфраструктуре;
- (iii) постојећи оператори транспортног система нису у позицији да изграде пројекат због недовољних људских и логистичких ресурса;
- (iv) мали број акционара између којих би се поделио ризик пројекта;
- (v) инвестициони подстицаји (тј. директни државни фондови, пореске олакшице) не могу се добити од Републике Србије<sup>100</sup> за пројекат, и нема могућности за (делимично) финансирање из грантова међународних финансијских институција, укључујући Европску унију.

130. Секретаријат констатује да се члан 36(1)(б) Директиве 2009/73/ЕЗ бави инвестиционим и финансијским ризицима, али не и ризицима опште природе као што су одложена права на земљиште и дозвола или регулаторни и правни ризици који се не могу ублажити изузећем. Ризике управљања пројектима који се могу приписати ризику повезивања са извођачима и повезивања са downstream и upstream системима требало би ублажити полисама осигурања, одговарајућим пројектовањем и планирањем, али не путем изузећа.

131. Генерално посматрано, Секретаријат не подржава аргумент да је потребно да инвестиција буде заштићена од будућих промена у смислу регулисања права приступа трећих лица<sup>101</sup>. Активности комерцијалног карактера су по природи подложне развоју законодавства и могућим променама правног оквира. Надлежност било ког законодавца да развија и прилагођава примарно и секундарно законодавство економским, тржишним и политичким условима била би неосновано и нереално ограничена захтевима да апсолутно никакве промене у правном оквиру не буду могуће током 20 година<sup>102</sup>.

132. Исто тако, ризик да ће се пронаћи кредитно способни трговци решава се путем обавезујућих услова за расподелу капацитета/услова испитивања тржишта и путем обавезујућег уговора, али не кроз изузеће.

133. Секретаријат констатује да се потенцијална прекорачења трошкова могу надокнадити путем регулисаног тарифног режима, наиме преко корекционог елемента<sup>103</sup> који надокнађује сва ефикасно настала и оправдана прекорачења трошкова у наредном тарифном/регулаторном периоду. Такође, АЕРС је навео да је тренутно важећа методологија обезбедила покривање свих оправданих трошкова и приноса од инвестиција. Према томе, Секретаријат сматра да овај наведени ризик није релевантан за изузеће.

<sup>100</sup> Расположива средства у складу са Процедуралним правилима о условима и начину привлачења директних инвестиција (Службени гласник РС бр. 18/2018).

<sup>101</sup> Радни документ служби Комисије, став 17.

<sup>102</sup> в. Мишљење Секретаријата 1/2013 о изузећу интерконектора Трансјадранског гасовода, став 65.

<sup>103</sup> в. Методологију за одређивање накнада за коришћење система транспорта природног гаса (Службени гласник Републике Србије бр. 93/2012).



134. Поред тога, величина тржишта у Србији као ризик на страни потражње није релевантна референтна тачка за процену ризика, јер је циљ Пројекта не само снабдевање Србије и Босне и Херцеговине, већ и транзит већинског дела количине гаса (око (...%) планираних техничких капацитета) до Мађарске и њој суседних земаља.

135. Што се тиче инвестиционих и финансијских ризика Пројекта, Секретаријат констатује да је трошак преузетог дуга за Пројекат износио (...%)<sup>104</sup> Ово је ниско с обзиром на то да је пројекат реализован у Србији и да је тренутна безризична стопа Србије, 4,2%<sup>105</sup>, чак и ако има за циљ снабдевање тржишта изван Србије. Низак трошак преузетог дуга је разлог за ниске пондерисане просечне трошкове капитала Пројекта (WACC).<sup>106</sup> Претпостављени ниски WACC, потом, резултира релативно ниском интерном стопом приноса (IRR) од (...%).<sup>107</sup>

136. Финансирање једног овако значајног пројекта неизбежно захтева комбинацију финансијских инструмената. Између осталог, они могу обухватити: (i) државне субвенције, зајмове и гаранције, чиме се смањује финансијска изложеност; (ii) финансирање пројекта од стране међународних финансијских институција (МФИ) или државно финансирање које ће путем под-позајмљивања пренетог на друштво за посебне намене/пројектну компанију, обично под веома конкурентним условима; (iii) финансирање од стране Агенције за кредитирање извоза (АКИ); (iv) комерцијални и синдицирани кредити са финансијског тржишта; (v) пројектне обвезнице; (vi) корпоративно финансирање, акционарски (регресни, ограничени или не-регресни или субординирани) кредити; (vii) подршка за завршетак/гаранција акционара да би се смањила изложеност ризику других финансијера; (viii) и акционарски капитал за ограничавање коришћења дугова за финансирање.

137. Претпостављена ниска цена дуга би се могла остварити кроз значајан део финансирања пројекта од стране међународних финансијских институција, у комбинацији са државним гаранцијама, зајмовима или смањеном изложеношћу путем националних или међународних грантова. Секретаријат се слаже са АЕРС-ом да ове опције нису реалне за подршку финансирању Пројекта у његовом тренутном облику. Уместо тога, Пројекат ће морати да укључи кредите комерцијалних банака/синдициране зајмове у оквиру финансијског портфолија, због висине финансијских потреба.

138. Могући начин за постизање таквих повољних услова финансирања био би кроз значајно корпоративно финансирање од стране акционара. Корпоративно финансирање може бити у форми акционарских зајмова, посебних пројектних обвезница<sup>108</sup>, ограниченог/не-регресног дуга или подршке за завршетак/гаранције акционара. У свим овим случајевима, ако је дуг у власништву/финансирање обезбеђено од стране крајњег акционара, ризици се не могу приписати самом Пројекту, већ профилу ризика читавог предузећа које обезбеђује корпоративно финансирање. Оваква структура финансирања би заиста значајно смањила инвестиционе и финансијске ризике Пројекта и могла би да омогући постизање предвиђених трошкова дуга. У том контексту, Секретаријат закључује да наводни ризик у вези са ограниченим бројем акционара не може посебно да поткрепи изузеће, будући да је крајњи већински акционар Пројекта диверсификована, интегрисана компанија за извоз гаса, односно Газпром, са тренутним капиталним улагањима у вредности од око 15,7 милијарди ЕУР и финансијским улагањима у вредности од око 38,5 милијарди ЕУР, од чега су око 2,1 милијарди ЕУР дугорочни кредити дати компанијама<sup>109</sup>

104 Динамички план бр. 1 - ГАСТРАНС д.о.о. д.о.о. Нови Сад Студија изводљивости за изградњу енергетске инфраструктуре, јун 2018; стр. 24: „трошак дуга је 2,5% (информације добијене од менаџмента компаније)“.

105 <https://www.ekapija.com/en/news/1872406/yield-on-15-year-government-bonds-remains-at-42and>

<http://www.icbbg.rs/eng/berza/sno.php?ID=241>, такође приказано у студији изводљивости коју је доставио Гастрас. Безризична каматна стопа заснована је на издавању трезорских обвезница на период од 15 година Републике Србије од 06.09.2018. године, с доспећем 14.01.2019. године.

106 При чему се претпоставља да дуг у структури капитала износи ...% и да је трошак капитала (...%) постављен на ...%.

107 Динамички план бр.1 Гастрас д.о.о. -Студија изводљивости за изградњу енерг. инфраструктуре, јун 2018; стр. 26.

108 У посебном случају када матична компанија купи обвезницу.

109 Газпром ПЈСЦ Годишњи извештај 2017 - Биланс стања на дан 31. децембра 2017. године.

То значи да је пројекат део диверсификованог портфолија ризика. Даље, већински акционар је у могућности да обезбеди повољно корпоративно и пројектно финансирање акционарима Гастранса или пројектне компаније директно преко својих финансијских подружница, што додатно смањује финансијски ризик.

139. Секретаријат признаје да изузеће, а посебно неки његови аспекти, има значајну улогу у омогућавању циљаног ниског трошка дуга, посебно због неопходног укључивања комерцијалних/синдицираних кредита. Без изузећа од власничког раздвајања, Газпром не би могао да буде ангажован као већински акционар у Пројекту.

140. Секретаријат подсећа на своје налазе који су претходно изнети да ће Пројекат, у садашњем облику, ојачати монополистички положај акционара на релевантним тржиштима. Ово смањује ризик од инвестиције и на тај начин смањује потребу за изузећем.<sup>110</sup> Изузеће од обавезе примене правила приступа треће стране и регулисаних тарифа, као што је одобрено од стране АЕРС-а под тренутним условима, нису пропорционални у односу на ризике.

141. Узимајући у обзир резултате необавезујућег испитивања тржишта, такође је могуће у разумној мери претпоставити да ће се реализовати резервације трећих лица, што ће повећати Нето садашњу вредност и IRR, и смањити период отплате. С обзиром да студија изводљивости не садржи анализу осетљивости, Секретаријат не може да утврди размере побољшања кључних финансијских показатеља успешности (KPI) па тако и смањења финансијских ризика, као резултат додатне појединачне резервације треће стране на било ком од места улаза или места излаза.

## **Закључак**

142. На основу горе наведеног, Секретаријат препознаје потребу за дугорочном финансијском стабилношћу и предвидљивошћу за финансирање пројекта који укључује високе инвестиционе трошкове. У том смислу, Секретаријат разуме аргументе промотера пројекта да то захтева изузимање одређеног дела капацитета од примене регулисаних цена и резервисање одређене количине капацитета само за инвеститоре.<sup>111</sup>

143. Секретаријат такође прихвата закључак АЕРС-а да је изузеће од обавезе власничког раздвајања Гастранса као оператора транспортног система на Пројекту оправдано на основу инвестиционог ризика везаног за Пројекат како је тренутно решен. Изузеће од власничког раздвајања може се сматрати сразмерном мером за ублажавање ризика узрокованих величином пројекта и циљаним трошковима дуга што захтева укључивање акционара у капитал и финансирање дуга.

144. С друге стране, Секретаријат сматра да закључци АЕРС-а у вези са изузећем од приступа трећих страна и применом регулисаних цена у садашњим условима од 88% капацитета изузетих од приступа нису сразмерни насталим ризицима.

145. Ниска цена дуга на коју Пројекат циља омогућава ниже тарифе (све остало је остало непромењено). Ако ове ниже тарифе нису доступне кроз приступ трећих страна сваком трговцу на свим тачкама интерконеције, то додатно повећава доминантан положај акционара. Из тог разлога, услови изузећа из Одлуке нису сразмерни препознатим ризицима.

146. Да би се ублажио ризик од привлачења средстава, не би сви тренутно изузети капацитети на српским и мађарским излазним тачкама и српској улазној тачки морали бити изузети од приступа трећих страна и регулисаних цена јер финансијска одрживост Пројекта, као и очекиване резервације трећих страна неће бити угрожене. Секретаријат подсећа да је повећање удела капацитета који није предмет изузећа такође неопходно како би се капацитет учинио приступачним потенцијалним новим тржишним учесницима на српском и регионалном тржишту гаса.

147. Сценарио који се користио за анализу трошкова и користи може се сматрати конзервативним за инвеститора јер није предвиђена ни једна резервација треће стране. Акционари и АЕРС су проценили да је Пројекат у овом конзервативном сценарију финансијски одржив. Међутим, Секретаријат примећује да ће свака резервација треће стране додатно повећати финансијску одрживост пројекта. Стога постоји простор за побољшање конкуренције без угрожавања финансијске одрживости Пројекта.

#### **4.4. Инфраструктура мора бити у власништву физичког или правног лица које је одвојено барем у смислу правне форме од оператора система у чијем систему ће се градити инфраструктура (члан 36. став 1. тачка в) Директиве 2009/73/ЕЗ)**

148. Чланом 36. став 1. тачка в) Директиве 2009/73/ЕЗ се захтева да главна нова гасна инфраструктура за коју је тражено изузеће „мора бити у власништву физичког или правног лица које је одвојено барем у смислу правне форме од оператора система у чијем систему ће се градити инфраструктура“.

149. У том смислу, Одлуком се потврђује да ће нови гасовод изградити Гастранс који није оператор ни у једном другом сегменту система природног гаса на подручју Србије. АЕРС се још ослања на обавезу Гастранса да стекне власничка права над новим гасоводом када се изгради, да управља гасоводом и да врши делатност транспорта природног гаса кроз гасовод. Одлука подлеже услови да Гастранс постане власник новог гасовода и да њиме управља као оператор система у складу са Одлуком.

150. Секретаријат сматра да је довољно утврђено да је Гастранс, барем у смислу правне форме, одвојен од оператора транспортног система задужених за било који други сегмент система за транспорт природног гаса на територији Србије, односно Србијагаса<sup>112</sup> и Југоросгаз Транспорта<sup>113</sup>. Штавише, Секретаријат нема разлога да сумња у намеру привредног друштва да стекне власништво над гасоводом када буде изграђен и да буде одређен као оператор система за транспорт природног гаса који обавља транспорт природног гаса кроз гасовод, што је АЕРС потврдио.

#### **4.5. Корисницима те инфраструктуре мора се наплатити накнада (члан 36. став 1. тачка г) Директиве 2009/73/ЕЗ)**

151. Чланом 36. став 1. тачка г) Директиве 2009/73/ЕЗ се захтева да се накнаде за коришћење главне нове гасне инфраструктуре за коју је затражено изузеће „наплаћују корисницима те инфраструктуре“.

152. Према Одлуци, тарифе за дугорочно уговорене капацитете на Пројекту биће наметнуте свим корисницима изузетих капацитета. Ове тарифе ће се израчунати у складу са методологијом одређивања тарифа коју ће Гастранс утврдити у складу са начелима утврђеним у Одлуци.

153. Имајући у виду да су акционари Пројекта вертикално интегрисана предузећа која су активна и у снабдевању природним гасом, од највеће је важности да накнаде за транспорт нису превелике да не би одвратиле приступ трећих страна (неакционара)<sup>114</sup> и да не постоји злоупотреба доминантног положаја акционара на односним тржиштима. Стога Секретаријат сматра важним да АЕРС одобри методологију одређивања тарифа коју је Гастранс утврдио пре него што ступи на снагу и да је АЕРС овлаштен да редовно прати да ли Гастранс поступа у складу са одобреном методологијом тј. да ли се тарифе одређују у складу са одобреном методологијом.<sup>115</sup>

110 Радни документ служби Комисије, став 46.

111 в. Мишљење Секретаријата 1/2013 о изузећу интерконектора Трансјадранског гасовода, став 66.

154. Под условом да се Одлука измени на горе поменути начин, Секретаријат потврђује да је критеријум утврђен у члану 36. став 1. тачка г) Директиве 2009/737/ЕЗ испуњен.

**4.6. Изузеће не сме бити штетно за конкуренцију или ефикасно функционисање унутрашњег тржишта природног гаса, или за ефикасно функционисање регулисаног система на који је инфраструктура повезана (члан 36. став 1. тачка д) Директиве 2009/73/ЕЗ)**

#### **4.6.1. Изузеће не сме бити штетно за конкуренцију**

155. На основу процене из тачке 4.2.1, Секретаријат долази до закључка да је изузеће штетно за конкуренцију.

#### **4.6.2. Изузеће не сме бити штетно за ефикасно функционисање унутрашњег тржишта**

156. Ефикасно функционисање унутрашњег тржишта може бити угрожено када изузеће спречава укупну оптимизацију функционисања тржишта повезаних са Пројектом или омета слободно кретање гаса, нпр. загушењем.<sup>116</sup> Одлука искључује такве ефекте.

157. Одлуком се даље претпостављају позитивни ефекти Пројекта на функционисање унутрашњег тржишта. Са техничке тачке гледишта, АЕРС предвиђа да ће се са вишим нивоом притиска у оквиру Пројекта избећи загушење, у поређењу са нивоом у постојећем систему транспорта гаса на територији Србије. АЕРС такође упућује на предвиђени споразум о раду између Пројекта и транспортног система на територији Србије.<sup>117</sup> Поред тога, процена АЕРС-а се заснива на претпоставци да ће се заједнички технички стандарди интероперабилности примењивати на тачкама интерконеције.<sup>118</sup>

158. Нема разлога да се претпостави да ће Пројекат створити препреке у смислу компатибилности са техничким и (интер-)оперативним стандардима са гасним системима Србије, Мађарске и Бугарске са којима има за циљ да се повеже. Техничка усклађеност је вероватно само предмет интереса промотера пројекта да физички достигну тржишта циљана Пројектом.

159. Међутим, члан 36. став 1. тачка д) Директиве 2009/73/ЕЗ се односи на ефекат изузећа, а не на техничке параметре Пројекта. У том смислу, Одлуком се анализира само позитиван утицај одабраних елемената изузећа, наиме, доступност краткорочних капацитета и примењивост управљања загушењем на тачкама интерконеције према Републици Србији, Мађарској и Бугарској, што би требало да избегне загушење.<sup>119</sup>

---

112 Како је горе објашњено, Србијагас наставља да обавља послове оператора система за транспорт природног гаса који покрива 95% мреже за транспорт природног гаса на територији Србије, у складу са чланом 421. Закона о енергетици, којим се ова делатност овлашћује пре сертификације новоименованог оператора транспортног система.

113 Лиценца бр. 0219/13-LG-TSU коју је издао АЕРС 28.08.2013. године на период од 10 година.

114 Радни документ служби Комисије, став 57.

115 Такође у случају повећања или смањења тарифа у складу са методологијом одређивања тарифа.

116 Радни документ служби Комисије, став 61.

117 Одлука, страна 56.

118 Тј. правила Уредбе 703/2015 о успостављању мрежног правила о интероперабилности и размени података; Уредба је инкорпорирана у правну тековину Енергетске заједнице Одлуку 2018/02/PHLG-ЕпС Сталне групе на високом нивоу од 12.01.2018. године са роком имплементације и транспозиције 01.10. 2018. године.

119 Одлука, страна 56.

Ипак, утицај изузећа на ефикасно функционисање унутрашњег тржишта није само питање тога да ли се загушење може свести на минимум. Одлука не објашњава друге потенцијалне негативне утицаје изузећа на стварање интегрисаног унутрашњег тржишта гаса и слободан ток гаса преко граница. У том смислу, Секретаријат подсећа да члан 2. Уговора о оснивању Енергетске заједнице задужује Стране Уговора да „створе јединствени регулаторни простор за трговину гасом“ и „да прошире конкуренцију на тржишту гаса и електричне енергије“.

160. У суштини, нова интерконекција између тржишта гаса је у стању да развије позитивне ефекте на развој конкуренције, повећа ликвидност и олакша проток гаса између ових тржишта, тј. тренутно Мађарске и Бугарске.<sup>120</sup>

161. Међутим, под изузећем које је одобрено Одлуком, мало је вероватно да ће се потенцијал ових ефеката остварити. Будући да велики део није отворен за треће стране, јачање доминантних позиција акционара Пројекта на релевантним тржиштима капацитета и роба, систематско укидање подстицаја за унапређење конкуренције, опсег изузећа умањују ефикасно функционисање унутрашњег тржишта и слободно кретање гаса, као и прекограничну трговину.<sup>121</sup>

162. Доступност краткорочних капацитета и примена поступака управљања загушењем на тачкама интерконекције између Србије и Мађарске, сама по себи није довољна за укидање ових негативних ефеката за Мађарску.<sup>122</sup>

163. Што се тиче Мађарске, Секретаријат даље констатује потенцијални ризик од даљег искључења тржишта капацитета (а тиме и тржишта робе). Ова забринутост наведена је у Одлуци Регулаторне агенције за енергетику и комуналне услуге Мађарске (МЕКН) 1858/2017. Изузеће, на начин и у облику који је одобрила Одлука, вероватно ће имати негативне последице за ефикасно функционисање мађарског тржишта. Додатни услови су неопходни да би се трећим лицима осигурао приступ капацитетима.

164. Штавише, за процену утицаја изузећа на функционисање унутрашњег тржишта такође би требало узети у обзир и могуће ефекте на постојеће и будуће инфраструктурне пројекте. То захтева узимање у обзир последица које изузеће може имати на друге пројекте, било да су регулисани, изузети или поднети за изузеће.<sup>123</sup> Изузеће посебно може имати штетан утицај на економску одрживост сличне инфраструктуре која је планирана паралелно са Пројектом.<sup>124</sup>

165. По мишљењу Секретаријата, важно је анализирати овај аспект посебно у погледу планираног интерконектора између Бугарске и Србије (ИБС) који је најразвијенији и утиче на тржиште Србије, Бугарске и Мађарске.<sup>125</sup> Овај интерконектор ће омогућити капацитете за транспорт од .... до .... т3 годишње гаса из Бугарске у Србију и .... т3 годишње из Србије у Бугарску на основу неограниченог приступа трећих страна. Према горе наведеном, ИБС може позитивно утицати на конкуренцију повећање ликвидности и олакшање протока гаса између тржишта гаса. Као што је горе објашњено, Пројекат и његово изузеће, с друге стране, подразумева затварање тржишта и штетно је за конкуренцију. Истовремено, његов капацитет је много већи од капацитета ИБС-а. Под овим околностима постоји ризик од тога да се ИБС не може реализовати на рачуну Пројекта. Имајући у виду овај ризик, Пројекат би требало да омогући барем упоредив ниво слободно доступних количина гаса за снабдевање српског тржишта и физичке повратне токове у Бугарску у случају ванредне ситуације.

---

<sup>120</sup> Мишљење Секретаријата 1/2013 о изузећу Трансјадранског интерконектора за гасовод, став 105; Одлука Комисије D(2008)142 од 08.02.2008. године о изузећу интерконектора Набуко, став 55; Одлука Комисије о изузећу интерконектора између Грчке и Бугарске, C(2018)5058 од 25.07.2018. године став 151.

166. Секретаријат закључује да је изузеће, које је одобрено Одлуком, штетно за ефикасно функционисање унутрашњег тржишта, осим ако се не измени значајно.

#### **4.6.3. Изузеће не сме бити штетно за ефикасно функционисање регулисаног система са којим је инфраструктура повезана**

167. Овај критеријум захтева процену како изузеће утиче на трошкове функционисања регулисаног система са којим ће Пројекат бити повезан. Негативан утицај на ефикасно функционисање регулисаног система дешава се ако би Пројекат, који је АЕРС изузео, довео до знатно виших мрежних тарифа у било ком од регулисаних гасних система у Србији, Бугарској или Мађарској. То би могао бити случај ако би реализација Пројекта захтевала проширење или јачање постојеће регулисане инфраструктуре.<sup>126</sup>

168. Одлуком се закључује да изузеће неће имати утицаја на тарифе регулисаних система у Србији, Мађарској и Бугарској те стога неће бити штетно за ефикасно функционисање регулисаних система. АЕРС тврди да висок ниво заинтересованости за необавезујућу фазу испитивања тржишта у оквиру Пројекта у смислу дугорочних капацитета на улазној тачки у Србију из Бугарске као и на тачки интерконеције према Мађарској сугерише да ће приход који се добије од расподела нових капацитета у Бугарској и Мађарској у корист Гастранса надмашити повезане трошкове проширења система у тим земљама.

169. По мишљењу Секретаријата, ова процена је разумна у случају Србије. Пројекат неће повећати регулисану базу средстава а самим тим и тарифе регулисаног система за транспорт гаса у Србији. Имајући у виду да ће Пројекат у великој мери бити изузет, регулисани систем и купци из Србије су заштићени од ризика надокнаде трошкова недовољног коришћења система путем регулисаних тарифа.<sup>127</sup>

170. Секретаријат такође нема разлога да оспорава претпоставку о неутралном утицају изузећа на регулисани систем у Бугарској.

171. Међутим, Секретаријат је забринут у погледу утицаја Пројекта, будући да је изузет, на регулисани систем Мађарске. Наиме, консултативна документација везана за Десетогодишњи развојни план мреже гасовода (TYNDP) мађарског оператора система за транспорт гаса FGSZ128 указује на утицај Пројекта на повећање регулисаних тарифа за транспорт у Мађарској. Међутим, тачан опсег таквог ефекта остаје подложен коначној одлуци о техничком приступу за повезивање мађарског транспортног система са Пројектом, о чему још није одлучено (како је размотрено у тачки 4.1.1.).

172. Док FGSZ не донесе одлуку о томе да ли и како ће се изградити инкрементални капацитети, тешко је процијенити утицај Пројекта на тарифе и могући пораст који произлази из интерконеције Пројекта с Мађарском. У таквој ситуацији, Секретаријат не може у потпуности прихватити закључке Одлуке о утицају на ефикасно функционисање регулисаног система са којим је Пројекат повезан.

---

121 Одлука Комисије од 9.12.2016. о изузећу интерконектора електричне енергије између Италије и Француске, став 72.

122 За више информација видети став 109. Мишљења.

123 Радни документ служби Комисије, ст. 60 и 63.

124 в. Одлука Комисије С(2011)3424 од 20.05.2011. о изузећу интерконектора Газела, став 63.

125 Пројекат је део ЕУ пројеката од заједничког интереса и требало би да омогући транспорт између 1 и 1,8 милијарди кубних метара природног гаса годишње из Бугарске у Србију и 0,15 милијарди кубних метара из Србије у Бугарску. Са српске стране пројекат би се повезао са постојећим системом за транспорт гаса у Србији. Европска комисија доприноси српској страни пројекта са претприступном помоћи од 49,6 милиона евра. Видети: [https://ec.europa.eu/info/news/eu-investment-gas-interconnection-between-bulgaria-and-serbia-enhance-energy-security-region-2018-may-17\\_en](https://ec.europa.eu/info/news/eu-investment-gas-interconnection-between-bulgaria-and-serbia-enhance-energy-security-region-2018-may-17_en).

126 в. Радни документ служби Комисије, став 62.

#### 4.7. Остало (члан 36. став 6. Директиве 2009/73/ЕЗ)

173. Чланом 36. став 6. Директиве 2009/73/ЕЗ такође се захтева да односно регулаторно тело одлучи о правилима и механизмима управљања и расподеле капацитета пре него што се одобри изузеће. Секретаријат сматра да је АЕРС испунио овај захтев у својој одлуци објављеној 12. фебруара 2018. године.

### 5. Мишљење Секретаријата

174. Из процене критеријума у члану 36. став 1 Директиве 2009/73/ЕЗ и њихове примене на Пројекат од стране АЕРС-а следи да Одлука не испуњава све услове прописане том одредбом. Листа услова из члана 36. став 1. Директиве 2009/73/ЕЗ је кумулативне природе. Ако један услов није испуњен, Пројекат се не може изузети. У том смислу, Секретаријат подсећа да је штетан утицај Пројекта, будући да је изузет Одлуком, на конкуренцију на релевантним тржиштима, као и ниво ризика такав да не оправдава изузеће из члана 36. став 1. Директиве 2009/73/ЕЗ.

175. Секретаријат сматра императивом да се не одобри изузеће за Пројекат, осим ако се следеће мере заштите и правни лекови не уведу у целости, а њихову имплементацију осигурава и прати АЕРС. АЕРС ће осигурати да у случају непоштовања ових заштитних мера и правних лекова изузеће изгуби свој учинак.

176. Секретаријат наглашава да су потребне заштитне мере примењиве и да ће се спроводити у целости без обзира на евентуалне промене у техничким капацитетима Пројекат.

177. Стога, ако АЕРС одлучи да подржи своју одлуку о одобрењу изузећа Пројекта, Секретаријат тражи да се следеће заштитне мере и правни лекови укључе у коначну одлуку АЕРС-а.

*О продаји, резервацијама и расподели капацитета на тачки интерконекије између Бугарске и Србије у Зајечару*

178. Изузеће ће омогућити Гастрансу, у периоду који не прелази 20 година од комерцијалне експлоатације гасовода, да прода и расподели највише ...% укупног техничког годишњег капацитета тачке интерконекије на српско-бугарској граници привредним друштвима Газпром Екпорт и Србијагас („изузет капацитет“). У случају прекомерног резервисања изузетог капацитета, резервације које изврше Газпром Екпорт и Србијагас биће сразмерно снижене. У случају недовољног резервисања изузетог капацитета, преостали расположиви капацитет ће се сматрати дугорочним капацитетом који није предмет изузећа и биће продат и расподељен у складу са правилима наведеним у следећем ставу.

---

127 в. Радни документ служби Комисије, став 62; Одлука Секретаријата 1/2013 о интерконекији Трансјадранског гасовода; Одлука Комисије С(2011)3424 од 20.05.2011. о изузећу интерконекијатора Газела, став 66; Одлука Комисије D(2008)142 од 08.02.2008. о изузећу интерконекијатора Набуко, став 55.  
128 [https://fgsz.hu/file/documents/1/1158/tyndp\\_18122018\\_hu.pdf](https://fgsz.hu/file/documents/1/1158/tyndp_18122018_hu.pdf).

179. Најмање ...% укупног техничког годишњег капацитета Гастранса на тачки интерконекције на српско-бугарској граници („дугорочан капацитет који није предмет изузећа“) биће продато и додељено заинтересованим корисницима система путем годишњих аукција које ће се организовати на платформи за резервисање капацитета у складу са чланом 37. Мрежних правила САМ. Како би се олакшала несметана имплементација, Секретаријат предлаже да се дугорочни производи који нису предмет изузећа нуде на истој платформи која се користи у суседним државама чланицама ЕУ, тј. у Бугарској и Мађарској. Аукције дугорочног капацитета који није предмет изузећа обављају се у две фазе: прва фаза аукције ће бити отворена за све заинтересоване кориснике система, искључујући акционаре Гастранса и њихова повезана друштва. Капацитет који се нуди у 1. фази аукције састоји се од годишњих производа у трајању од највише 20 година. Резервна цена у 1. фази аукције биће једнака тарифи која важи за акционаре Гастранса за коришћење изузетог капацитета. Друга фаза аукције биће отворена за све заинтересоване кориснике система. Понуђен капацитет ће се састојати од годишњих производа не дуже од наредне 3 године. Резервна цена у 2. фази аукције биће једнака тарифи која важи за акционаре Гастранса за коришћење изузетог капацитета.

180. Најмање ....% укупног техничког годишњег капацитета Гастранса на тачки интерконекције на српско-бугарској граници („краткорочни капацитет који није предмет изузећа“) биће продато и расподељено путем аукција које ће се организовати на платформи за резервисање капацитета у складу са чланом 37. Мрежних правила САМ. Како би се олакшала несметана имплементација, Секретаријат предлаже да се краткорочни производи који нису предмет изузећа нуде на истој платформи која се користи у суседним државама чланицама ЕУ, тј. у Бугарској и Мађарској. Аукција ће бити отворена за све заинтересоване кориснике система. Понуђени капацитет се састоји од тромесечних, месечних, дневних и унутардневних производа. Резервна цена за све краткорочне производе на аукцији израчунава се у складу са Поглављем III Уредбе Комисије (ЕУ) 2017/460 од 16. марта 2017. године о успостављању мрежног правила о усклађеним тарифним структурама за транспорт гаса („Мрежна правила TAR“).

*О продаји, резервацијама и расподели капацитета на тачки интерконекције Гастранса између Србије и Мађарске*

181. Изузеће ће омогућити Гастрансу, у периоду који не прелази 20 година од комерцијалне експлоатације гасовода, да прода и расподели највише ....% укупног техничког годишњег капацитета тачке интерконекције на српско-мађарској граници привредним друштвима Газпром Екпорт и Србијагас („изузет капацитет“). У случају прекомерног резервисања изузетог капацитета, резервације које изврше Газпром Екпорт и Србијагас биће сразмерно снижене. У случају недовољног резервисања изузетог капацитета, преостали расположиви капацитет ће се сматрати дугорочним капацитетом који није предмет изузећа и биће продат и расподељен у складу са правилима наведеним у следећем ставу.

182. Најмање ...% укупног техничког годишњег капацитета Гастранса на тачки интерконекције на српско-мађарској граници („дугорочан капацитет који није предмет изузећа“) биће продато и додељено заинтересованим корисницима система путем годишњих аукција које ће се организовати на платформи за резервисање капацитета у складу са чланом 37. Мрежних правила САМ. Како би се олакшала несметана имплементација, Секретаријат предлаже да се дугорочан капацитет који није предмет изузећа нуди на истој платформи која се користи у суседним државама чланицама ЕУ, тј. у Бугарској и Мађарској. Аукције дугорочног капацитета који није предмет изузећа обављају се у две фазе: прва фаза аукције ће бити отворена за све заинтересоване кориснике система, искључујући акционаре Гастранса и њихова повезана друштва. Капацитет који се нуди у 1. фази аукције састоји се од годишњих производа у трајању од највише 20 година. Резервна цена у 1. фази аукције биће једнака тарифи која важи за акционаре Гастранса за коришћење изузетог капацитета. Друга фаза аукције биће отворена за све заинтересоване кориснике система. Понуђен капацитет ће се састојати од годишњих производа не дуже од наредне 3 године. Резервна цена у 2. фази аукције биће једнака тарифи која важи за акционаре Гастранса за коришћење изузетог капацитета.



183. Најмање ....% укупног техничког годишњег капацитета Гастранса на тачки интерконекције на српско-мађарској граници („краткорочни капацитет који није предмет изузећа“) биће продато и расподељено путем аукција које ће се организовати на платформи за резервисање капацитета у складу са чланом 37. Мрежних правила САМ. Како би се олакшала несметана имплементација, Секретаријат предлаже да се краткорочан капацитет који није предмет изузећа нуди на истој платформи која се користи у суседним државама чланицама ЕУ, тј. у Бугарској и Мађарској. Аукција ће бити отворена за све заинтересоване кориснике система. Понуђени капацитет се састоји од тромесечних, месечних, дневних и унутардневних производа. Резервна цена за све краткорочне производе на аукцији израчунава се у складу са Поглављем III Мрежних правила ТАР.

*О продаји, резервацијама и расподели капацитета на излазним тачкама у домаћем систему за транспорт гаса Србије у Параћину, Панчеву и Госпођинцима*

184. Изузеће ће омогућити Гастрансу, у периоду који не прелази 20 година од комерцијалне експлоатације гасовода, да прода и расподели привредним друштвима Газпром Експорт и Србијагас највише .....% укупног техничког годишњег капацитета на три излазне тачке система којим управља Србијагас („изузет капацитет“). У случају прекомерног резервисања изузетог капацитета, резервације које изврше Газпром Експорт и Србијагас биће сразмерно снижене. У случају недовољног резервисања изузетог капацитета, преостали расположиви капацитет ће се сматрати дугорочним капацитетом који није предмет изузећа и биће продат и расподељен у складу са правилима наведеним у следећем ставу.

185. Најмање .... укупног техничког годишњег капацитета Гастранса три излазне тачке система којим управља Србијагас („дугорочан капацитет који није предмет изузећа“) биће продато и додељено заинтересованим корисницима система путем годишњих аукција које ће се организовати на платформи за резервисање капацитета у складу са чланом 37. став 1. Мрежних правила САМ. Како би се олакшала несметана имплементација, Секретаријат предлаже да се дугорочан капацитет који није предмет изузећа нуди на истој платформи која се користи у суседним државама чланицама ЕУ, тј. у Бугарској и Мађарској. Аукције дугорочног капацитета који није предмет изузећа обављају се у две фазе: прва фаза аукције ће бити отворена за све заинтересоване кориснике система, искључујући акционаре Гастранса и њихова повезана друштва. Капацитет који се нуди у 1. фази аукције састоји се од годишњих производа у трајању од највише 20 година. Резервна цена у 1. фази аукције биће једнака тарифи која важи за акционаре Гастранса за коришћење изузетог капацитета. Друга фаза аукције биће отворена за све заинтересоване кориснике система. Понуђен капацитет ће се састојати од годишњих производа не дуже од наредне 3 године. Резервна цена у 2. фази аукције биће једнака тарифи која важи за акционаре Гастранса за коришћење изузетог капацитета.

186. Најмање ....% укупног техничког годишњег капацитета Гастранса три излазне тачке система којим управља Србијагас („краткорочан капацитет који није предмет изузећа“) биће продато и додељено путем аукција које ће се организовати на платформи за резервисање капацитета у складу са чланом 37. Мрежних правила САМ. Како би се олакшала несметана имплементација, Секретаријат предлаже да се краткорочан капацитет који није предмет изузећа нуди на истој платформи која се користи у суседним државама чланицама ЕУ, тј. у Бугарској и Мађарској. Аукција ће бити отворена за све заинтересоване кориснике система. Понуђени капацитет се састоји од тромесечних, месечних, дневних и унутардневних производа. Понуђени капацитет се састоји од тромесечних, месечних, дневних и унутардневних производа. Резервна цена за све краткорочне производе на аукцији израчунава се у складу са Поглављем III Мрежних правила ТАР.

### *Мера ликвидности за тржиште гаса у Србији*

187. Од комерцијалне експлоатације гасовода, акционари Гастранса и њихова повезана друштва дужни су да сваког тромесечја понуде количину у износу од ...% количине њихове укупне продаје природног гаса у односном кварталу претходне године у Србији - без обзира на тачку уласка у домаћи транспортни систем Србије - на независном организованом тржишту, на пр. SEEPEx. Место испоруке понуђеног гаса је Виртуелно место трговине (ВМТ) у Србији. Цена понуде не сме бити виша од цене утврђене у дугорочном уговору субјекта. У недостатку захтева од трећих страна, понуђене количине остају у власништву предузећа које га је понудило.

188. На крају сваког квартала, акционари Гастранса достављају АЕРС-у извештај о количинама природног гаса које су они или њихова повезана друштва продали у Србији као и о количинама гаса које су понудили на организованом тржишту.

189. АЕРС прати усклађеност обавезе акционара из претходна два става и води рачуна да све заинтересоване стране имају слободан и недискриминаторан приступ услугама и гасу који се нуди на организованом тржишту. АЕРС објављује годишње извештаје о ликвидности тржишта гаса у Србији.

190. У случају да треће стране које нису повезане ни са акционарима Гастранса или са њиховим повезаним друштвима остварују комбиновани удео у количини укупне годишње продаје природног гаса у Србији од ....% или више, примена Мере ликвидности се може обуставити наредне године.

191. Најкасније пет година од комерцијалне експлоатације гасовода, АЕРС и Секретаријат ће размотрити да ли је мера ликвидности допринела јачању конкуренције на тржишту природног гаса у Србији и, у зависности од случаја, предложити измене које се односе на општи обим изузећа.

### *Остале мере које се односе на повећање конкуренције и избегавање сукоба интереса*

192. Пре комерцијалне експлоатације гасовода, Србијагас, акционар Гастранса, ће обезбедити да се његово зависно друштво Транспортгас Србија раздвоји и безусловно сертифицира од стране АЕРС-а, узимајући у обзир Мишљење Секретаријата, будући да Србијагас тренутно управља системом за транспорт гаса као оператор транспортног система.

193. АЕРС ће одобрити методологију за одређивање тарифа коју утврди Гастранс пре њеног ступања на снагу. АЕРС ће редовно пратити да ли Гастранс поступа у складу са одобреном методологијом, тј. да ли се тарифе обрачунавају према одобреној методологији.

### *Повећање сигурности снабдевања природним гасом у Србији*

194. Гастранс ће осигурати да физички повратни токови за хитне интервенције буду омогућени из Србије у Бугарску.

Додатни заштитни механизми за ефикасно функционисање унутрашњег тржишта природног гаса и ефикасно функционисање регулисаног система на који је повезан инфраструктурни објекат

195. У мери у којој то није у супротности са изузећем, правне тековине Енергетске заједнице ће се у целини примењивати на не-изузети део Пројекта од датума истека одговарајућих рокова за транспонување.

196. АЕРС ће осигурати да се капацитети на тачкама интерконеције нуде као пакети производа у складу са чл. 19-21. Мрежних правила CAM.

197. АЕРС ће осигурати да се правила за управљање загушењем („искористи или изгуби“ или „искористи или продај“) у потпуности примењују и на капацитете Гастранса који подлежу изузећу и на капацитете који не подлежу изузећу.– АЕРС ће осигурати да Гастранс понуди капацитете који нису номинирани дан -унапред (UIOLI) и одмах достави релевантна правила АЕРС-у на сагласност.

198. АЕРС ће осигурати да прекидни капацитет (тј. виртуелни проток у супротном смеру) буде расположив на гасоводу Гастранса у правцу из Мађарске у Србију и из Србије у Бугарску по тарифи која је приближно једнака нули од почетка комерцијалних операција. АЕРС ће обезбедити да Гастранс примени све релевантне елементе правих тековина Енергетске заједнице који омогућавају контра номинације и обезбеђивање прекидних капацитета у обрнутом смеру на гасоводу за све трговце. АЕРС ће блиско сарађивати са националним регулаторним органима Бугарске и Мађарске како би се осигурало да се релевантни прекидни капацитет који одговара понуди на гасоводу Гастранс може такође резервисати и номинирати у оквиру њихових надлежности и регулаторних система.

199. Гастранс ће идентификовати потражњу за проширењем капацитета како у директном, тако и обрнутом смеру тока у цевоводу, кроз редовна испитивања тржишта која ће се вршити сваке друге године, и на тај начин изградити проширење капацитета, осим уколико се не покаже да такво проширење није економски исплативо. Новоизграђени проширени капацитет ће бити понуђен и додељен путем аукција дугорочних и краткорочних капацитета путем платформе за резервисање капацитета у складу са чланом 37.Мрежних правила САМ. Аукције ће бити отворене за све заинтересоване стране.

200. Гастранс ће осигурати, а АЕРС ће надзирати да ли Гастранс послује независно од својих акционара. Гастранс ће чувати поверљивост комерцијално осетљивих информација и гарантује да информације које се између осталог односе на резервацију, номинацију и расподелу капацитета неће обелодањивати на дискриминаторан начин у корист својих акционара и повезаних друштава.

Беч, 1. фебруар 2019.

Јанез Копач директор, с.р.  
Дирк Бушл, заменик директора/правни саветник, с.р.

#### IV. Изјашњење странке о предлогу коначне одлуке

По пријему овом мишљења Агенције је позвала странку да Агенцији у року од 8 дана достави изјашњење о условима изузећа које је Секретаријат образложио у свом мишљењу а на којим условима је Агенција дужна да заснује своју коначну одлуку о изузећу у највећој могућој мери. Поступајући по позиву који је Агенција упутила пуномоћницима странке дописом који је уручен 7.2.2019.године, у складу са чланом 11. и 106. Закона о општем управном поступку, ГАСТРАНС д.о.о. је преко пуномоћника доставио изјашњење актом од 22. 2 2019.године, у коме у претежном делу оспорава садржину мишљења Секретаријата у делу који се односи на тач. 178-192. и 198. мишљења Секретаријата.

Гастранс у достављеном изјашњењу захтевао да одредбе тач. 1,2,3,4,5,6,7,12,13,14,15,16. и 17. диспозитива Прелиминарног решења остану неизмењене, а да у погледу тач. 8. 9. 10. и 11. Агенција усвоји следеће захтеве јер оцењује да би примена услова из мишљења Секретаријата била неоснована, из разлог акоји следе:

- у тачки 179. Мишљења Секретаријат захтева да капацитети буду понуђени заинтересованим корисницима система у Фази 1 расподеле капацитета, искључујући акционаре/чланове Гастранс д.о.о и њихова повезана друштва

-да је Гастранс д.о.о. разуме да се под „свим заинтересованим корисницима система“ подразумевају друштва која су изразила интересовање за коришћење новог интерконектора током трајања необавезујуће фазе,

- да је постојао објективан разлог којије оправдава...% капацитета за приоритетну расподелу на свим улазним и излазним тачкама као и да се изузети капацитети у пракси одобравају у јединственом проценту на свим улазним и излазним тачкама;

- да је проценат приоритетних капацитета изведен из износа дугорочних обавеза везаних за капацитет, потребних за постизање економски одрживе тарифе и добијања довољно средстава за финансирање дуга од стране трећих лица како би акционари/чланови могли да се обавезу на улагање капитала и реализују пројекат чак и у случају да не постоји интересовање трећих лица.

Странка указује да Мишљење Секретаријата захтева измену процента за приоритетне капацитете у смисл смањења и примене различитих процента на улазну и излазним тачке, за шта Секретаријат није дао образложење на који начин је утврдио конкретан предлог процената, па је у одсуству објашњења немогуће је разумети зашто би се проценти на улазној тачки из Бугарске и на излазној тачки у Мађарској разликовали. Гастранс указује и да је у супротности то што се обим ослобађања гаса за потребе његовог стављања на располагање тржишту и успешност примене ове мере утврђује на основу ...% тржишног учешћа у Србији, док је излазни капацитет у српски систем који се приоритетно распоређује на акционаре/чланове ограничен на ...%, уместо на ...%. У Мишљењу такође указује да не разматра како би одговарајући проценти изгледали из перспективе обезбеђивања банкабилности пројекта као основног параметра за почетно одређивање капацитета, као и у случајевима у којима можда неће бити значајне иницијалне потражње за дугорочним капацитетом од стране трећих лица. Одлука би теоретски омогућила да до ...% излазних капацитета на српско тржиште може остати неуговорено или се може уговорити само на основу трогодишње обавезе. Применом уобичајених захтева за обезбеђивање финансирања за гасоводе овакве природе, Гастранс указује да увиђа да такав аранжман не би био исплатив нити би се њиме обезбедило да акционари/чланови изврше потребна улагања у капитал.

У погледу захтева Секретаријата у вези са расподелом капацитета на месту интерконекције између Бугарске и Србије Гастранс д.о.о. и његови акционари/чланови прихватају предложене проценте приоритетног капацитета за акционаре/чланове, и дугорочне који нису предмет изузећа као и ...% краткорочних капацитета који нису предмет изузећа једино ако се кључни услови финансирања који представљају основу првобитног техничког димензионисања могу и даље испунити у неком другом облику. Исто важи и у погледу фазног спровођења аукција за дугорочне капацитете који нису предмет изузећа. Гастранс д.о.о. напомиње да, приликом утврђивања приступа који се заснива на различитим процентима расподеле за различите улазно/излазне тачке, није предложено апсолутно ограничење учешћа капацитета акционара/чланова а то се разликује од става у другим одлукама о изузећу. Примена тог приступа помогла је да се ублажи значајно одступање од принципа 88% - 12%. Ово само ако постоји могућност да добију значајне капацитете на аукцијама на којима учествују сви учесници на тржишту (ако је потребно) будући да ће Нови интерконектор на тај начин моћи да обезбеди реализацију сличног нивоа резервација као што би то био случај с моделом 88% - 12%, што сматрају кључним за обезбеђивање финансирања Новог интерконектора и за очување комерцијално одрживог нивоа тарифа. Гастранс д.о.о. закључује да би у одсуству значајног интереса за капаците у фази 1. аукције, не би било примерено да се капацитети расподељују у овој фази јер би то резултирало у неекономичном дизајну гасовода и довело би до виших тарифа. Зато предлаже да, у случају да се успешне понуде односе на мање од 90% дугорочних капацитета који нису предмет изузећа, (што би одговарало сличном основном сценарију финансирања као за првобитно предложене капацитете од 88% за које су акционари/чланови друштва Гастранс д.о.о. изразили спремност да се уговорно обавезу) аукција у првој фази не би требало да резултира расподелом капацитета и уместо тога све капацитете би требало пренети у другу фазу ради расподеле.

Гастранс д.о.о. оспорава захтев да се капацитети који се нуде у оквиру друге фазе „састоје од годишњих производа за период не дужи од следеће 3 године“ како је предложио СЕЗ, укзуюћи да СЕЗ није дао никакво образложење у погледу разлога за одређивање рока од 3 године, нити образложење да ли је такво ограничење конзистентно са претходним случајевима одобрених изузећа, односно да ли одражава тренутни или могући будући степен развоја тржишта. Анализа коју је спровео Гастранс д.о.о. јасно показује да би, ако се капацитети расподељују само на тој основи, ниво резервисаних капацитета у тој категорији био свега 30%, што

оцењује да је недовољно за финансијске институције које би обезбедиле финансирање пројекта а, ако се спроведе, довешће до тога да пројекат престане да буде прихватљив за финансирање, односно да пројекат не испуњава услове банкабилности, што може да резултира одустанком од пројекта. Такође, указују да ће то повећати износе тарифа и довести до тога да економично снабдевање гасом буде неодрживо како за акционаре/чланове друштва Гастранс д.о.о. тако и за његове конкуренте. Осим тога, сматрају непотребним да СЕЗ захтева да трећа лица која су конкуренти члановима/акционарима могу да резервишу капацитете само на краће периоде у поређењу са акционарима/члановима, ако њихово интересовање у необавезујућој фази испитивања интересовања тржишта упућује на закључак да су они заинтересовани за дугорочне капацитете у трајању између 10 и 20 године, а не 3 године како СЕЗ предлаже а за чим ни једна трећа страна није изразила интересовање. Уместо тога, Гастранс д.о.о. предлаже да дугорочни годишњи капацитети у оквиру друге фазе аукција који нису предмет изузећа морају бити на период од 20 година из чисто комерцијалних разлога с обзиром да у супротном пројекат не би био реализован.

Такође, Гастранс д.о.о. сматра и да је важно да му се остави право да одабере платформу за расподелу капацитета коју ће користити за спровођење фаза аукције. Коментар СЕЗ у ставу 185. Мишљења упућује да може бити прикладно да се дугорочни улазни капацитети нуде на истој платформи коју користе и друге суседне државе чланице (односно на RBP), али ако би Гастранс д.о.о. био везан за одређену платформу изричитим захтевом садржаним у регулаторној одлуци, то би умањило његов утицај у преговорима са компанијама које пружају услуге расподеле капацитета путем платформе и готово сигурно би довело до повећања трошкова, као и да постоје други оправдани разлози да се узму у обзир други могући пружаоци ових услуга, као што је PRISMA, или чак могућност да Гастранс д.о.о. развије своју сопствену платформу.

У погледу наложене мера ликвидности за тржиште гаса у Србији Гастранс д.о.о. сматра упитном законитост такве мере, као и њену делотворност и примереност, јер тач. 187. до 191. Мишљења СЕЗ не уводе мере за Гастранс д.о.о. већ крајње власнике и сва њихова зависна друштва која обављају делатност производње и снабдевања природним гасом. Према члану 95. Закона о општем управном поступку и чл. 48. до 60. Закона о енергетици, АЕПС не би имао основа, према материјалним прописима, да одреди било какву меру као што је мера ликвидности предложена у Мишљењу, већ само да у складу са чланом 57. став 3. Закона о енергетици, испитује околности податке и размењене информације, укључујући оне у погледу функционисања тржишта природног гаса, и да одлучује о примени мера за унапређење ефективне конкуренције и ради обезбеђивања нормалног функционисања тржишта, да сарађује са органом надлежним послове конкуренције, а што значи да АЕПС не може да доноси одлуке само на основу предлога мере изнетог у Мишљењу, већ таква мера треба да буде предмет посебног поступка и одлуке којом би се узело у обзир Мишљење и која би морала бити у складу са свим осталим условима овог процеса како би се одредила разумна мера у складу са чланом 57. Стога, узимајући у обзир горенаведене аргументе, Гастранс д.о.о. сматра да би спровођење мере ликвидности било неразумно, неоправдано и правно неспроводиво унутар оквира постављеног Коначним Актом о изузећу. Гастранс указује и да овакве мере, према недавним налазима панела Светске трговинске организације у поступку решавања спора Руска Федерација / Европска унија и њене државе чланице – Одређене мере које се односе на енергетски сектор (WT/DS 476/R), у пресуди утврђено да различити додатни услови за ограничења резервисања капацитета у вези са опционим програмима ослобађања гаса односно капацитета за потребе његовог стављања на располагање тржишту нису у складу са Чланом XI:1 Општег споразума о царинама и трговини из 1994. године (ГАТТ), те да мера ликвидности предложена Мишљењем има исти недостатак (супротна је ГАТТ-у), а што се може у потпуности утврдити тек након јасног дефинисања мере ликвидности.

Гастранс д.о.о. сматра да је препорука из Мишљења у погледу цене ослобођене количине гаса за потребе његовог стављања на располагање тржишту није јасна, уколико ова препорука значи да би предметне количине гаса требало да буду продате по куповној цени плаћеној за гас од стране акционара/чланова, па би таква одредба Мишљења била незаконита. Гастранс д.о.о. нема информацију да су такве мере икада биле примењене у оквиру поступка изузећа нити чак као резултат испитних поступака у вези са заштитом конкуренције односно одобравањем концентрације. Чак и у случајевима када су програми ослобађања количине гаса за потребе његовог стављања на располагање тржишту били успостављени, гас је био нуђен на тржишту путем аукција. Према виђењу друштва Гастранс д.о.о., то ће вероватно бити једнако мери експропријације и као резултат, предлог из Мишљења би имао ефекат као мера експропријације, што је такође

противно људском праву на имовину из члана 58. Устава Републике Србије. Члан 58. Устава Републике Србије прописује да право својине може бити одузето или ограничено само у јавном интересу утврђеном на основу закона, уз накнаду која не може бити нижа од тржишне, као и да се законом може (једино) ограничити начин коришћења имовине. Овај приступ у одређивању цена гаса сматра да неће бити одржив ни због обавеза према билатералним инвестиционим споразумима и Светској трговинској организацији. Република Србија се тренутно налази у поступку приступања Светској трговинској организацији и последично већ има обавезу да се усклађује са правилима Светске трговинске организације, те да би не прихватање захтева из Мишљења било у складу са међународним обавезама Републике Србије према Руској Федерацији и Швајцарској. ГАСПРОМ у изјашњењу указује да АЕРС треба, у сарадњи са надлежним органима, да обезбеди да његова одлука буде усаглашена са Споразумом између савезне владе Савезне Републике Југославије и владе Руске Федерације о стимулсању и узајмној заштити улагања од 10.10.1995. године и Споразумом између владе Републике Србије и владе Руске Федерације о испорукама природног гаса из Руске Федерације у Републику Србију од 13.10.2012. године. На крају, Гастрас д.о.о. напомиње да продаја гаса на српском тржишту представља активност за коју је потребно добити дозволу и у складу са члановима 19. и 22. Закона и да се чини да би било незаконито наметање друштвима обавезе у вези са продајом гаса ако они не поседују нити имају законску могућност да поседују одговарајућу лиценцу.

Гастрас указује у изјашњењу и да детаљност мере ликвидности знатно превазилази досадашњу праксу примене еквивалентних економских мера које су предложене у другим пројектима. На пример, за програм ослобађања гаса за потребе његовог стављања на располагање тржишту који је спроведен у случају ТАП гасовода постојала је могућност привременог повлачења мере које је одобрио национални регулаторни орган у консултацији са националним органом надлежним за питање конкуренције. Чини се да СЕЗ није дао могућност домаћим регулаторним органима Србије једнаку могућност да утврде да ли у локалним условима постоје разлози који би могли да повремено утичу односно спрече спровођење мере ликвидности у Србији. Самтра и да предложени обим програма ослобађања гаса за потребе његовог стављања на располагање тржишту није пропорционалан и иде значајно изван оног што је до сада виђено у пракси. Зказује да одређени број програма ослобађања гаса за потребе његовог стављања на располагање тржишту су одредили Европска Комисија и надлежна регулаторна тела у државама чланица, било као саставни део у поступцима за одлучивања о пријавама концентрације било као део поступка либерализације тржиште енергије. Ови програми су били ограничени на период краћи од 10 година и били су и односили су се на приближно 15% релевантне потрошње гаса или чак на мањи проценат. Као пример може се узети одлука Европске Комисије M.3868-DONG/Elsam/Energi E2 која се односила на утврђивање програма ослобађања гаса за потребе његовог стављања на располагање тржишту у износу од приближно 10% укупне потрошње у Данској – што је 3 пута мање него мера предвиђена у Мишљењу, при чему је трајање ове мере у случају Данске било ограничено на период до 6 година. Остали случајеви укључују одлуку Европске Комисије од 21.12.2005. године у случају M.3696-E.ON/MOL у вези са одређивањем мере ослобађања гаса за потребе његовог стављања на располагање тржишту у вези са трансакцијом која је укључивала преузимање од стране E.ON-а једног броја MOL-ових зависних друштава на мађарском тржишту; меру коју је одредило шпанско министарство привреде 29.06.2010. Одлука RCL 2001/1644 у вези са мером ослобађања гаса за потребе његовог стављања на располагање тржишту управљеном на Sagane S.A.A. у погледу 25% уговорених количина гаса из гасовода Магреб у периоду од 2001. до 2003. године; комуникација Комисије за уређење енергетике у вези са утврђивањем програма ослобађања гаса за потребе његовог стављања на располагање тржишту у Француској од 15.04.2004. године која одређује меру ослобађања гаса за потребе његовог стављања на располагање тржишту управљену против учесника на тржишту у јужним и југоисточним областима Француске за период од 3 године; одлука италијанског тела за струју и гас, одлука ARG/gas 114/09 којим је одређен програм ослобађања гаса за потребе његовог стављања на располагање тржишту управљена према Eni-у за период од октобра 2009. до марта 2010. године; press release одељење за лојалну трговину у вези са споразумом Одељења за лојалну трговину са British gas-ом од 11.03.1992. године у погледу обавезе преузете од стране British gas-а која укључује обавезу ослобађања најмање 500.000.000 therms гаса годишње у периоду од 1992/1993 до 1994/1995. и 200.000.000 therms током 1995/1996; налог одељења за картеле Вишег суда у Бечу од 18.10.2002. године којим се региструје заједничко привредно друштво између националне компаније за нафту и гас ОМВ и

регионалних снабдевача гаса који налог између осталог садржи и обавезу ослобађања гаса 250.000.000 м<sup>3</sup> гаса за период од 2003. до 2008. године путем аукција.

Мишљење одређује захтев у погледу ...% обима продаје природног гаса што у значајној мери надмашује досадашње одлуке које су горенаведено поређење без давања било каквог образложења за одређивање таквог процента, а што је противно поступку доношења одлука Европске комисије, који укључује детаљну оцену ефеката програма ослобађања гаса за потребе његовог стављања на располагање тржишту, како би се извео закључак да је такав програм пропорционалан да би постигао намеравану сврху (таква детаљна оцена уобичајено узима у обзир ефекте на различите нивое у ланцу снабдевања, на вишим нивоу и на нижим нивоима снабдевања). Непостојање такве детаљне оцене доводи до арбитражног одлучивања које није засновано на стварним ефектима на релевантном тржишту, што на крају доводи у питање ефективност/делотворност предложеног програма ослобађања гаса за потребе његовог стављања на располагање тржишту. Сви горњи примери јасно показују да Мишљење у огромној мери одступа од досадашње праксе по сличном питању. Овакво одступање је утврђено и у погледу идентитета субјеката у односу на које је ова мера управљена. Конкретно, сви програми ослобађања гаса за потребе његовог стављања на располагање тржишту су утврђени као мера према националном снабдевачу који је нижи у ланцу снабдевања а не на његовог снабдевача који је виши у ланцу снабдевања, на шта овде упућује Мишљење. Стога, не само да је делотворност ове мере проблематична, посебно имајући у виду да не постоји ни један овакав пример у досадашњој пракси, већ је ова мера истовремено по својој природи дискриминаторна мера уперена против Гаспрома.

Мера ликвидности такође подлеже бројним захтевима, укључујући продајне платформе, место испоруке гаса, ограничење цене по којој се ослобођени гас има ставити на располагање на тржишту (што по својој природи представља меру која има ефекат експроприационе мере); услов да понуђене количине остају у власништву понуђача у случају да се исте не искористе (што је, како је горе аргументовано, неразумно и прекомерно оптерећење трошковима / комерцијалним ризицима који се пребацују на учеснике на тржишту у име отварања тржишта); дужности кварталног извештавања које представљају неразумно високо административно оптерећење, а које предлаже неповезано и некомерцијално оријентисано административно тело без обзира на притисак који такве обавезе извештавања имају на учеснике на тржишту. Гаастанс с тога оцењује да ови услови заједно премашују ефекте до сада изречених мера овог типа. Гаастанс д.о.о. поставља питање да ли је такав приступ оправдан или представља пропис ради прописа. Гаастанс указује да постоје практичнији мере ликвидности које треба размотрити а које нису адресиране у Мишљењу (механизми на којима мера почива би захтевали опсежне дискусије и ангажовање берзи гаса, СЕЗ и других како би се утврдила одговарајућа комерцијална и регулаторна структура за спровођење таквог аранжмана), те да друштву Гаастанс д.о.о. треба омогућити да развије потенцијално одговарајућу структуру у одређеном временском периоду, а потом да предлог АЕРС-у. Такође, Гаастанс д.о.о. сматра непропорционалним да се ...% количине гаса које подлежу мери ликвидности обрачунавају на основу тржишног учешћа акционара/чланова. Узимајући у све наведено, како у погледу законитости тако и правне природе мере ликвидности Гаастанс д.о.о. истиче да Агенција не би требала да наметне меру ликвидности из Мишљења.

Гаастанс д.о.о. напомиње да се у ставу 196 Мишљења предлаже да АЕРС треба да обезбеди да се капацитети на местима интерконеције нуде као спојени капацитет у складу са чл. 19-21. NC CAM. Гаастанс д.о.о. и њени акционари/чланови, прихватају овај захтев,

У вези са тачком 192 Мишљења који се односи захтев у поглед власничког раздвајања и безусловне сертификације друштва Транспортгас Србија, Гаастанс д.о.о. сматра да предметни захтев СЕЗ правно и процедурално неутемељен у предметној одлуци о изузећу јер Акт о изузећу доноси АЕРС у складу са Законом о општем управном поступку што га чини управним актом којим се решава о појединачном захтеву непосредном применом закона у одговарајућој области, и утврђују права и обавезе стране у управном поступку, а да овај захтев СЕЗ намеће немогућу обавезу регулатору да се, супротно важећем закону, обавезе најмање два различита субјекта (без обзира на чињеницу да су то повезана друштва) у погледу две различите обавезе (који су предмет два одвојена поступка (поступак изузећа односно поступак сертификације)) пред истим органом (АЕРС), регулисане различитим процедурама (процедура сертификације уређена члановима 239-241 Закона о енергетици док је процедура изузећа регулисана чланом 288 Закона о енергетици), различитим захтевима у погледу доказивања различитих услова и са различитим правним и оперативним последицама два

регулаторна процеса. Гастранс указује да је признавање појма различитих поступака у српском Закону о енергетици препознато је и у претходним одлукама СЕЗ које се односе на српске субјекте који обављају делатност у сектору енергетике, што је довело до различитих (неповезаних) одлука СЕЗ у сваком појединачном поступку, чиме је СЕЗ показао да признаје појам различитих поступака, те да АЕРС треба да у највећој могућој мери узме у обзир изјашњење и поступа у свему у складу са законима Републике Србије и њеним надлежностима у одређеним поступцима.

Гастранс указује да тачка 197. Мишљења у погледу начина управљања загушењима (начела „искористи или изгуби“ (на енглеском: Use-It-Or-Lose-It) или „искористи или продај“ (на енглеском: Use-It-Or-Sell-It)) могу бити тумачена на различите начине, а да примену овог начела „искористи или изгуби“ треба да омогућити на прекидној основи дан унапред. Гастранс д.о.о. такође напомиње да сагалсно ставу 199 Мишљења прихватга да се процес испитивања интересовања за проширеним капацитетом спроводи сваке две године (а не сваких 6 година у складу са Прелиминарним актом о изузећу) и да се расподела новоизграђених капацитета врши путем платформе за расподелу капацитета у складу са чланом 37. NC CAM. С тим у вези, Гастранс д.о.о. тражи да се одредбе које се односе на примену правних тековина из тачке 195 Мишљења захтевати појашњење као и у погледу примене чланова 19-21 NC CAM које прихвата да примењује само у периоду након пуштања гасовода у оперативни рад. Гастранс д.о.о. што је потребно да АЕРС приликом доношења своје коначне одлуке додатно прецизира. Такође, садржај става 198 Мишљења који се односи на контра номинације и обезбеђивање прекидног капацитета у обрнутом смеру је, у принципу, прихватљив. али да ово неће бити изводљиво од датума пуштања гасовода у оперативни рад. већ од момента када то буде „разумно могуће“.

Како СЕЗ сматра да повратни капацитет треба да буде доступан готово без икаквих трошкова. Гастранс д.о.о. не сматра да овај захтев ствара једнаке услове и да ће допринети укупној конкурентности у снабдевању на објективан и недискриминаторан начин. Гастранс сматра да ће то пре послужити у сврху да гас који је доступан на мађарском тржишту буде продат на српском или бугарском тржишту без трошкова транспорта, чиме би се испоручиоци гаса на српском и бугарском тржишту ставили у знатно неповољнији положај, па плаћање тарифе за повратни транспорт би омогућило смањење укупних тарифа и тиме имала већи утицај на економско снабдевање појединачних тржишта гасом. Гастранс д.о.о. остаје при ставу да се тарифа за повратне капацитете одреди у вредности од 90% од тарифе за непрекидни капацитет у оригиналном правцу Бугарска-Мађарска и да је такав предлог разуман.

Што се тиче става 200 Мишљења, Гастранс д.о.о. сматра да је обавеза АЕРС-а, да обезбеди да Гастранс д.о.о. послује независно од својих акционара, прикладна под условом да се укључи напомена да то важи само у оној мери у којој то "није у супротности са обимом изузећа".

У погледу тачке 8., Гастранс д.о.о.

-захтева да АЕРС задржи приоритетну расподелу за лица која имају право на приоритетну расподелу као што је дефинисано у Прелиминарном акту о изузећу;

-захтева да АЕРС појасни у коначном акту о изузећу да проценти за приоритетну расподелу лицима која имају право на приоритетну расподелу не резултирају тиме да се на дугорочни капацитет за друга лица која нису лица која имају право на приоритетну расподелу у потпуности примењују правне тековине Енергетске заједнице без узимања у обзир обима изузећа;

-Захтева да се проценти капацитета лица која имају право на приоритетну расподелу и капацитета за све заинтересоване стране утврди на основу максималног техничког годишњег капацитета на улазној тачки и излазним тачкама наведеном у Прелиминарном акту о изузећу, и то:

-... милиона м3 на 20 степени Целзијуса / дан / година за улазну тачку Кирево/Зајечар;

-... милиона м3 на 20 степени Целзијуса / дан / година за излазну тачку Србија.

-... милиона м3 на 20 степени Целзијуса / дан / година за излазну тачку Хоргош/Кишкундоржма; и

-Захтева и да се:

1. за улазну тачку Кирево/Зајечар може приоритетно доделити до 70%, на излазима у Србији 55% а на Хоргошу 75% максималног техничког годишњег капацитета лицима која имају право на приоритетну расподелу за период трајања уговора од 20 година;

2. да се преосталих 20% максималног техничког годишњег капацитета сн азлазу Зајечар, односно 35% на излазима у Србији и 15% на излазу Хоргош, може распделити свим заинтересованим странама за период трајања уговора од 20 година у следеће 2 фазе, тако да у првој фази Гастранс д.о.о., може да постави ниво



понуде у складу са принципима за алтернативну расподелу према NC CAM и да Лица која имају право на приоритетну расподелу не учествују у првој фази.;

- захтева да свако прекорачење резервисаних капацитета се решава рангирањем понуда према њиховој комерцијалној вредности (количина и трајање);

- захтева да ако нивои понуде нису испуњени у првој фази, понуде трећих лица ће се аутоматски пренети у другу фазу у којој ће се само понуде у трајању од 20 година прихватити и у којој лица која имају право на приоритетну расподелу могу да дају понуде, да свако прекорачење резервисаних капацитета се решава истом методом која се примјењује у првој фази, да прву и другу фазу организује Гастранс д.о.о. на основу свог правилника израђеног у складу са коначним актом о изузећу и у мери у којој је то применљиво са Правилима о расподели, узимајући у обзир наше примедбе из одељка 8, и да ако приоритетна расподела капацитета лицима која имају право на приоритетну расподелу капацитета и две фазе за заинтересоване стране заједно не достигну 90% максималног техничког годишњег капацитета, Гастранс д.о.о. има право да смањи капацитет у складу са принципима из Прелиминарног акта о изузећу;

- захтева да сви преостали капацитети расподељују се као краткорочни капацитети у виду кварталних, месечних, дневних и унутардневних производа, у складу са Законом о енергетици којим ће се имплементирати NC CAM;

- захтева да након почетка оперативног рада новог интерконектора, краткорочни капацитет се нуди као спојени капацитет под условом да су оператор и регулатор суседног транспортног система донели све неопходне одлуке којима се то омогућује;

- захтева да Гастранс д.о.о. има право да слободно изабере платформу за расподелу путем које ће расподелити краткорочне производе.

Захтева да се за излазну тачку Србија:

- захтева да се у тачки 9 Прелиминарног акта о изузећу, АЕРС ради избегавања сваке сумње потврди да ће се правне тековине Енергетске заједнице примењивати на капацитете који нису додељени лицима која имају право на расподелу капацитета од датума истека одговарајућих рокова за транспоновање у мери у којој таква примена није у супротности са обимом изузећа одобреним коначним актом о изузећу, а да сви остали елементи из тачке 9. Прелиминарног акта о изузећу остану непромењени.

- захтева у погледу тачке 11 Прелиминарног акта о изузећу, да АЕРС-а поново потврди основаност одлуке из тачке 11 уз право провере тарифних обрачуна, података и документације. АЕРС може да допуни Тачку 11 додавањем одредбе да ће АЕРС редовно пратити да ли Гастранс д.о.о. поступа у складу са одобреном методологијом, посебно да ли се тарифе обрачунавају према одобреној методологији. Гастранс д.о.о захтева да сви остали елементи из тачке 11. Прелиминарног акта о изузећу остану непромењени.

У вези са налогом власничког раздвајања друштва Транспортгас Србија, Гастранс д.о.о захтева од АЕРС-а да наведе да је ово питање предмет посебног поступка пред АЕРС-ом и да ће се решавати у складу са тим посебним поступком, а у погледу тачке 198 Мишљења Гастранс д.о.о. захтева од АЕРС-а да на одговарајући начин адресира предлоге из Мишљења у погледу омогућавања контра номинација и сарадњу националних органа. На крају, Гастранс д.о.о. указује на потребу усклађивања праивла расподеле капацитета у Одлуци, Прелиминарном Акту о изузећу и Мишљењу.

Агенција је поступајући у складу са чланом 288. став 3. Закона, затражила од Министарства рударства и енергетике да достави изјашење или мишљења н аконачни акт о изузећу својим дописом од 5.2.2019. године. Министарство рударства и енергетике је поступајући по овом захтеву доставило Агенцији допис бр. 011-00-18/2019-01 од 25.02.2019. године у коме указује да је ово миистарство доставило своје мишљење актом од 18. јула 2019. године, које је објављено у „Службеном гласнику РС“ 74/18 од 5.10.2018. године заједно са Прелиминарним решењем.

## V. Образложење диспозитива решења

Агенција је одредила обим и трајање изузећа као и услове под којима се одобрава изузеће, пошто је у поступку који је претходио доношењу овог решења оценила да пројекат Новог интерконектора испуњава прописане критеријуме и услове изузећа из члана 288. став 1. тач. 1)-5) Закона.

Оцену испуњености прописаних услова за одобравање изузећа у погледу изузећа од правила приступа треће стране и примене регулисаних цена и изузећа од обавезе власничког раздвајања из члана 288. став 1. тачка 1) - 5) Закона Агенција је у целости навела у тачки III. образложења диспозитива овог решења у коме је детаљно приказала критеријуме и одлучне чињенице за усвајање захтева по сваком од услова из овог члана Закона, који су садржани и у образложењу диспозитива Прелиминарног решења.

Агенција овом тачком образложења диспозитива овог решења само потврђује и упућује на све претходно утврђене чињенице које по оцени Агенције потврђују да пројекат будућег гасовода испуњава прописане захтеве који га квалификују као нови гасни интерконектор јер обезбеђује прекогранично повезивање суседних транспортних система, као и прописане критеријуме да:

1) улагање у Нови интерконектор повећава конкурентност на тржишту и сигурност снабдевања,  
2) да ризик улагања у Нове интерконектор такав да улагања неће бити ако се не одобри изузеће ГАСТРАНС д.о.о.,

3) да ће пројекат Новог интерконектора бити у власништву ГАСТРАНС д.о.о. као правног лица које послује одвојено од постојећих оператора система на територији Републике Србије у оквиру које се гради нова инфраструктура,

4) да ће корисници сносити трошкове коришћења Новог интерконектора, и

5) да изузеће Новог интерконектора неће спречити конкуренцију на тржишту природног гаса нити негативно утицати на ефикасан рад регулисаних система на које се планира њено повезивање.

Агенција, поступајући у складу са чланом 288. став 13. Закона, а имајући у виду своје Законом прописане надлежности, у диспозитиву овог решења уважила је у највећој могућој мери Мишљење Секретаријата Енергетске заједнице као и образложења Секретаријата у овом делу. Следећи захтеви Секретаријата имплементирани су у диспозитиву овог решења како је доле наведено.

Агенција је прихватила захтеване проценте за расподелу капацитета из тач. 178-186. Мишљења Секретаријата Енергетске заједнице у складу са којима је у тачки 9. став 1. диспозитива решења одредила да се Лицима која имају право на приоритетну расподелу капацитета (ЈП СРБИЈАГАС Нови Сад и Гаспромекспорт) може расподелити приоритетно највише:

- 70% од максималног техничког капацитета на улазу Зајечар,
- 55% од максималног техничког капацитета на излазима Праћин, Панчев и Госпођинци и
- 75% од максималног техничког капацитета на излазу Хоргош,

а да се трећим лицима на овом улазу и свим излазима може расподелити:

- 20% од максималног техничког капацитета Зајечар, 35% од максималног техничког капацитета Параћин, Панчево и Госпођинци и 15% од максималног техничког капацитета Хоргош, с тим да се минимално 10% од максималног техничког капацитета мора резервисати за краткорочну расподелу.

У тачки 176. Мишљења Секретаријата Енергетске заједнице наложено је да одобрено изузеће и мере морају остати непромењене и у случају да ГАСТРАНС одлучи да измени технички капацитет пројекта. У тачки 13. став 3. диспозитива овог решења утврђено је да дугорочни капацитети не могу прелазити 90% максималног техничког капацитета пројекта, односно да краткорочни капацитети не могу бити мањи од 10% максималног техничког капацитета, што одговара захтеву из тач. 180, 183. и 186. Мишљења Секретаријата Енергетске заједнице. Тај однос капацитета је у тачки 13. 3. диспозитива решења Агенције наложила да мора остати непромењен и у случају промене техничког дизајна или техничког капацитета пројекта.

Агенција је у тачки 12. диспозитива овог решења утврдила да се на део капацитета који није изузет примењују обавезујућа правила регулисаног приступа треће стране која ће ГАСТРАНС утврдити у правилима која уређују рад транспортног система сагласно Закону и то пре почетка оперативног рада Новог интерконектора, која правила по својој садржини морају да одговарају садржини обавезујуће Одлуке Енергетске заједнице којом се прихвата обавеза имплементације Мрежних правила за расподелу капацитета

транспортног система (Одлука 2018/06 PHLG) и мрежна праивла за одређивање структуре тарифа на транспортном систему (2018/07/ PHLG), како је утврђено у тач.12. и 13. диспозитива овог решења.

Такође сагласно Мишљењу Секретаријата Енергетске заједнице, Агенција је наложила и усклађивање аукционих календара и нуђење капацитета на местима интерконеције путем одабране оперативне платформе и то као спојених производа и у сарадњи са суседним операторима транспортних система.

Агенција је додатно прецизирала сва своја овлашћења надзора над актима које доноси ГАСТРАНС д.о.о. - доношење правила о раду транспортног система, методологија за одређивање цене, Програма недискриминације, акта о условима за именовање лица овлашћењог за праћење овог програма као и акта којим се кандидат именује од стране ГАСТРАНС д.о.о. тако да се они могу доносити и мењати само уз сагласност Агенције.

Истовремено, Агенција је прихватила мишљење Секретаријата Енергетске заједнице да се важење изузећа услови трајним испуњењем свим услова утврђених диспозитивом овог решења, како би сви услови били испуњени за сво време важења изузећа. У том циљу, Агенција је утврдила у диспозитиву решења да ће неиспуњење ових услова иако утицај на исход поступка сертификације као и трајње овог решења које треба да важи 20 година од дана почетка оперативног рада гасовода (трајање изузећа).

Агенција је прихватила и захтев из Мишљења Секретаријата Енергетске заједнице да се омогући повратни ток из правца Србија-Бугарска у случају угрожености сигурности снабдевања, као и да повратни комерцијални капацитет на месту излаза Хоргош буде расположив од почетка оперативног рада гасовода (тачка 14. диспозитива овог решења).

Истом тачком диспозитива овог решења Агенција је прихватила у целости образложење Секретаријата Енергетске заједнице у погледу обавезивања ГАСТРАНС д.о.о. да све краткорочне капацитете нуди трајно у складу са правилима приступа треће стране за сво време трајања изузећа.

Агенција је прихватила и захтев Секретаријата Енергетске заједнице да се ГАСТРАНС д.о.о. обавезе да спроводи испитивање интересовања тржишта за коришћење додатних капацитета, у свему у складу са праивлима из Одлуке 2018/06 PHLG Енергетске заједнице којом се адаптира члан 37. мрежних правила која уређују начин расподеле капацитета.

У погледу осталих налога из Мишљења Секретаријата, Агенција указује да их делимично прихвата из разлога како следи:

Чланом 288. став 14. Закона утврђено је да када коначна одлука Агенције одступа од мишљења надлежног тела, Агенција ће обезбедити и објавити заједно са својом одлуком образложење на коме заснива своју одлуку.

Агенција иако је прихватила проценте расподеле капацитета Новог интерконектора које је предложио Секретаријат Енергетске заједнице, сматра целисходним одређивање мањих модификација у погледу услова расподеле капацитета како би се осигурала реализација изградње Новог интерконектора.

Прва модификација односи се на начин дугорочне расподеле капацитета трећим лицима (лицима која немају право на приоритетну расподелу). Секретаријат Енергетске заједнице наводи да расподелу дугорочних капацитета треба организовати аукцијом на оперативној платформи, на којој могу да учествују сва заинтересована лица, изузев „Gazprom export LLC“ и ЈП Србијагас Нови Сад и са њима повезаним лицима.

Агенција је оценила да се дугорочна расподела капацитета врши применом принципа „спремности да плати“, уместо аукцијом и да у обавезујућој фази расподеле дугорочних капацитета могу да учествују само лица која су доставила необавезујућу понуду за капацитетима и која су се регистровала код ГАСТРАНС д.о.о.

Агенција је ову модификацију извршила с обзиром на следеће:

1) „Open season“ процедура је уобичајени начин испитивања заинтересованости тржишта за капацитетима гасовода - интерконектора и расподелу капацитета у земљама ЕУ у региону последњих неколико година. „Open season“ процедура је примењена код интерконектора Мађарска – Словачка, Мађарска – Аустрија, Мађарска – Румунија, Мађарска – Хрватска, Грчка – Бугарска. У „Open season“ процедурама у случају да су захтеви за капацитетима већи него од понуђеног капацитета, капацитети се распоређују на основу принципа „спремност да плати“, а не аукцијом;

2) Алтернативна процедура алокације капацитета, која је дефинисана у NC CAM, такође омогућава да се капацитети распоређују на основу принципа „спремности да плати“, а не аукцијом. Алтернативна процедура за алокацију капацитета и принцип „спремност да плати“ су коришћени код расподеле капацитета за проширење капацитета између Мађарске, Словачке и Аустрије као и код расподеле капацитета Булгартрансгаза за тачку интерконеције Бугарска-Србија у 2018. и 2019. години;

3) Обавезујући захтеви за капацитетима за тачку интерконеције Бугарска-Србија код Булгартрансгаза су били мањи од понуђених капацитета. ГАСТРАНС д.о.о. планира да понуди исти износ капацитета за тачку интерконеције Бугарска-Србија са српске стране. Ако захтеви за капацитетима буду мањи од понуђених за тачку интерконеције Бугарска-Србија са српске стране, као што су били код Булгартрансгаза, што је једино логично, сви обавезујући захтеви за капацитетима ће бити задовољени. У том случају уговарају се сви захтевани капацитети, па је потпуно небитно да ли је начин расподеле када су захтеви већи од понуђених капацитета по принципу „спремност да плати“ или аукцијом;

4) ГАСТРАНС д.о.о. је још увек пројектна компанија која нема оперативну платформу за расподелу капацитета. Није логично, а нема ни довољно времена да ГАСТРАНС д.о.о. купи или позајми услугу коришћења оперативне платформе за расподелу дугорочних капацитета, а није ни пракса код оператора транспортних система из земаља ЕУ у окружењу. У случају изградње гасовода ГАСТРАНС д.о.о. је обавезан овим решењем да купи оперативну платформу и врши расподелу капацитета на аукцијама. При том посебно се указује да аукција у овом тренутку не би имала смисла с обзиром да је расподела капацитета на узводном гасоводу у Бугарској већ окончана пре доношења овог решења;

5) ГАСТРАНС д.о.о. ће организовати испитивање заинтересованости тржишта за капацитетима гасовода и расподелу капацитета у два корака - необавезујући и обавезујући, што је у складу са „Open season“ процедуром. ГАСТРАНС д.о.о. је 5. марта 2018. године објавио позив свим заинтересованим странама да доставе необавезујуће захтеве за капацитетима у Службеном гласнику Републике Србије, бр. 16/2018, као и на интернет страници компаније ГАСТРАНС д.о.о. и часопису „World Pipelines“. Необавезујуће понуде је доставило 10 компанија. Сва заинтересована лица су могла да се јаве у необавезујућој фази и приказано је значајно интересовање за капацитетима гасовода и за излазе из гасовода према Србији и према Мађарској. Због тога у обавезујућој фази могу да учествују сва заинтересована лица која су учествовала у необавезујућој фази и која су се регистровала код ГАСТРАНС д.о.о., и

6) С обзиром да је расподела капацитета код Булгартрансгаза завршена, логично је да у обавезујућој фази расподеле капацитета ГАСТРАНС д.о.о. учествују лица која су учествовала и код Булгартрансгаза или лица која имају уговор о куповини природног гаса на бугарско-српској граници од лица којима су распоређени капацитети на бугарско-српској граници код Булгартрансгаза.

Агенција је заузела став да се у Фази 2 расподела капацитета врши за цео период изузећа, уместо на 3 године како је предложио Секретаријат Енергетске заједнице- Агенција је оценила да у овој фази могу да се захтевају и капацитети за краће периоде од изузећа и сматра да ГАСТРАНС д.о.о. може да смањи капацитет гасовода ако је интересовање за дугорочним капацитетима мање од 90% максималног техничког капацитета, с тим да капацитет гасовода буде такав да минимално 10% максималног техничког капацитета буде понуђено на расподелу на аукцијама као краткорочни капацитет, а да усклађивање техничког пројекта и техничког капацитета Новог интерконектора ГАСТРАНС д.о.о. заснива на резултатима обавезујуће фазе испитивања тржишта, узимајући у обзир понуде за период краћи од времена трајања изузећа.

Агенција је ову модификацију извршила с обзиром на следеће:

1) Агенција је прихватила максималне проценте капацитета који се могу приоритетно расподелити лицима која имају право на приоритетну расподелу из Мишљења Секретаријата Енергетске заједнице. Међутим, ако не буде интересовања трећих лица за дугорочни закуп капацитета гасовода, или ако оно буде врло мало, дугорочно ће након Фазе 1 бити закупљено само око 70% максималног техничког капацитета гасовода.

2) Дугорочни закуп капацитета од 55 % максималног техничког капацитета гасовода за излазе према Србији би значајно повећао тарифе за коришћење гасовода за излазе према Србији које би требало да плаћају крајњи купци у Србији.

3) Дугорочни закуп капацитета од 75 % максималног техничког капацитета гасовода за излаз према Мађарској би повећао тарифе за коришћење гасовода за излаз према Мађарској и на тај начин гасовод би могао да буде неконкуретан у односу на друге гасоводе којима је могућа испорука природног гаса у Мађарску. Може се закључити да дугорочни закуп капацитета од 70% максималног техничког капацитета гасовода на улазу и 55% и 75% максималног техничког капацитета гасовода на излазима, не може да обезбедити банкабилност пројекта, што по оцени Агенције може угрозити реализацију пројекта. Такође, треба имати у виду да је изградња гасовода ГАСТРАНС д.о.о. комерцијални пројекат, без коришћења значајних средстава из фондова ЕУ и буџета, за разлику од пројекта интерконектора Грчка Бугарска и ЛНГ Терминала Крк где средства из фондова ЕУ и средства из буџета Бугарске и Хрватске покривају значајан део инвестиције. Због тога је неопходно да се у Фази 2, омогући дугорочна расподела капацитета који су остали нерасподељени трећим лицима у Фази 1, како би се повећала искоришћеност гасовода, а тиме обезбедила и банкабилност пројекта.

4) Агенција је оценила да за краткорочно уговарање капацитета мора да буде расположиво минимално 10% максималног техничког капацитета гасовода на улазу и излазима. У „Open season“ процедурама је уобичајено да се 10% максималног техничког капацитета гасовода остави за краткорочно уговарање, док се 90% максималног техничког капацитета расподељује дугорочно.

5) Алтернативна процедура алокације капацитета, која је дефинисана у NC CAM, такође омогућава да се 90% максималног техничког капацитета расподељује дугорочно, а 10% краткорочно.

Агенција прихватила став Секретаријата Енергетске заједнице да прекидни капацитети за повратни ток буду расположиви од почетка рада Новог интерконектора.

У тачки 6.7.5. Изјашњења ГАСТРАНС д.о.о. сматра да неће бити могуће да прекидни капацитети за повратни ток буду расположиви од почетка рада Новог интерконектора и предлаже да се та обавеза пропише од момента „чим то буде разумно могуће“. У тачки 6.7.6. Изјашњења ГАСТРАНС д.о.о. сматра да ако тарифе за прекидни повратни ток од Мађарске до Србије и од Србије до Бугарске буду блиске нули ће резултовати да природни гас који је доступан на мађарском тржишту буде продат на српском или бугарском тржишту без трошкова транспорта, чиме би се испоручиоци гаса на српском и бугарском тржишту ставили у знатно неповољнији положај. Плаћање тарифе за повратни транспорт би омогућило смањење укупних тарифа за коришћење Новог интерконектора. ГАСТРАНС д.о.о. је остао при ставу да се тарифа за повратне капацитете одреди у вредности од 90% од тарифе за непрекидни капацитет у смеру физичког протока природног гаса.

Агенција указује да Мрежна правилима за усаглашавање структуре тарифа за транспорт природног гаса (Уредба (ЕУ) бр. 2017/460) нису дефинисала начин израчунавања, нити дозвољени опсег за проценат који се користи за израчунавање тарифе за прекидни повратни ток. Оцена колико треба да износи порцент који се користи за рачунање тарифе за повратни ток у Мишљењу Секретаријата Енергетске заједнице и Изјашњењу ГАСТРАНС д.о.о. су дијаметрално супротни, па је Агенција применом метода упоређивања ценила решења која су применили оператори транспортних система са којима Нови интерконектор треба да се повеже, и који по карактеристикама система и гасног тржишта слични српском тржишту.

На интернет страници Булгатрансгаз дефинисане су тарифе за прекидни капацитет у смеру физичког тока природног гаса у износу 90% тарифе за непрекидни капацитет, али тарифе за прекидни повратни ток нису дефинисане. На основу информација са интернет странице ФГСЗ, овај оператор транспортног система не нуди прекидне капацитете за повратни ток за физички ток природног гаса ни у смеру Украјина - Мађарска, ни у смеру Мађарска - Украјина, ни у смеру Мађарска - Румунија ни у смеру Румунија - Мађарска, ни у смеру Мађарска - Хрватска, ни у смеру Хрватска - Мађарска, ни у смеру Мађарска - Србија. Код ФГСЗ постоје тарифе за прекидне капацитете за повратни ток за:

- 1) домаће излазе и она износи 189,4 % тарифе за физички ток природног гаса;
- 2) улазе из производње природног гаса и она износи 52,8 % тарифе за физички ток природног гаса;
- 3) за интерконекцију са Аустријом где тарифа за повртани ток износи 513,39 HUF/kWh/h/годишње што износи 47,5 % тарифе за физички ток природног гаса правац Аустрија - Мађарска која износи 1080,48 HUF/kWh/h/годишње.

ФГСЗ има приступ да се прекидни повратни ток не омогућава на тачкама интерконекције где је могућ физички ток у оба смера, иако не истовремено. На тачки интерконекције Хоргош је могућ физички ток природног гаса Мађарска Србија, а изградњом Новог интерконектора биће омогућен проток природног гаса у смеру Србија Мађарска. Ако би се применио приступ ФГСЗ, не би требало увести прекидни повратни ток Новог интерконектора у тачки интерконекције Хоргош.

Узимајући све наведено у обзир, Агенција утврђује да тарифе за прекидне капацитете за повратни ток на свим свим улазним/излазним тачкама Новог интерконектора износи 47,5 % тарифе за физички ток природног гаса за правац од Мађарске до Србије и од Србије до Бугарске.

У тачки 187-188. Мишљења Секретаријата наложено је да се од комерцијалне експлоатације гасовода, акционари Гастранса и њихова повезана друштва морају обавезати да сваког квартала понуде количину у износу од ... % количине њихове укупне продаје природног гаса у односном кварталу претходне године у Србији - без обзира на тачку уласка у домаћи транспортни систем Србије - на независном организованом тржишту, на пр. SEEREX. Место испоруке понуђеног гаса је Виртуелно место трговине (ВМТ) у Србији. Секретаријат Енергетске заједнице у овом мишљењу истиче и да цена природног гаса у понуди Повезаних лица не сме бити виша од цене утврђене у дугорочном уговору, с тим да у случају непостојања тражње за куповином гаса од стране трећих лица понуђене количине могу остати у власништву предузећа које га је понудило. Такође, наложено је да на крају сваког квартала, акционари ГАСТРАНС д.о.о. достављају АЕРС-у извештај о количинама природног гаса које су они или њихова повезана друштва продали у Србији као и о количинама гаса које су понудили на организованом тржишту.

Агенција разуме да је ова мера ликвидности тржишта питање о коме могу да одлуче органи Републике Србије надлежни за послове заштите конкуренције на тржишту, с обзиром на то да члан 57. став 3. и 4. Закона овлашћује Агенцију да испитује околности и прикупља податке о функционисању тржишта и одлучује о унапређењу ефективне конкуренције само у сарадњи са органом надлежним за послове конкуренције и органима за надзор над финансијским тржиштем.

Осим недостатка надлежности Агенције у материјалном пропису (Закону о енергетици) за обављање послова и изрицање заштитних мера ради успостављање ликвидности тржишта и заштите конкуренције, који послови су изван њеног делокруга као регулаторног тела у области енергетике, Агенција посебно указује да у управној ствари какво је одобравање изузећа овај поступак води по захтеву странке (ГАСТРАНС д.о.о. ) и о овом захтеву одлучује у складу са материјалним прописом и Законом о општем управном поступку. С тим у вези Агенција је имала у виду да нема основа у материјалном пропису али ни процесном закону да налаже посебне мере оним субјектима који нису странке у овом поступку у ком се решава о управној ствари одобравања изузећа. Како су надлежности Агенције у погледу заштите конкуренције и заштите ликвидности нерегулисаног и слободног тржишта природног гаса ограничене и условљене сарадњом са надлежним органима за заштиту конкуренције и надзор финансијског тржишта, то Агенција, уважавајући оцене Секретаријата Енергетске заједнице, у овом поступку може да, сагласно Закону о енергетици, обезбеди оне гаранције које ће омогућити конкурентима на тржишту недискриминаторан приступ новом интерконектору али и услове којима ће се обезбедити да нови оператор система послује и обавља делатност на принципима недискриминаторности, што посредно има утицај на обезбеђивање потребних предуслова и за унапређење конкуренције на слободном тржишту природног гаса.

Како је Агенција према члану 57. став. 3. Закона о енергетици одлучује о примени потребних и примерених мера за унапређење ефективне конкуренције у сарадњи са органима надлежним за послове конкуренције и надзор над финансијским тржиштем (члан 57. став 4. Закона), то је поступање ове Агенције условљено сарадњом са Комисијом за заштиту конкуренције. Имајући у виду да прописана овлашћења Агенције нису довољна да утврђује заштитне мере субјектима који послују на слободном тржишту као и да Агенција према процесном закону нема основа за изриче мере субјектима који немају својство странке у овом управном поступку, Агенција овим решењем није одредила заштитне мере по налогу Секретаријата Енергетске заједнице за заштиту конкуренције и ликвидности тржишта (у смислу обавезе Повезаних лица да продају природни гас на организованом тржишту у износу од ..% свог промета у претходној години) јер би тиме прекорачила своје законом прописане надлежности. С обзиром на то да је заштита конкуренције на тржишту

делокруг послова Комисије за заштиту конкуренције, по посебном закону као и према члану 57. став. 4. Закона, то се из овог разлога ово решење доставља и Комисији за заштиту конкуренције ради информисања односно даљег надлежног поступања са којом ће Агенција сарађивати у границама својих овлашћења из члана 57. став 3. и 4. Закона.

Посебно се указује да мера заштите ликвидности тржишта регулаторна тела одређују субјектима који су активни на тржишту и који су имаоци лиценце за снабдевање природним гасом, при чему у овом тренутку Гаспромекспорт као зависно друштво крајњег власника нема зависно друштво у Републици Србији нити има лиценцу за снабдевање природним гасом нити послује у овом тренутку на тржишту гаса Републике Србије.

Агенција је сагласно члану 57. став. 3. и 4. Закона поступила у складу са захтевима Секретаријата Енергетске заједнице за примену мере ликвидности тржишта у границама својих надлежности када је тачком 19. диспозитива акта о изузећу Агенција обавезала друштво ГАСТРАНС д.о.о да током трајања изузећа у правилима о раду транспортног система утврди виртуелну тачку за место примопредаје природног гаса у којој се реализује промет природног гаса уговорен између учесника на тржишту, укључујући и промет количина уговорен на организованом тржишту независног оператора тржишта у Републици Србији. У ставу 2. ове тачке диспозитива Агенција је утврдила обавезу ГАСТРАНС д.о.о да током трајања изузећа у складу са прописима доставља на захтев Агенције тражене податке за потребе обављања послова из делокруга Агенције, укључујући и податке потребне за праћење конкуренције на тржишту природног гаса у Републици Србији.

Имајући у виду да у процесном закону нема основа да Агенција овом управном одлуком утврђује обавезу правног и функционалног раздвајања оператора система Транспортгас Србија д.о.о. од вертикално интегрисаног друштва ЈП Србијагас Нови Сад, јер ова два субјекта нису странке у овом поступку, то се овим образложењем само указује да законска обавеза правног и функционалног раздвајања овог оператора система од ЈП Србијагас Нови Сад утврђена у Закону о енергетици као и да је прописан рок за њено извршење, укључујући и обавезу Транспортгас Србија д.о.о да се након раздвајања сертификује као оператор система. Како законске обавеза правног и функционалног раздвајања Транспортгас Србија од ЈП Србијагас као вертикално интегрисаног предузећа из члана 224. Закона и обавеза сертификација овог оператора нису испуњене ни након протекла законског рока, Агенција у овом поступку констатује да је ова обавеза прописана Законом и да ову законску обавезу извршава непосредно јавно предузеће а да примену Закона о енергетици у овом делу обезбеђује Влада Републике Србије, а све уз надзор надлежног министарства, из овог разлога Агенција разуме да ће у складу са мишљењем Секретаријата Енергетске заједнице ово јавно предузеће и надлежни органи Републике Србије предузети неопходне мере да обезбеде испуњење Законом утврђених обавеза чиме би се спровеле и мере из мишљења Секретаријата Енергетске заједнице у вези са правним и функционаним раздвајањем Транспортгас Србија д.о.о., пре почетка оперативног рада Новог интерконектора.

На основу изнетог, поступајући по поднетом захтеву у складу са овлашћењима из члана 288. став 14. Закона о енергетици, утврђено је да су испуњени услови за одобравање изузећа из члана 288. став. 1. Закона па је Савет Агенције за енергетику Републике Србије, сагласно одредби члана 136. Закона о општем управном поступку на 6. ванредној седници од 5. марта 2019. године, одлучио као у диспозитиву решења.

Упутство о правном средству:

Ово решење је коначно у управном поступку и против њега се може покренути управни спор тужбом код Управног суда Србије у року од 30 дана од дана пријема решења. Тужба се предаје суду непосредно или поштом у два примерка.

Доставити:

- пуномоћницима ГАСТРАНС д.о.о. Нови Сад, Јелени Газиводи и Николи Ђорђевићу, адвокати из Београда
- Министарству рударства и енергетике
- Комисији за заштиту конкуренције
- Секретаријату Енергетске заједнице, Аустрија, Беч
- Архиви

ПРЕДСЕДНИК САВЕТА  
Дејан Поповић

